

T. C.

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**18'İNCİ YÜZYILDA GÜRCÜ HARFLERİYLE YAZILMIŞ
GÜRCÜCE-TÜRKÇE SÖZLÜKTEKİ TÜRKÇE METİN
ÜZERİNE BİR DİL BİLGİSİ İNCELEMESİ**

Ekaterine GRDZELİSHVİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Prof. Dr. Ufuk Deniz AŞCI**

KONYA- 2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı Ekaterine GRDZELİSHVİLİ

Numarası
154201041012

Ana Bilim / Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı 18'inci Yüzyılda Gürcü Harfleriyle Yazılmış Gürcüce-Türkçe Sözlükteki Türkçe Metin Üzerine Bir Dil Bilgisi İncelemesi

Öğrencinin

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ekaterine GRDZELİSHVİLİ
	Numarası	154201041012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı/Türk Dili
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ufuk Deniz AŞCI
Tezin Adı	18'inci Yüzyılda Gürcü Harfleriyle Yazılmış Gürcüce-Türkçe Sözlükteki Türkçe Metin Üzerine Bir Dil Bilgisi İncelemesi	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **18'inci Yüzyılda Gürcü Harfleriyle Yazılmış Gürcüce-Türkçe Sözlükteki Türkçe Metin Üzerine Bir Dil Bilgisi İncelemesi** başlıklı bu çalışma 07/12/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr.

Ufuk Deniz AŞCI

Prof. Dr.

Mustafa TOKER

Prof. Dr.

Abdurrahman ÖZKAN

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi için Gürcü harfleriyle yazılı bir el yazması üzerine çalışmak istediğimi söylediğim zaman hocamın büyük bir memnuniyetle bu fikrimi kabul etmesi beni heyecanlandırdı. Çünkü, Gürcü harfleriyle yazılı el yazması yıllardır *Gürcistan Bilimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsünde* saklanmaktadır ve bu değerli el yazmasının varlığı Türkiye’de hiç bilinmemektedir. Dolayısıyla üzerine herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Kitap Gürcistan’da bile meşhur olmadığından ben de varlığını tesadüfen öğrendim ve bu eseri Türkiye’ye tanıtan, üzerinde çalışma yapan ilk kişi olmak istedim.

Çalışmamız, *Gürcistan Bilimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsünde* Q koleksiyonu 98 numarada kayıtlı, Gürcü harfleriyle yazılı bir el yazma üzerinedir. El yazması Karamanlı ağzı ile yazılmış dinî içerikli dua kitabıdır. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır: Giriş, İnceleme, Transkripsiyonlu Metin, Dizin.

Günümüzde dünyada kullanılan 14 yazı sisteminden biri de Gürcü alfabesidir ve eserin Gürcü harfleriyle yazılması, Gürcü alfabesinin fonetik bir alfabe olması nedeniyle önemlidir. Bu sayede metnin fonetik özelliklerine en ince ayrıntılarına kadar görebilme şansına sahip olduk.

Ünlü dil bilimci Akaki Şanidze’ye göre Arap alfabesiyle yazılan metinler Türk dili hakkında doğru bilgi vermemektedir. Gürcü alfabesi ise Arap alfabesine göre daha fonetik bir alfabedir ve Türk dili hakkında daha fazla bilgi verebilmektedir. Üstelik 18’inci yüzyıla ait bu el yazma dil bilgisel bakımdan incelemek için önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Bu nedenle söz konusu el yazma eser, Türk lehçelerinin bazı bilinmeyen özelliklerini bilimsel bir şekilde araştırmak için büyük bir fırsat sunan tarihî bir eserdir.

18’inci Yüzyılda Gürcü harfleriyle yazılmış Gürcüce-Türkçe Sözlükteki Türkçe Metin Üzerine Bir Dil Bilgisi İncelemesi adlı eser ile ilgili bilinmeyen hususları ve dil bilgisel meseleleri araştırıp birçok soruya cevap vermek tez çalışmasının amaçlarından biridir. Ancak Karamanlı Türkçesi üzerinde yapılmış araştırmaların kısıtlılığı bu alanda çalışma yapmayı ve kesin bir sonuca ulaşmayı güçleştirmiştir. El Yazma eseri oluşturan kişi yeni bir yöntem geliştirerek Gürcü harfleri dışında Karamanlı Türkçesindeki bazı

sesleri ifade edebilmek için ayrı işaretler kullanmıştır. Onun uyguladığı bu yöntem hangi harfin hangi işareti karşıladığı meselesinde zorluk çıkarmıştır.

Çalışmamızda 322 varaktan oluşan eserin 162a-207a sayfaları arasındaki dua metni ele alınmıştır. Bu metnin transkripsiyonu, dil incelemesi, dizini hazırlanmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde 18'inci yüzyıla Ait Gürcü Harfli el yazma kitabın konusu ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca eserin iç ve dış özellikleri incelenmiştir. Eserin nerede yazıldığına ve müellifinin kim olduğuna dair konular işlenmiştir. Aynı zamanda Karamanlılar başlığı altında onların kim oldukları, kendilerini nasıl adlandırdıkları, hangi alfabeyi kullandıkları ve konuştukları ağız özelliklerine kısaca değinilmiştir.

Bunların yanında Gürcü alfabesi başlığı altında Gürcü alfabesinin ortaya çıkışından itibaren hangi evrelerden geçtiği, eski ve modern Gürcü alfabesinin grafiksel gösterimi, Modern Gürcü alfabesi ile Türkçe çeviri yazı karşılığı tanımlanan liste gibi bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde eserin yazım özellikleri, ses ve biçim özellikleri üzerinde durulmuştur. Örnek olarak verilen sözcükler metinde geçtikleri sayfa ve satır numarasıyla birlikte gösterilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, metnin transkribesi verilmiştir. Dördüncü bölümde metnin dizini verilmiştir. Bu bölümde metinde geçen bütün kelimeler el yazmada geçtiği şekliyle alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Sözlük bölümünde kelimelerin metinde geçtiği yerler de gösterilmiştir. Tezde son olarak yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Eğitim ve tez aşamasında emeği geçen bütün hocalarıma teşekkür etmeyi bir borç bilirim. 18'inci yüzyıla ait bir el yazma üzerine çalışma fırsatı veren *Gürcistan Bilimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsüne* şükranlarımı sunarım. Ayrıca tez çalışmamın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışman Hocam Prof. Dr. Ufuk Deniz Aşçı'ya teşekkür ederim. Aynı zamanda her açıdan başta annem olmak üzere bana destek veren aileme ve arkadaşlarıma teşekkür etmek isterim.

Ekaterine Grdzelishvili

Konya- 2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Ekaterine GRDZELİSHVİLİ
Numarası	154201041012
Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ufuk Deniz AŞCI
Tezin Adı	18'inci Yüzyılda Gürcü Harfleriyle Yazılmış Gürcüce-Türkçe Sözlükteki Türkçe Metin Üzerine Bir Dil Bilgisi İncelemesi

ÖZET

Çalışmamız, Gürcistan Bilimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsü'nde Q koleksiyonu 98 numarada kayıtlı, Gürcü Alfabetiyle yazılı bir el yazma üzerinedir. El yazması Karamanlı ağzı ile yazılmış dinî içerikli bir dua kitabıdır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır: Giriş, Dil Bilgisi İncelemesi, Transkripsiyonlu Metin, Dizin.

Çalışmamızda eserin yazım özellikleri, ses ve biçim özellikleri incelenmiştir. Metin Gürcü alfabesinden çeviri yazı alfabesine aktarılmıştır. Ayrıca metnin sözlüğü eklenmiştir ve metinde geçen bütün kelimeler El yazmada geçtiği şekliyle alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Sözlükte kelimelerin metinde geçtiği yerler de gösterilmiştir. Tezde son olarak yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gürcü Alfabeti, Karamanlı Ağzı, Dil bilgisi, Dua Kitabı.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ekaterine GRDZELİSHVİLİ
	Numarası	154201041012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ufuk Deniz AŞCI
Tezin İngilizce Adı	A Grammar Study on The Text in Georgian-Turkish Dictionary Written in The 18th Century with Georgian letters	

SUMMARY

This work refers to manuscript that is secured in Georgian National Center of Manuscripts, collection Q, number 98. Manuscript is written in Karamanian Dialect and it is a prayer book with religious content.

This work consists of four chapters: Introduction, Grammar analysis, Text, Dictionary.

In this study, writing, vocal and style properties are researched. Georgian letters were transferred to the Latin alphabet. Also glossary of the text has been added and all the included words in the text are inserted in the dictionary such that transcript mentions itself in addition, words are represented by alphabetical order in the dictionary. Places where the words belonged were shown in the glossary too. Included literature is also mentioned in the end of the thesis.

Key Words: Georgian Alphabet, Karamanian Dialect, Grammatical Analysis, Prayer Book.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	XI
I.BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
GÜRCÜ ALFABESİ	10
KARAMANLILAR	14
II. BÖLÜM	18
DİL BİLGİSİ İNCELEMESİ	18
1. Yazım Özellikleri	18
1.2. Ünlü Yazımı	18
1.2.1. /a/ Sesinin Yazımı	18
1.2.2. /ā/ Sesinin Yazımı	18
1.2.3. /e/ Sesinin Yazımı	19
1.2.4. /ı/ Sesinin Yazımı	19
1.2.5. /i/ Sesinin Yazımı	19
1.2.6. /o/ Sesinin Yazımı	19
1.2.7. /ö/ Sesinin Yazımı	20
1.2.8. /u/ Sesinin Yazımı	20
1.2.9. /ü/ Sesinin Yazımı	20
1.3. Ünsüz Yazımı	21
1.3.1 /b/ Sesinin Yazımı	21
1.3.2. /c/ Sesinin Yazımı	21
1.3.3. /ç/ Sesinin Yazımı	22
1.3.4. /d/ Sesinin Yazımı	22
1.3.5. /f/ Sesinin Yazımı	22
1.3.6. /g/ Sesinin Yazımı	22
1.3.7. /ğ/ Sesinin Yazımı	22
1.3.8. /h/ Sesinin Yazımı	22
1.3.9. /h/ Sesinin Yazımı	23
1.3.10. /j/ Sesinin Yazımı	23
1.3.11. /k/ Sesinin Yazımı	23

1.3.12. /l/ Sesinin Yazımı	23
1.3.13. /m/ Sesinin Yazımı	24
1.3.14. /n/ Sesinin Yazımı	24
1.3.15. /ñ/ Sesinin Yazımı	24
1.3.16. /p/ Sesinin Yazımı	24
1.3.17. /r/ Sesinin Yazımı	24
1.3.18. /s/ Sesinin Yazımı	24
1.3.19. /ş/ Sesinin Yazımı	25
1.3.20. /t/ Sesinin Yazımı	25
1.3.21. /v/ Sesinin Yazımı	25
1.3.22. /y/ Sesinin Yazımı	25
1.3.23. /z/ Sesinin Yazımı	26
2. Eklerin Yazımı.....	26
2.1. Bulunma Hâli ve Ayrılma Hâli Eklerinin Yazımı:.....	26
2.2. Görülen Geçmiş Zaman Ekinin Yazımı	26
2.3. Birdirme Ekinin Yazımı	26
2.4. Soru Ekinin Yazımı.....	27
2.5. Geniş Zaman Hikâyesinin Yazımı	27
2.6. İkinci Teklik Kişi Ekinin Yazımı	27
2.7. Şart Çekim Ekinin Yazımı	27
2.8. Yeterlilik Fiilinin Yazımı	28
2.9. Vasıta Hâli Ekinin Yazımı	28
3. Diğer imla özellikleri	28
3.3. Hem Ayrı Hem Bitişik Yazılışları Bulunan Kelimeler	29
2. SES BİLGİSİ	30
2.1. Ünlüler	31
2.1.1. Ünlü Değişmesi.....	31
2.1.2. /ı/,/i/ - /e/ meselesi	31
2.1.3. /u/, /ü/ - /o/, /ö/ meselesi.....	32
2.1.4. /ı/,/i/ - /u/,/ü/ meselesi.....	32
2.1.5. Ünlü Türemesi.....	32
2.1.6. Ünlü Düşmesi.....	33
2.1.7. Ünlü Benzeşmesi.....	33
2.1.8. Ünlü Aykırılışması	34
2.1.10. Kalınlaşma	35

2.1.11. Yuvarlaklaşma.....	35
2.1.12. Düzleşme.....	35
2.1.15. Ünlü Uyumu.....	36
2.1.15.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	36
2.1.15.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu.....	36
2.2. Ses Boşluğu.....	38
2.3. Ünsüzler	38
2.3.1.1. /b/ > /p/ değişimi	38
2.3.1.3. /t/ > /d/ değişimi	38
2.3.1.6. /p/ > /f/ değişimi	39
2.3.1.7. /f/ > /p/ değişimi	39
2.3.1.10. /ş/ > /s/ değişimi	39
2.3.1.11. /ç/ > /c/ değişimi.....	39
2.3.1.13. /s/ > /z/ değişimi	40
2.3.1.14. k >(g>ğ>) v değişimi.....	40
2.3.1.15. /v/ > /p/-/b/ değişmesi.....	40
2.3.1.16. /ğ/ > / k / değişmesi.....	40
2.3.3.1. /y/ Ünsüzünün Düşmesi	40
2.3.3.2. /t/ Ünsüzünün Düşmesi	41
2.3.3.3. /h/ Ünsüzünün Düşmesi	41
2.3.3.4. /ğ/ Ünsüzünün Düşmesi	41
2.3.3.5. /v/ Ünsüzünün Düşmesi	41
2.3.4. Ünsüz Türemesi	42
2.3.4.1. Kelime başında /y/ ünsüzü türemesi.....	42
2.3.4.2. Kelime ortasında /v/ ünsüzü türemesi	42
2.3.5. Ünsüz Tekleşmesi	42
2.3.6 Ünsüz Çiftleşmesi	42
2.3.7. Göçüşme.....	42
3. ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ	42
3.1. Yapım Ekleri	42
3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	42
3.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri	45
3.1.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri	45
3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	47

3.2. Sıfat-Fiil Ekleri	48
–Acak	48
–An.....	48
–dIk	49
3.3. Zarf-Fiil Ekleri	49
–A.....	49
– Ip, -Up	49
– dIkda	49
–mAzdAn evel	50
–IncA.....	50
–mAyA.....	50
–mAdAn.....	50
3.4. Çekim Ekleri	50
3.4.1. İsim Çekim Ekleri	51
3.4.1.1. Çokluk Eki	51
3.4.1.2. İyelik Ekleri.....	51
3.4.2. Hâl Ekleri	52
3.4.2.1. Yalın Hâl	52
3.4.2.1.2. İlgi Hâli Eki.....	52
3.4.2.1.3. Belirtme Hâli Eki	53
3.4.2.1.4. Yönelme Hâli Eki.....	53
3.4.2.1.5. Bulunma Hâli Eki.....	53
3.4.2.1.6. Ayrılma Hâli Eki	53
3.4.2.1.7. Eşitlik Hâli Eki.....	54
3.4.2.1.8. Vasıta Hâli Eki	54
3.4.2.1.9. Yön Gösterme Hâli Eki.....	54
3.4.2.1. Soru Eki	54
3.5. Fiil	54
3.5.1. Fiil Çekiminde kullanılan Kişi Ekleri	54
3.5.1.1. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	54
3.5.1.2. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri.....	55
3.5.2. Bildirme Eki	55
3.5.3. Zaman Ekleri	56
3.5.3.1. Görülen Geçmiş Zaman	56
3.5.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	56
3.5.3.3. Geniş Zaman	56

3.5.3.4. Şimdiki Zaman	57
3.5.3.5. Gelecek Zaman Ekleri	57
3.5.4.1. Emir Kipi	57
3.5.4.2. Şart Kipi	58
3.5.4.3. İstek Kipi	58
3.5.4.4. Gereklilik Kipi	58
3.5.5. Birleşik Fiiller	59
3.5.6. Hikâye	61
3.5.6.1. Geniş Zamanın Hikâyesi	61
3.5.6.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	62
3.5.6.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi	62
3.5.6.4. Geniş Zamanın Şartının Hikâyesi	62
3.5.7. Şart	62
3.5.7.1. Geniş Zamanın Şartı	62
3.5.7.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	62
3.6. Zamirler	62
3.6.1. Kişi Zamirleri	62
3.6.2. İşaret Zamirleri	63
3.6.3. Dönüşlülük Zamiri	63
3.6.4. Belirsizlik Zamirleri	63
3.6.5. Soru Zamirleri	64
3.7. Sıfatlar	64
3.7.1. Niteleme Sıfatları	64
3.7.2. Belirtme Sıfatları	64
3.7.2.1. İşaret Sıfatları	64
3.7.2.2. Sayı Sıfatları	65
3.7.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	65
3.7.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	65
3.7.2.3. Soru Sıfatları	65
3.8. Zarflar	65
3.8.1. Zaman Zarfları	65
3.8.2. Yer Yön zarfları	65
3.8.3. Miktar Zarfları	66
3.9. Edatlar	66
3.9.1. Bağlama Edatları	66
3.9.2. Yalın ve İlgi Hâli İsteyen Edatlar	67

3.9.3. Yönelme Hâli İsteyen Edatlar	67
3.9.4. Ayrılma Hâli İsteyen Edatlar	67
3.9.5. Karşılaştırma Edatları.....	67
3.9.6. Seslenme Edatları.....	68
3.9.7. Ünlem Edatları	68
Sonuç	69
TRANSKRİPSİYONLU METİN	71
Dizin	88
KAYNAKÇA	240

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
Far.	: Farsça
İbr.	: İbranice
ka.	: Kişi adı
krş.	: Karşılaştırınız
M.ö.	: Milattan önce
öa.	: Özel ad
Rum.	: Rumca
s.	: Sayfa
T.	: Türkçe
vb.	: ve benzeri
vs.	: Vesaire
ya.	: Yer adı
Yay.	: Yayınları
Yun.	: Yunanca

İşaretler

+ işareti isimlere gelen eklerin önünde kullanılmaktadır.

-işareti fiillere gelen eklerin önünde kullanılmaktadır.

// işareti içerisinde sesler gösterilmektedir.

( ) işareti içerisinde ilk rakam metnin sayfasını, ikinci rakam satırı göstermektedir.

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Tarih boyunca Türkler kadar çok alfabe değiştirmiş başka bir ulus ya da Türk yazı dilleri kadar değişik alfabelerle yazılmış başka bir dil yoktur, denilebilir. Avrupa dilleri baştan beri Latin alfabesiyle, Grekçe baştan beri Grek alfabesiyle, Slav dilleri baştan beri Grek alfabesinden çıkmış Kiril alfabelerle, Ermenice baştan beri Ermeni alfabesiyle, Arapça baştan beri Arap alfabesiyle yazılmış ve yazılmaktadır (Tekin, 1997:7). Oysa Türkçe farklı dönemlerde farklı alfabelerle yazılmıştır. Bu nedenle eski dönemlerden şimdiye kadar çeşitli alfabelerle Türkçe yazılar vardır. Bunlar: Köktürk Alfabesi, Uygur Alfabesi, Arap Alfabesi, Kiril Alfabesi, Latin alfabesi, Ermeni Alfabesi, Gürcü Alfabesidir.

Günümüzde değişik alfabelerle yazılı birçok Türkçe metin incelenmiş olmasına rağmen Gürcü harfleriyle yazılmış Türkçe eserler üzerinde şimdiye kadar bir çalışma yapılmamıştır.

Günümüz dünyasında kullanılan 14 yazı sisteminden biri Gürcü alfabesidir. Eserimizin de Gürcü harfleriyle yazılması onu farklı kılan özelliklerden birisidir. Şimdiye kadar Türkiye’de bu eserin varlığı bilinmemektedir ve eser üzerinde herhangi bir çalışma da yapılmamıştır. Gürcü harfleriyle yazılı eserimiz, tarihî bir değere sahip olmasının yanı sıra birçok değerli bilgi de içermektedir. Üstelik bu el yazma eser, Gürcüce-Türkçe dil bilimsel ilişkilerin incelenmesi bakımından da dikkate değer bir eserdir. Diğer yandan eserin el yazma olması Türk lehçelerinin bilinmeyen özelliklerini bilimsel bir şekilde araştırmak için büyük bir fırsat sunmaktadır.

Eserdeki dil bilimsel meseleleri araştırıp birçok soruya cevap vermek tez çalışmasının amaçlarından biridir. Ayrıca yüzyıllar önce böyle bir eserin meydana getirilmesinin nedeni, amacı, yazarın kim olduğu ve bu kitaptan hangi sonuca varılacağı gibi soruların cevabını bulmak tez çalışmasının diğer bir amacıdır. 18’inci yüzyılda Gürcü harfleriyle yazılmış olan el yazmasının çeviri yazılı Latin harflerine aktarılması ve böylece bu alanda çalışmak isteyen araştırmacıların hizmetine sunulması da amaçlanmıştır.

Gürcistan Bilimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsünde Q koleksiyonu 98 numarada kayıtlı bir el yazma eser bulunmaktadır. Müellifi bilinmeyen bu eser üzerinde

eserin adı ve yazılış tarihi yoktur. Gürcistan Bilimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsünde eserin belli bir adı olmadığı için eser kataloğa *Gürcüce-Türkçe Sözlükler ve Gürcüce-Türkçe metinler* adıyla kaydedilmiştir.

Eser 644 sayfa, küçük formattan oluşan, 17x12,6 cm ölçüsünde olan, kahverengi deri ile kaplı, değişik çizgilerle süslenmiş bir kitaptır.

Büyük ihtimalle, el yazma eserde sayfa numaralandırması sonradan yazılmıştır. Sayılar sayfanın sağ alt köşesinde kurşunkalemle yazılmıştır. Eserin ilk 6 sayfası sonradan eklenmiştir ve bu altı sayfadan sadece dördüncü sayfa doldurulmuştur. Dördüncü sayfada ayların Gürcüce ve Arapça isimleri verilmiştir.

Hicri takvimin ⁽¹⁾12 ayının adları:

<u>Gürcüce</u>	<u>Arapça</u>
Marti	Muharum (Muharrem)
Aprili	Seper (safer)
Maisi	Rabiulevel (Rebiülevvel)
İvnisi	Rabiulaher (Rebiülahir)
İvlisi	Cemazevvel (Cemaziyelevvel)
Agvisto	Cemazeyaher (Cemaziyelahir)
Seqtemberi	Receb (Recep)
Oktomberi	Şaban (Şaban)
Noemberi	Remezhan (Ramazan)
Dekemberi	Şevval (Şavval)
İanvari	Zilkade (Zilkade)
Tebervali	Ziliice (Zilhicce)

¹ Hicri takvim, Müslüman takvimi ya da İslâmî takvim (Arapça: التقويم الهجري; at-taqwīm al-hijrī), 1 yılı 354 ya da 355 gün olan ve 12 kameri aydan oluşan, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini başlangıç yılı (1. yıl) kabul eden ve ay'ın dünya çevresinde dolanımını esas alan bir takvim sistemidir.

Kitap içeriğine ve düzenine göre üçe ayrılmıştır:

1. Gürcüce-Türkçe Sözlük
2. Gürcüce-Türkçe Metinler
3. Gürcüce-Türkçe Sözlük

Seksen beşinci sayfada ise Türkçe sayılar verilmiştir:

Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekis, dokus, on.

Yigirmi, otuz, kırh, elli, altmış, yetmiş, sekizen, dokuzan, yüz, iki yüz, bin.

Sözlük bölümünde sözcükler Gürcü alfabesine göre sıralanmıştır². Eserimizin hem Gürcüce hem Türkçe kısmı modern Gürcü alfabesi- Mkhedruli³ ile yazılmıştır. Ancak kitabın birinci ve üçüncü bölümlerinde geçen sözcüklerin ilk harfleri Asomtavruli⁴ göre yazılmıştır.

Sözlük bölümünde kelimeler içinde alfabe sırası geçerli değildir. Ayrıca sözlük sadece kelimelerden değil, aynı zamanda cümlelerden de oluşmaktadır: *öyle sipariş etmişlar (3b)*, *beni hoş eyle (9a)*, *inan çok severum (14b)*, *görmesaydum ölürdüm (26a)*, *başım uğruna olsun (26a)*, *onların yanında deilmes (28a)*, *eyice bilsan gerek (31a)*, *şükür Tangriya sağ görmişum (38b)*, *görmeğe haz eyledim (42b)* vs.

Fiiller çoğu zaman teklik ve çokluk şahıslarda verilmiştir.

göşdüler (3b), *doydum (9a)*, *geçdi (11a)*, *içdik (14b)*, *barışırsınız (69a)* vs.

Fiilin olumsuz şekilleri de sık sık geçmektedir:

Yardım eylemem (3a), *korhımmam (3a)*, *elif bilmes (3b)*, *geçemem (24a)*, *çabalama (42b)*, *utanma (43a)* vs.

Benzer fiiller çeşitli zamanlarda çekimlenmiştir:

Namaz kılarım/ ibâdet ederim, namaz kıldın/ ibâdet etdin, namaz kılar/ ibâdet eder, namaz kılalım/ibâdet edelim, namaz kılarlar/ibâdet ederler, namaz kıldıh /ibâdet etdik, namaz kılın/ibâdet eylein, namaz kıldılar/ibâdet etdiler, namaz kılarız/ibâdet ederiz (21b) vs. *sevinirler, sevindiler, sevinirdik (68b)* vs.

² Gürcü alfabesi sırası: a,b, g, d, e, v, z, t, i, k, l, m, n, o, p, j, r, s, t, u, p, q, g, k, ş, ç, ts, tz, ts', çh', h, j, h

³ XI yüzyıldan günümüze kadar yazışmalarda kullanılan askeri alfabe

⁴ V yüzyıldan IX yüzyıla kadar kullanılan yuvarlak alfabe

Sözlükte aynı zamanda Gürcüce yardımcı fiilin karşılığı olarak Türkçe ek-fiil (imek fiili) verilmiştir:

var- im

khar- sın

aris- var, dır

vart- iz

khart- sız (sınız)

(21a) vb.

Sözlükte bazen bir kelimenin birden fazla karşılığı verilmiştir:

Amxanagi- yoldaş/ ayağtaş (1b), balakhi – ot/ çimen /çayır (4b), bechedi – yüzük/mühr (5a), garet gasvla– dışarı gitmek/daşra çıkmak (6a), da – kızkardaş/bacı (12a), Magram – amma/ancak/lakin (37a), Maşin – o zaman/ o vakit (37a), Ğmerti- Allah/ Rabbil/ Tangrı/ Mevla/ Kerim (63a), Tselitsadi- yıl/sene (78a) vs.

Sözlükte bazen Gürcüceden Türkçeye ve Türkçeden Gürcüceye çevirilmemiş bir çok kelimeye rastlanmaktadır.

Eserde sayfalar düzensiz bir şekilde doldurulduğu için satırların sayısı birbirine eşit değildir. Ayrıca tamamen boş veya yarım yazılı sayfalar da vardır. Bazı sayfa on bir satırdan bazı sayfa ise on dört satırdan oluşmaktadır. Sözlük bölümünde harflere göre bırakılan boş yerler çoktur. Öyle anlaşılıyor ki sözlük derleyicisi boş yerleri sonradan doldurabilmek için bilerek boş bırakmıştır.

Eserin ikinci bölümünde, yani Gürcüce-Türkçe metinlerde dualara da yer verilmiştir: Hristiyanlığın Ana Duası, Mezmurlar, İtikat, Pişmanlık duası, Hz. İsa Hikâyesi, Meryem Ana Hikâyesi, Musa Peygamber Hikâyesi vs.

Bunlardan hepsi iki dilde (Gürcüce ve Türkçe) yazılmıştır. Cümleler önce Gürcü dilinde yazılmış sonra da Türkçe tercümeleri verilmiştir. Metin Gürcüceden Türkçeye tercüme edilmiştir ve her iki kısmı da Gürcü harfleriyle yazılmıştır.

İki dilde yazılı metinlerden sonra sadece Türk dilinde yazılmış dinî içerikli metinler karşımıza çıkmaktadır. 322 varaktan oluşan eserin sadece Türkçe (162a-207a) sayfaları üzerinde inceleme yapılmıştır.

Kitabın en son kısmı tekrar Gürcüce-Türkçe sözlükten oluşmaktadır. Kelimeler yine Gürcü alfabesine göre sıralanmıştır.

El yazması eserler, toplumların yazılı kültür mirasıdır. Avrupa'dan Türkiye'ye ulaşan el yazmalarına bakıldığında, bu yazmaların genellikle Hristiyanlığın genel konularını içeren dinî kitaplar olduğu görülmektedir. (Akın ve Keş, 2017:105)

Bizim eserimiz de çeşitli dua metinlerini ihtiva eden bir kitaptır.

Kitabın üzerinde eserin yazılış tarihi belirtilmemiş fakat bu tarih ile ilgili bilgiler, eserin içinde bulunan gerçek hikâyeye dayalı bir mektupta gösterilmektedir⁵. Adı geçen mektup, Kıbrıs adasındaki Aziz Kiko Manastırından Gürcistan'a gönderilmiştir.

Mektup, 1751 yılında yangından dolayı tamamen yakılmış manastırın ağır hikâyesini anlatmaktadır: *külliyeye monastır taraflı ateşden yandı harap oldu kül toprak oldu bin yedi yüz elli bir senesinde.* [106a]

Kıbrıs adasında olan din adamları, manastırı yeniden inşa etmek için Gürcistan'daki manastırlardan yardım istemişlerdir. Tam bu amaçla Yunanlı İoakime Protosingelos Kıbrıs'tan Gürcistan'a gönderilmiştir: *ismi İovakim Protosingelos aziz monastırımızın ve bizim muhabetli mesihi kardeşimizi monastırımızın ziade emin ve inâmet emektarini ve sultan mevlutullahın halis kulu ve bunu kabul etdikde milaim mazlumluğulan niceki sizlere niaz kılarınız imdat eylein buna ve amllel-ilen ve coab-ılan rahmet yardımlığı gösterin ve cömertli bol haznalarınızdan sadaka verin buna.* [112a]

Aziz Kiko manastırı tarihî bir mektupta gösterildiği gibi 1751 yılında yakılmıştır. Ancak adı geçen mektubun ne zaman yazıldığı, İoakime Protosingelos'un Kıbrıs'tan Gürcistan'a gerçekten gelip gelmediği ve aynı zamanda eserin ne zaman yazıldığı gibi konular açık değildir.

Tarihî kaynaklara göre İoakime Protosingelos Kıbrıs'tan Gürcistan'a gerçekten gelmiştir.

Kafkasya Arkeoloji komisyonu tarafından yayınlanan belgenin birinci cildinde İoakime Protosingelos tarafından İmereti bölgesinin (Batı Gürcistan) kralı Davit'e

---

⁵ 102a-115b

sunduğu “anlaşmalı bir mektup”⁶ yer almaktadır. Anlaşmalı bu mektuba göre Kıbrıs adasında olan manastırı yeniden inşa etmek için Gürcistan yardımcı olmuştur.

Ayrıca bu anlaşmalı mektuptan Gürcistan’daki Vardzia manastırının İoakime Protosingelos’un kontrolü altına alındığı ve manastırın tüm gelirinin elinde olduğu anlaşılmaktadır. Vardzia manastırından Kıbrıs adasında olan Aziz Kiko manastırına gönderilen para karşılığında İmereti kralı için gece gündüz dua okunacaktır. Adı geçen belge 1784 tarihlidir. Üzerinde İoakime Protosingelos’un mühür yüzüğü de görülmektedir. Asıl mektupta İoane Protosingelos’un Yunanca imzası da vardır.

Görüldüğü gibi Kıbrıs adasındaki manastır 1751 yılında yakılmıştır. İoane Protosingelos ise Kıbrıs’tan Gürcistan’a yıllar geçtikten sonra gelmiştir ve Gürcü Kralı Davit ile anlaşma yapmıştır. Demek ki Kıbrıs’ta adı geçen bu mektup, Kiko manastırı yakıldıktan yıllar sonra yazılmış ve İoakime Protosingelos da Gürcistan’dan yardım almak için yıllar sonra gelmiştir.

Eserimiz, Vardzia manastırına İoakime Protosingelos geldikten sonra hazırlanmış olmalıdır. Çünkü eserimizde Kıbrıs’tan gelen mektup da görülmektedir.

İmereti Krallığı’nda hanedan savaşının sonunda, Vardzia manastırı yıkılmış, ancak kısa süre içerisinde kraliyet hükümeti tarafından restore edilmiştir. Tarihsel bilgilerine göre, eserimiz tam bu bölgede (İmereti bölgesinde) 18’inci yüzyılın sonunda hazırlanmış olmalıdır.

Gürcistan’da 1963 yılında yayınlanan bir gazetede⁷ el yazmamızın kaynağı ile ilgili çok önemli bilgiler verilmektedir:

Martvili manastırında⁸ uzun süre boyunca küçük formattan oluşan bir el yazma saklanıyordu. El yazma Vardzia manastırında oluşturulan 18’inci yüzyıldan kalma bir kitaptı. Gürcüce-Türkçe bir öğrenme kitabının yazarı, diğer dil dersleri kitaplarının derleyicisi gibi davrandı. Kitabın yazarı önce Gürcüce edebî örnekleri seçti sonra da Türkçe tercümesiyle kitabı ortaya koydu. Adı ve soyadı bilinmeyen kitap yazarı edebî örnekleri aramak için uzaklara gitmemiştir ve hemen orada, Vardzia manastırında eseri oluşturmuştur. Tesadüfen edebî örnekler arasında Kıbrıs’tan Gürcistan’a gönderilen

⁶ Акты, собранные Кавказской Археографической Комиссией, т. I Тифлис 1866 г. 59-60.
Kafkas Arkeoloji Komisyonu Tarafından toplanan doküman, I cilt, Tiflis 1866 s.59-60.

⁷ Gigineşvili, Otar (1963) “İz Kıbrıs’a Gidiyor”, Komünist Gazetesi #5

⁸ Martvili Manastırı, Gürcistan’ın Martvili İlçesi’ndeki Martvili köyünde bulunan bir Gürcü manastır kompleksi.

çok değerli bir tarihî mektup bulundu. Kiko manastırının acı hikâyesini anlatan mektup Kiko manastırında 18'inci yüzyılın yetmişli yıllarında yazılmıştır ve Gürcistan'a Yunanlı İoakime Protosingelos getirmiştir.

Aynı gazetede Kıbrıs'ta bulunan Kiko manastırı hakkında da bilgiler verilmektedir:

Kiko manastırı büyük bir zenginliğe sahip bir manastır imiş. Kiko manastırında İncil vaizi Luka tarafından yapılan Aziz Meryem Ana ikonu bulunmuştur. Manastırın ismi Asya, Avrupa ve Afrika ülkelerinde de meşhurmüş. Kiko manastırındaki keşişler genç yaşta memleketlerinden ayrıлып uzak ülkelere göç ediyorlarmış ve o ülkenin kültürünü ve dilini öğreniyorlarmış. Onların dilini ve kültürünü öğrendikten sonra da yerel halkın arasına karışıyorlarmış. Onlar hiç bir zaman o ülkedeki manastırlardan bağlantılarını kesmiyorlarmış ve her zaman bu manastırlar için sadakaları topluyorlarmış. Bu devirde Kiko manastırında bütün dünya dilleri biliniyormuş. Küçük vatikan gibi bir yermiş. (Gigineişvili, 1963: #5)

Tarihî kaynaklara dayanarak Kiko manastırında Gürcüler yaşamamaktaydılar. Bu nedenle Kiko manastırından gönderilen Gürcü dilinde yazılı mektup Kıbrıs adasında bulunan Gürcülerin manastırıyla meşhur Ğalya manastırında yazılmış olabilir. Bu manastırda Gürcülerin sayısı çoktu. Burada kitaplar yazılıp çeviriliyordu ve belki de Kiko manastırından gönderilen mektup Ğalya manastırındaki Gürcü birine yazdırılmıştır.

Söz konusu mektup Kıbrıs'tan Gürcistan'a gönderildikten sonra Vardzia Manastırında Türkçeye çevirilmiş ve daha sonra Gürcüce-Türkçe sözlükler ve metinlerle birleştirilerek kitap haline getirilmiştir.

Vardzia Manastırı yüzyıllar boyunca bir kültür ve eğitim merkeziydi. Burada kitaplar yazılıp tercüme ediliyordu. Manastır 18'inci Yüzyılın 90'lı yıllarında yakılıp harap olmuştur ve edebî eserleri bize maalesef ulaşamamıştır. Bize ulaşan tek eser, 18'inci yüzyılın 80-90'larına dayanan Gürcüce- Türkçe ders kitabıdır.

Kitabın Gürcüce kısmı İmereti lehçesinde yazılmıştır ve eserin Vardzia manastırında yazıldığına şüphe yoktur.

Eserin yazarı bilinmemektedir. Kitaptaki sayfaların çoğu bir kişi tarafından yazılmıştır ama eserin bazı kısımlarında farklı el yazısı da fark edilmektedir. Bu durum kitap yazarının tek kişi olmadığına dair bize bir ipucu vermektedir.

Gürcistan'daki Türkolojinin kurucusu Sergi Jikia, 1954 yılında bu el yazma hakkında bir makale yayımlamıştır. Sergi Jikia kendi makalesinde eserin Vardzia manastırında yazılmasını şöyle vurgular: *İoakime Protosingelos'un Vardzia manastırında yerleştirilmesi, getirilen mektubun bu eserin içine koyulması ve tercüme edilmesi, kitabın Gürcüce kısmının İmereti lehçesinde yazılması, eserin Vardzia manastırında yazıldığını açıkça göstermektedir* (Cikia, 1954: 193).

Ayrıca ünlü Gürcü Türkolog Sergi Jikia'ya göre kitabın derleyicisi Gürcü din adamıdır: *Kitap çeşitli el yazısı içermesine rağmen kitabın ana kısmı bir kişi tarafından yazılmıştır. Bu kişi belli ki Üst-İmereti kökenlidir ve aslen Gürcüdür. Ancak Türkçe bölümünün aynı kişi tarafından yazıldığı şüphelidir. Gürcüceden Türkçeye yapılan bazı tercümelemlerin birbirine uymaması bu şekilde düşünmemizi sağlayan asli nedendir* (Cikia, 1954: 195).

Gürcüce	Türkçe
Dede	Dedem
Hak	Hakım
Doymuş	Doydum
Kusur	Kusurumuz
Ovmak	Ov
Alışveriş et	Alışveriş
Seven	Sevmeli
Uçuyor	Uçtu
serp	serper
korkak	korku
merhametli	merhamet
yoruldunuz	yorulduk
kullanılır	kullanırım
biraz bekle	sabr
ört	örtün
kaynata	kaynatası

yaratıcı	yaradılmış
duvarcı	dülger
sevecektim	sevinirdik
boyadım	boyatdım
bel	bağırsak

Bize göre verilen örnekler Gürcüceden Türkçeye aktarılma zamanında kitap derleyicisi ile yardımcısı arasında bir yanlış anlaşılmanın olduğunu göstermektedir. Kitap derleyicisi Türkçe bilseydi ve Gürcüceden Türkçeye tercümelemleri kendi yapsaydı tercümede bu kadar çok ve basit yanlışlıklar yapmazdı.

Büyük ihtimalle kitap derleyicisinin Türkçe bilen yardımcısı vardı. Metnin diline bakıldığında bu yardımcının Karamanlı Türkü bir Hristiyan olduğu düşünülmektedir. Çünkü eser Karamanlı ağzıyla yazılmıştır.

Karamanlı adı Anadolu'nun Türkçe konuşan Ortodoks Hristiyanlarına verilen addır. Karamanlılar tarafından konuşulan dil ya da Karamanlı ağzıyla yazılan eserlerin dili, genel olarak *Karamanlıca* şeklinde adlandırılmıştır (Ağca, 2006: 12).

GÜRCÜ ALFABESİ

İnsanlığın kültürel değerleri arasında yazı sistemi çok önemli bir yer tutar. Alfabe de dil gibi iletişim aracıdır fakat dilden farklı olarak zaman ve mekânla sınırlı değildir. Böylece her zaman her mesafede bilgi aktarımı sağlar (Gamkrelidze, 2008: 495).

Karadeniz'in doğu kıyısında, güney Kafkasya'da bulunan bölgede yaşayan Gürcüler, kendi dillerine ve alfabelerine her zaman aşırı önem vermişlerdir. Gürcistan gibi farklı dil ve etnikleri barındıran coğrafyada Gürcü dili ve alfabeti her zaman resmî olarak kullanılmıştır. Çoğu zaman bir dilden birden fazla dil ortaya çıkmış ve aynı kökten gelen diller farklı alfabelerle yazılmıştır, fakat Gürcü dili ve alfabeti sadece Gürcüler tarafından kullanılmıştır.

Birçok milletin ana dilini unutması ve yazı dizgesini kaldırılması üzücü bir gerçektir. Tarihe baktığımızda yazının başlangıcından itibaren günümüze kadar pek çok yazının değiştirildiği veya yok edildiği görülmektedir.

Latin alfabeti çok sayıda dilin yazısı olmuştur. Bu nedenle dillerin çoğunun kendi yazısı yoktur. Gürcü alfabetinin özelliği ise hiçbir zaman kaybolmaması ve başka bir alfabeğe geçmemesidir.

Gürcü alfabeti şimdiye kadar dünyada bulunan 14 yazı sisteminden biridir ve yazılı kaynaklara sahip olan nadir diller arasına girmektedir. İberyaya Kavkas dilleri arasında Gürcücenin tek alfabeğe sahip olması, Gürcüceyi önemli kılan özelliklerin başında gelmektedir (Sağınadze ve vd., 2015: 30).

Bu durum gerçekten gurur vericidir. Çünkü tarih boyunca işgalcilerin asıl amacı Gürcülerin dilini ve alfabetini değiştirmektir. Bu küçük ülke ise kendi kültürel zenginliğini korumayı başardı. Gürcüler kendi dillerini ve alfabetlerini hâlâ kullanmaktadırlar.

Dünyanın en eski dillerinden olan Gürcü dili, Gürcistan'ın resmî dili olmasının yanısıra Gürcüler için kadimden günümüze devlet olmanın temel taşı olma özelliğine de sahiptir (Sağınadze ve vd., 2015: 28).

Gürcü tarihî kaynaklarında, Gürcü alfabetinin oluşumunun Hristiyanlık öncesi dönemlere ait olduğunu ileri sürmektedir (İvane Cavakhişvili). Gürcistan'da tarih boyunca çok sayıda edebî eser meydana çıkmıştır: Kartli'de yaşam (M.Ö. III.-II.

yüzyıllarda yazıldığı düşünölmektedir), Dokuz Azizın Azabı (M.Ö. II.-III. yüzyıllarda yazıldığı düşünölmektedir), Kral Mirian'ın Vasiyeti (IV. yy.), Gürcü Dilinin Övgüsü ve Büyüklüğü (IV yy.), Aziz Şuşaniki'nin Azabı (V. yy.), Grigol Khandzeli'nin Yaşanı (VIII.-IX.) vs.

Söz konusu eserler en eski yazılı anıtlardan olup Gürcü edebiyatının zenginleştirilmesine yol açmıştır.

Gürcü alfabesi ortaya çıkışından itibaren üç ayrı dönemden geçmiştir:

1. İki çizgili sistemden oluşan ve çizimlerin yuvarlak yapıya sahip olduğu *Asomtavruli* veya *Mrglovani* (yuvarlak) Alfabesi (5-9 yy.),
2. Dört çizimli yazılışı ve köşeli çizimiyle dikkat çeken *Nushuri* Alfabesi (9-11 yy.),
3. İki alfabenin geliştirilmiş türü olan ve 11'inci yüzyıldan günümüze kadar kullanılan *Mkhedruli* (askeri) Alfabesi (Sağınadze ve vd., 2015: 35).

1	2	3	4	1	2	3	4
2	3	4	1	200	300		
3	4	1	2				
4	1	2	3				
5	2	3	4	400	500		
6	3	4	1	600	700		
7	4	1	2	800	900		
8	1	2	3	1000	2000		
9	2	3	4	3000	4000		
10	3	4	1	5000	6000		
20	4	1	2	7000	8000		
30	1	2	3	9000	10000		
40	2	3	4				
50	3	4	1				
60	4	1	2				
70	1	2	3				
80	2	3	4				
90	3	4	1				
100	4	1	2				

1. Asomtavruli script 2. Nuskhuri script
3. Mkhedruli script 4. Numerical value

1. *Asomtavruli* (büyük) veya *mrglovani* (yuvarlak): en eski alfabe 2. *Nuskhuri* (küçük) veya *Kuthovani* (köşeli), *Khutsuri* (kilise yazısı) 3. *Mkhedruli* (askeri yazı): modern alfabesi 4. Harflerin numara değerleri

Asomtavruli'nin grafik sistemi basit geometrik elemanlardan oluşur (bir daire ve düz bir çizgi). Tüm harfler aynı yüksekliktedir ve yazının şekillendirilmesi zordur. Bu yazı, eli birkaç kez kaldırmakla çiziliyor, çizgiler ve dairelerin birbirine bağlanması her zaman dik açıyla oluyor.

Nushuri yazısının örnekleri 9'uncu yüzyılda karşımıza çıkmaktadır. Listedeki harfler dört satıra ayrılmıştır ve bu nedenle farklı yüksekliklere sahiptir. *Nushuri* açısız, hızlı, sağ tarafa doğru inmiş alfabledir. Aynı zamanda harfler birbiri ardına yazılmıştır. Günümüzde bu alfabe rahipler tarafından hâlâ kullanılmaktadır.

Mkhedruli, modern Gürcü alfabetesidir. *Mkhedruli* betik formları basittir. Harflerin konturları dikey olarak oluşturulmuştur, sadece konturları yuvarlatılır ve tek bir taslak oluşturulur. Dört boyutlu doğrusal sistemdeki harf türleri de farklı yüksekliklere sahiptir. Bu alfabe resmî ve askerî yazışmalarda kullanıldığı için *Mkhedruli* adını almıştır.

Eski Gürcü alfabetesinde 38 harf bulunmaktaydı. 19'uncu yüzyıl Gürcü aydınlarından İlia Çavçavadze modern, edebî bir dil oluşturmak için Gürcü yazısının en önemli reformunu oluşturdu. O eski olan ve Gürcü dilinde kullanılmayan 5 harfi alfabeden çıkarmıştır.

- ჳ (/e /ve /i/ benzeri bir sesi)
- Ⴀ (/y/ benzeri bir sesi)
- ჴ (Türkçede tam karşılığı yoktur)
- ჵ (/Q/ benzeri bir sesi)
- ჶ (uzun /o/ sesi)

Gürcü alfabetesinde tarihsel harflerin yanı sıra, ek işaretler de vardı. Ek işaretler yabancı dillerden geçen kelimeleri yazmak için kullanılır.

Buna rağmen ek işaretler Gürcü alfabetesinde yer bulamadı ve bugün hâlâ geleneksel karakterler kullanılıyor.

Eserimizde kullanılan ek işaretler şunlardır:

ღ: Türkçedeki /ı/ sesiyle aynıdır.

ფ: Türkçedeki karşılığı /f/ sesidir.

Eserimizin hem Gürcüce hem Türkçe kısmı modern Gürcü alfabesi Mkhedruli ("askeri", XI yy.) ile yazılmıştır. Ancak kitabın birinci ve üçüncü bölümlerinde geçen sözcüklerin ilk harfleri Asomtavruli'ye (yuvarlak, V-IX yy.) göre yazılmıştır.

Modern Gürcüce beşi sesli olmak üzere 33 harften oluşmaktadır. Gürcü alfabesi ünsüzlerin miktarı bakımından zengindir. Ancak aynı şey ünlüler için söylenmez. Latin alfabesi gibi soldan sağa doğru yazılır. Gürcü alfabesinin özelliği büyük-küçük harf ayırımının olmamasıdır. Gürcücede harfler söylendiği gibi yazılıyor ve yazıldığı gibi söyleniyor. Ayrıca bir harf bir ses karşılar. Gürcü alfabesinde her harfin rakamsal değeri vardır. Her harf bir rakamı ifade etmektedir. İlk dokuz harf tekli rakamları, ikinci dokuz harf onlu rakamları, üçüncü dokuz harf yüzlük sayıları, dördüncü dokuz harf binlik rakamları, alfabenin en son harfi ise on bin rakamını ifade etmektedir.

Modern Gürcü alfabesi ve Türkçe karşılığı şöyledir:

Gürcü Harfleri	Harfin Adı	Harf Değeri	Gürcü Harfleri	Harfin Adı	Harf Değeri
ა	an	a	რ	rac	r
ბ	ban	b	ს	san	s
გ	gan	g	ო	tar	t
დ	don	d	უ	un	u
ე	en	e	პ	par	p
ვ	vin	v	კ	kan	k
ზ	zen	z	გან	gan	ğ
თ	tan	t	კარ	kar	ķ
ი	in	i	ქინ	şin	ş
ქ	kan	ķ	ჩინ	çin	ç
ლ	las	l	ცან	tsan	ts
მ	man	m	ძილ	dzil	dz
ნ	nar	n	უძილ	tzil	tz
ო	on	o	ჭარ	çar	ç
პ	par	p	ბჟან	han	h
ჟ	jan	j	ჯან	can	c
			ჰაე	hae	h

KARAMANLILAR

Ortodoks Hristiyanların Türkçe konuşanlarına Karamanlı, bunların konuştuıkları dile de Karamanlca denmektedir (Kahya, 2008: 368).

Karamanlı adının nereden geldiği hakkında belli bir kaynağa ulaşılamadığı için kesin bir şey söylemek güçtür. Ünlü Türkolog Janos Eckmann, bu konuda şunları yazmıştır:

“Eckmann’a göre Hıristiyanlığı kabul etmiş, Türklerin soyundan gelen Karamanlılar, 16’ncı yüzyılda Karaman Beyliği’nin himayesine girdiği için Karamanlı adını almış, daha sonra da Anadolu’da yaşayan bütün Hıristiyan Türkler için “Karamanlılar” adı kullanılmıştır” (Eckmann,1988: 89).

Ferruh Ağca’nın terim sorunu ile ilgili “*Karamanlı ağzı metinleri mi yoksa Karamanlı Türkçesi metinleri mi demeliyiz?*” sorusuna Mustafa Kılıçarslan kendi doktora çalışmasında bu soruyu şöyle cevaplamıştır:

Belli bir coğrafi bölgedeki insanlar tarafından ses, biçim ve cümle kuruluşu bakımından Orta ve Güneybatı Anadolu ağzlarına benzer kullanımlara bakarsak Karamanlı ağzı demeliyiz. Bunun yanında bu konuşma şeklinin yazıya geçirilerek eserler ortaya konulması, yani bir yazı dili hâline getirilmesini Karamanlı Türkçesi (Karamanlca) olarak kullanmalıyız (Kılıçarslan, 2012: 15).

Karamanlılar kendilerine hiçbir zaman “Karamanlı” dememişlerdir. Karamanlca eserlerde onlar kendilerine “*Anadolu Hristiyanları*” veya “*Anadolu Ortodoks Hristiyanları*”adını vermişlerdir. Konuştıkları dile de “*Türkçe*” veya “*Türk dili*” demişlerdir (Eckmann, 1991:21, Balta 1990: 18-20).

Karamanlıların konuşma dili Türklerle aynıydı. Ancak onların Türklerden farkı, dinleri ve kullandıkları alfabeleriydi. Karamanlılar Türkçe konuşan ve yazılarında Grek alfabesini kullanan Ortodoks Hristiyanlardır. Türkçeyi Grek alfabesine uygulayan son topluluk, Anadolu Karamanlılarıdır (Karahancı, 2014: 639).

Ortodoks Karamanlılar Türkçeden başka dil bilmedikleri için dinî törenlerini de Türk dilinde yapmışlardır.

Karamanlılar Müslüman Türklerle beraber Akdeniz’den Karadeniz’e kadar, çoğunlukla Anadolu’nun Konya, Kayseri, Karaman gibi şehirlerinde yaşamışlardır. Aynı zamanda, Kıbrıs, Kırım ve Balkanlar’a yayıldıkları bilinmektedir.

Bu topluluğun kökeni konusunda birçok araştırma yapılmıştır. Fakat hem Ortodoks olmalarından hem de Türkçe konuşmalarından dolayı bu araştırmalarda tam bir sonuca varılamamıştır.

Karamanlılar 1924 yılında Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesinden sonra Yunanistan'a gönderilmişler ama Yunanistan'a göç etmelerine rağmen konuşma ve yazma dillerini değiştirmemişlerdir. Türkçe konuşup Grek alfabesiyle yazmaya devam etmişlerdir.

Karamanlıların kökeniyle ilgilenen araştırmacılar birbirinden farklı iki görüş ifade etmişlerdir. Bazı araştırmacılara göre Karamanlılar aslen Rum asıllıdır (Charanis, H. A. Gibson, Vryonis, Halkin, Franz Taescher v.b.). Karamanlılar Rumlarla beraber aynı dini ve alfabeyi paylaştığı için Rum kökenli kabul edilmektedirler. Aynı zamanda bu araştırmacılar Karamanlıların dillerinin zorla değiştirildiğine inanmaktadırlar.

Ferruh Ağca, makalesinde Karamanlıların dillerinin zorla değiştirildiğine inanan bazı araştırmacılara şöyle cevap vermiştir:

Şayet bazı araştırmacıların iddia ettikleri gibi, bunların dili zorla değiştirilmiş olsaydı, Karamanlılar arasında en azından Rumca kişi adlarının yaşıyor olması gerekirdi (Ağca, 2006:9). Yunanistan bir Karamanlı için vatan ya da memleket diyebileceği bir yer değildir. Onlar için vatan, memleket Anadolu'dur (Azerlioğlu, 2009: 175).

Bazı araştırmacılarına göre ise Karamanlılar aslen Türktürler (J. Eckmann, M. Eröz, Y. Azerlioğlu, H. Kahya, C. Baykurt, F. Ağca). Türkçe konuşmalarıyla beraber Karamanlıların yaşam biçimleri, gelenek görenekleri Türklerle bire bire aynıdır: Karamanlılar inanç olarak Yunanlılarla aynı kiliseye mensup olup Ortodoks inancının gereği sahip oldukları değerler dışında Yunanlı Ortodokslarla fazla bir benzerlikleri olmayıp din dışında, sosyo-kültürel yapıları çerçevesinde daha çok Müslüman Türk komşularıyla ciddi benzerlikler göstermektedirler (Azerlioğlu, 2009: 176).

Karamanlılar bu iki topluluğun karakteristik özelliklerine sahiptir ve aynı zamanda her iki toplumdan uzaklaşır. Karamanlılar Yunanca bilmemeleri ile Yunanlılardan, Hıristiyan olmalarıyla Türklerden ayrılmışlardır ve böylelikle her iki toplumdan ayrı özelliklere sahip olmuşlardır (Balta 1989:19).

Türkler arasında yüzyıllar önce az da olsa Hıristiyanlığın kabul gördüğü bilinmektedir. Ayrıca Türkler tarih boyunca değişik alfabeler de kullanmışlardır. Bu

alfabeler arasında Grek alfabesi Türkler tarafından kullanılan alfabelerden biridir. Dolayısıyla Hıristiyan inancına bağlı olmaları ve Grek alfabesini kullanmış olmaları onların Türk kökenli olmadıkları anlamına gelmez ve kullandıkları alfabe onların milletini göstermez.

Karamanlı Türkçesi ile yazılmış metinlerin ünlü araştırmacılar tarafından araştırılıp incelendikten sonra Karamanlı Türkçesinin yazılı metinlerine ilk olarak İstanbul'un fethinden sonra rastlanıldığı kanısına varılmıştır:

Gennadios İtikatnamesi'nden sonra eldeki ilk Karamanlîca kitap 1584 tarihli *Gülizar-ı İman-ı Mesîhi* adlı bir din kitabıdır. Bundan sonra İstanbul, Atina, Venedik ve Kıbrıs gibi yerlerde yüzlerce Karamanlîca kitap yayımlanmıştır. Bu kitapların çoğu dinî içerikli ve Yunancadan tercümedir. Bunlar standart Osmanlı Türkçesi ile değil mahallî Karamanlı ağzı ile yazılmıştır (Kılıçarslan ve Kahya 2009: 729).

Ünlü araştırmacı Balta'ya göre , Karamanlı ağzıyla yazılmış bugüne kadar tespit edilen eser sayısı 752'dir. Eserlerin çoğu dinî içerikli metinlerden oluşmaktadır. Ancak 20'inci yüzyılın sonlarında din dışı metinler yer almaya başlamıştır. Din dışı metinler arasında romanlar, tercüme edilmiş kitaplar ve mecmualar yer almaktadır.

Janos Eckmann dinî kitapları şöyle sınıflandırmıştır: bu dini kitaplar arasında en çok dinî eserler, ilmihaller, Hıristiyan azizlerinin ve Hristiyanlık uğrunda ölenlerin hayatını nakleden kitaplar vardır (Eckmann 1950: 166).

Birçok araştırmacıya göre Karamanlîca metinlerinin ortaya çıkışının ana sebebi kilisedir. Çünkü Karamanlılar bizlere Hristiyanlık ile ilgili Yunancadan tercüme edilen birçok eser bırakmışlardır. Eyice'ye göre dinî eserlerin yazılış amacı Yunanca bilmeyen Karamanlılara Hristiyanlığın ne anlama geldiğini anlatmak, dualar öğretmek ve Hristiyanlıklar için kutsal sayılan yerler hakkında bilgi vermek, Hristiyanlığın öğretilerini halka anlatmak ve yaymaktır (Eyice, 1962: 372).

Karamanlı Türkçesinin yazılı metinlerine en çok İstanbul'da ve Kıbrıs'ta rastlanmaktadır. Eserlerin çoğu Osmanlı Türkçesi ile değil, Karamanlı Ağzı ile yazılmıştır.

Karamanlılardan kalan eserlerin dil özellikleri bazen standart yazı dilinden ayrılır, ancak Orta ve Güney Anadolu ağızlarıyla benzer özellikler gösterse de bazı yönlerden bu ağızlardan da farklıdır (Ağca 2006:13).

Ayrıca Karamanlıca eserlerin dil ve yazım özellikleri arasında farklılık vardır. J. Eckmann, Karamanlı ağzıyla yazılmış eserleri dil özelliklerine göre üçe ayırmaktadır:

1. Doğrudan doğruya edebî Türkçe ile yazılı eserler,
2. Halk unsurları ile az çok karışık bir yazı dili ile yazılmış eserler,
3. Karamanlı halk ağzı veya ona çok yakın bir dil ile yazılmış eserler (Eckmann 1950:167-168).

Karamanlıca eserlerin hem dili hem de imlası standart değildir. Mütercimlerin tercüme ettikleri kitaplar onların dil ve imla anlayışlarını yansıtmaktadır. Mütercimlerin farklı coğrafyalarda ve farklı zamanlarda yaşamış olmaları, onların kendi aralarında bir birlik oluşturamamalarının sebebidir. Zaten bu kişilerin ilk gayeleri yayımladıkları eserlerin dili ve imlası değil içeriğidir (Kahya 2003: 215).

Karamanlıca metinlerin standart bir imlası yoktur. Çoğu zaman kitapların aynı sayfalarında aynı kelime farklı karakterlerle yazılabilmektedir. Bu yüzden genel olarak Karamanlıca kitapların imlasının çok karışık ve istikrarsız olduğu söylenebilir (Kahya 2008: 176).

Gürcistan Bilimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsü'nde Q koleksiyonu 98 numarada kayıtlı eser üzerinde çalıştığımız bu el yazma dil özelliklerine göre ikinci gruba girmektedir. Metnin dil özellikleri bazı yönlerden klasik dilden ayrılır.

II. BÖLÜM

DİL BİLGİSİ İNCELEMESİ

Eserimizin yazarı Türkçedeki sesleri olabildiğince doğru bir şekilde belirlemeye çalışmıştır, fakat Gürcü alfabesi Türkçedeki seslerin tamamını karşılayamadığından müellif bazı harfleri göstermek için yeni işaretler kullanmıştır. Ancak, bazı harflerin gösteriminde tutarlılık yoktur.

1. Yazım Özellikleri

Bu bölümde ünlülerin ve ünsüzlerin yazımı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca eklerin yazılışı ve eserdeki diğer yazım özellikleri de gösterilmiştir.

1.2. Ünlü Yazımı

Metnimizde ünlüler /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ olmak üzere sekiz tanedir. Karamanlı Türkçesinde Eski Türkçeden beri var olan kapalı /é/ sesinin korunduğunu biliyoruz. Ancak kapalı /é/ sesi için metnimizde farklı bir harf kullanılmadığı için /e~/ /é/ ayrımını göstermedik.

1.2.1. /a/ Sesinin Yazımı

Metinde /a/ sesi ა harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *an* harfidir.

აღლაბ   Allah (163b/8)

აპოსტოლოსლარ   apostoloslar (173a/9)

1.2.2. /ā/ Sesinin Yazımı

Türkiye Türkçesinde uzun ünlü yoktur. Ancak bu ses yabancı kökenli kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. Yazar, uzun *a*'yı belirtmek istediğinde აა (*aa*) şeklini kullanmıştır. Gürcü alfabesinde uzun *a* bulunmadığı için yazar bu sesi iki kez yazmıştır. Transkripsyonda uzun /a/ sesi /ā/ şeklinde gösterilmiştir.

მუბარეკლი   mubārekli (163a/11)

ადააღეთ   adālet (183b/5)

1.2.3. /e/ Sesinin Yazımı

Metinde /e/ sesi ე harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *en* harfidir.

ელღერიმი   Ellerimi (184a/4)

ერქექ   erkek (191a/5)

1.2.4. /i/ Sesinin Yazımı

Metinde /i/ sesi genellikle /ჲ/ işareti ile gösterilmiştir. Gürcü alfabesinde /i/ sesi bulunmadığından yazar ek işaret kullanmıştır. Ancak /i/ ünlüsünün ი (i) harfiyle gösterildiğine daha sık bir şekilde rastlanmaktadır:

იახდღღღ   yazdığı (170a/10)

ნახღღ   nasıl (181a/9)

ჯანიმი   canimi (163a/10)

ჩალიდა   çalida (162a/5)

Metinde /i/ ve /i/ sesleri birbirinden kesin olarak ayırt edilmez. Her iki ses farklı karakterlerle gösterilmesine rağmen bazı durumlarda birbirlerinin yerine kullanılabilirler.

1.2.5. /i/ Sesinin Yazımı

Metinde /i/ sesi ი harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *in* harfidir.

გიმი   gibi (168a/9)

ბირ   bir (193b/6)

1.2.6. /o/ Sesinin Yazımı

Metinde /o/ sesi ო harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *on* harfidir.

ოღღუნ   olsun (162a/3)

ორღღღღღღღღღღ   Ortodoksos (189a/2)

1.2.7. /ö/ Sesinin Yazımı

Gürcü alfabesinde /ö/ sesi bulunmadığından yazar bu sesi ifade etmek için yine ek işaret ρ ve /o/ harf kombinasyonunu kullanmıştır. Metinde /ö/ sesi üç şekilde yazılmıştır:

- ek işaret ρ + $\omicron$ (o) harfi = ö

გგოვ   göv (185b/3)

გორნეჟ   örnek (185b/9)

- $\omicron$ (o)

Birçok durumda yazar /ö/ sesini /o/ işaretiyle karşılamıştır.

სოზ   soz (171a/3)

გოსტერდი   gosterdi (171a/5)

- ek işaret ρ

Bazı yerlerde yazar /ö/ sesini sadece ek işaretle ifade etmiştir.

გლგმ   ölüm (171a/8)

ნამქერ   namkör (193a/1)

Örneklere görüldüğü gibi /ö/ ünlüsü yazar tarafından farklı şekillerde yazılmıştır. Belli ki yazar Gürcü alfabesinde bulunmayan harfin karşılığını yansıtmakta zorlanmıştır ve /ö/ ünlüsünü kendine göre uygun harf veya işaretlerle ifade etmiştir.

Anlaşılan o ki ayırt edilmeyen harfler arasında /o/ ve /ö/ sesleri de vardı. Ek işaretler kullanılmasına rağmen bu konuda tutarlılık yoktur.

1.2.8. /u/ Sesinin Yazımı

Metinde /u/ sesi უ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *un* harfidir.

ქურუ   kuru (164a/10)

უმუთ   umut (204b/2)

1.2.9. /ü/ Sesinin Yazımı

Metinde /ü/ sesi iki şekilde yazılmıştır. Hem ზ işaretle hem de უ (u) harfiyle.

ქუჩუქ   küçük (170b/1)

ბუთუნ   bütün (204b/2)

დუშუნე   duşune (193a/1)

უზრე   uzre (162b/1)

Metinde /u/ ve /ü/ sesleri tam olarak ayırt edilmez. /u/ harfi eserde უ (u) harfi ile /ü/ sesi ise hem ზ işaretle hem de /u/ harfi ile gösterilmiştir.

Yukarıda görüldüğü gibi metinde Gürcü alfabesinin temel harfleri dışında bir değişik karaktere de rastlanmaktadır.

Gürcü alfabesi /a/ ve /e/ ünlüleri hariç diğer ünlülerin kesin olarak ayırt edilmesinde yetersiz kalmaktadır: /ı/ ve /i/, /o/ ve /ö/, /u/ ve /ü/ sesleri birbirinden kesin olarak ayırt edilememiştir.

Ancak, yazar Gürcü alfabesinin Türkçedeki vokalleri karşılamaması durumunda ek işaretler kullanarak veya ek işaretlerle harf kombinasyonu oluşturarak Türkçedeki vokalleri karşılamaya çalışmıştır. Belli ki yazar Türkçedeki ünlü harfleri Gürcü alfabesiyle doğru bir şekilde yazmaya gayret etmiştir.

1.3. Ünsüz Yazımı

Karamanlıcada 23 tane ünsüz vardır. Ancak metnimizde ünsüzleri gösteren 26 harf bulunmaktadır. Ayrıca, bu harflerden bazıları aynı seslerin farklı kullanımlarını göstermektedir.

1.3.1 /b/ Sesinin Yazımı

Metinde /b/ sesi ბ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *ban* harfidir.

ბიზი   bizi (164a/10)

ბიკირი   bikir (162a/2)

1.3.2. /c/ Sesinin Yazımı

Metinde /c/ sesi ჯ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *jan* harfidir.

ჯიხანდე   cihande (164b/3)

ჯუმნე   cumne (168a/3)

1.3.3. /ç/ Sesinin Yazımı

Metinde /ç/ sesi **ჩ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *çin* harfidir.

ახ აჩ (162a/2)

ჩამერლე ჩამური (180b/12)

1.3.4. /d/ Sesinin Yazımı

Metinde /d/ sesi **ღ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *don* harfidir.

დილეიფ დილეიპ (166b/1)

დილი დილი (168b/9)

1.3.5. /f/ Sesinin Yazımı

Metinde /f/ sesi **ფ** işareti ile yazılmıştır. Gürcü alfabesinde /f/ harfi bulunmamaktadır bu nedenle yazar yine ek işaret kullanmıştır.

ეფენდისი ეფენდისი (170b/9)

ბეფათ ბეფათ (174a/1)

1.3.6. /g/ Sesinin Yazımı

Metinde /g/ sesi **გ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *gan* harfidir.

გერეე გერეე (169a/1)

გერეეე გერეეე (176b/11)

1.3.7. /ğ/ Sesinin Yazımı

Metinde /ğ/ sesi **ღ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *ğan* harfidir.

დაღღარ დაღღარ (172b/4)

ეღიღსინ ეღიღსინ (179a/5)

1.3.8. /h/ Sesinin Yazımı

Metinde /h/ sesi **ჰ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *hae* harfidir.

ჰერ her (175b/4)

დაჰი dahi (181b/7)

1.3.9. /h/ Sesinin Yazımı

Metinde / h/ sesi **ხ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *han* harfidir.

ხიზმათ hizmat(178a/4)

ალლაჰ Allah (186b/3)

1.3.10. /j/ Sesinin Yazımı

Metinde /j/ sesi **ქ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *jan* harfidir.

მუქდე mujde (164a/4)

ეჯდარლარ ejdarlar (197b/7)

1.3.11. /k/ Sesinin Yazımı

Metinde /k/ sesi **კ**, **ყ**, ve **ქ** harfleri ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *kan*, *qar* ve *khar* harfleridir.

ქიში kiši (182a/4)

ოლქი olki (197b/11)

ყულლარიინი qullarini (183a/2) (*Gırtlak ünsüzü*)

ყორხუ qorxu (182b/5) (*Gırtlak ünsüzü*)

ესკი eski (175b/3) (*Arka damak ünsüzü*)

კინონიაიას kinoniaya (189b/9) (*Arka damak ünsüzü*)

1.3.12. /l/ Sesinin Yazımı

Metinde /l/ sesi **ლ** harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *las* harfidir.

ლაქინ lakin (170b/6)

ლებლერიიმ leblerim (162a/2)

1.3.13. /m/ Sesinin Yazımı

Metinde /m/ sesi მ harfi ile yazılmıştır. Gürcü aşfabesindeki *man* harfidir.

მელაიქლერ   melaikler (163b/6)

მაზლუმლუქ   mazlumluk (168b/4)

1.3.14. /n/ Sesinin Yazımı

Metinde /n/ sesi ნ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabetesindeki *nar* harfidir.

ნასგლ   nasıl (171a/8)

ნახაქ   naḥak (166b/12)

1.3.15. /ñ/ Sesinin Yazımı

Metinde /ñ/ sesi ნღ (nğ) iki karakterin birleştirilmesinden oluşmaktadır. Gürcü alfabetesinde ნღ harfleriyle yapılan geniz /ñ/sini /nğ/ şeklinde gösterdik.

სონღრა   sonğra (177a/11)

თანღრიმ   Tanğrim (182b/4)

1.3.16. /p/ Sesinin Yazımı

Metinde /p/ sesi ფ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabetesindeki *phar* harfidir.

ფაქ   pak (162a/1)

ფადიშაჰ   padişah (173b/4)

1.3.17. /r/ Sesinin Yazımı

Metinde /r/ sesi რ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabetesindeki *rae* harfidir.

რეზილ   rezil (181a/10)

ორუჯ   oruc (169a/2)

1.3.18. /s/ Sesinin Yazımı

Metinde /s/ sesi ს harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabetesindeki *san* harfidir.

სანა sana (162a/1)

საჰაბი sahabi (190b/12)

1.3.19. /ʃ/ Sesinin Yazımı

Metinde /ʃ/ sesi შ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *šin* harfidir.

შეი şey (181a/14)

შავქ şavk (190b/8)

1.3.20. /t/ Sesinin Yazımı

Metinde /t/ sesi თ ve ტ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *tan* ve *tar* harfleridir.

თახთ taht (164a/13)

თემელ temel (166a/2)

უსტუნ ustun (166a/12)

ხრისტიან ოristian (169a/1)

1.3.21. /v/ Sesinin Yazımı

Metinde /v/ sesi ვ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *vin* harfidir.

ვერიჯი verici (179b/4)

ვალიდე valide (199a/8)

1.3.22. /y/ Sesinin Yazımı

Metinde /y/ sesi ი harfi ile yazılmıştır. /y/ sesi için Gürcü alfabesinde özel bir işaret yoktur, bu nedenle ი (ი) harfi ile gösterilmektedir. Diğer bir deyişle ი karakteri hem /i/ hem /y/ sesini karşılar.

ჰეი hey (182a/7)

იერდე yerde (162a/6)

1.3.23. /z/ Sesinin Yazımı

Metinde /z/ sesi ზ harfi ile yazılmıştır. Gürcü alfabesindeki *zen* harfidir.

ზირა zira (166a/3)

ზამანი zaman (199b/7)

Görüldüğü gibi Gürcü alfabesi bazı ünsüzlerin belirtilmesinde de yetersiz kalmaktadır. Yazar Türk alfabesinde yer alan ancak Gürcü alfabesinde bulunmayan harfler için ek işaretler kullanmıştır.

2. Eklerin Yazımı

Metinde bulunma ve ayrılma hâli eki, bildirme ve görülen geçmiş zaman eklerinin baştaki ünsüzleri Osmanlı Türkçesi döneminde olduğu gibi ḡ (d) ile yazılmıştır.

Metinde imla ile ilgili dikkat çeken bir özellik de bazı eklerin bitişik ve ayrı yazımıyla ilgilidir. Karamanlıcada –dIr eki hem ayrı hem bitişik yazılır, bu metinde ise genelde bitişik yazılmıştır. Soru eki ise her zaman bitişik yazılmıştır. Geniş zamanın hikâyesinde bulunan –idi eki hem bitişik hem de ayrı yazılmıştır. İkinci teklik kişi eki- sIn bazı yerlerde bitişik bazı yerdelerde ise ayrı yazılmıştır. Şart çekim eki –ise bir örnekte bitişik diğer örnekte ayrı yazılmıştır. bil- yeterlik fiilinde bil- yardımcı fiili ayrı yazılmaktadır.

2.1. Bulunma Hâli ve Ayrılma Hâli Eklerinin Yazımı:

+dA

Daşda (162a/5), çalida (162a/5), güvetde (177a/2).

+dAn

yokdan (162b/11), ürekden (171b/3), işden (172a/3), çocukdan (182a/5).

2.2. Görülen Geçmiş Zaman Ekinin Yazımı:

-dI

etdi (164a/5), gozükdü (174b/1), yapdı (178a/9), çekdi (197a/4), yetişdi (199b/2).

2.3. Bildirme Ekinin Yazımı:

Bildirme eki- dIr kelime ile bitişik yazılmıştır.

gerek**dir** (166a/2), yok**dur** (170a/6), iş**dir** (178b/11).

2.4. Soru Ekinin Yazımı

Soru eki kelimeye her zaman bitişik yazılmıştır.

sen**mi** (180b/2), onlar**imi** (182a/6), hoşnutluk**mi** (193a/12), deil**mi** (193b/4), tac**ı** (194a/4), vermem**isin** (195a/10), için**mi** (196b/2), görmem**isiniz** (197a/4).

2.5. Geniş Zaman Hikâyesinin Yazımı

Geniş zamanın hikâyesinde bulunan –idi eki çoğu zaman bitişik yazılmıştır. Ancak birkaç örnekte ayrı yazılmaktadır.

Bitişik yazılan örnekler:

yeykar-idi (175b/11), emreder-idi (178a/2), yürür-idiler (179a/9), gelir-idi (180b/4), titirer-idi (183a/9), eder-idin (195b/9), ister-idin (196a/5), bakar-idi (205a/10), tuyar-idi (205b/1), verir-idi (206a/3), çıkar-idi (206a/5), eder-idi (206a/6).

Ayrı yazılan örnekler:

der idin (201a/5), görür idi (205b/7).

2.6. İkinci Teklik Kişi Ekinin Yazımı

İkinci teklik kişi eki: –**sIn**

-sIn eki hem bitişik hem ayrı yazılmıştır.

Bitişik yazılan örnekler:

sens**in** (163a/3), sens**in** (163a/12), sens**in** (165a/4), sens**in** (165a/6).

Ayrı yazılan örnekler:

sen-**sin** (163a/1), sen-**sin** (164a/11), agaci-**sin** (164a/8).

2.7. Şart Çekim Ekinin Yazımı

-ise eki bir örnekte bitişik diğer örnekte ise ayrı yazılmıştır.

katl etdiğ**isek** (197b/8), oldu **ise** (201b/8).

2.8. Yeterlilik Fiilinin Yazımı:

bil- yardımcı fiili ayrı yazılmaktadır.

Dayana-bilirmi-sinizki (197b/3).

2.9. Vasıta Hâli Ekinin Yazımı:

Vasıta hâli eki *+IlAn/+UIAn* şekillerinde karşımıza çıkmaktadır. Tek bir sözcükte *+le* biçimindedir. Çoğu zaman bitişik yazılmıştır ancak ayrı yazılan örneklere de rastlanmaktadır.

+le

Tacible “hayretle” (163a/4).

+ilen/+ilan

Bitişik yazılan örnekler:

merhametin-ilen (163b/4), izni-ilen (165a/10), soz-ülen (171a/3), elleri-ilen (172b/11), gözlerim-ilen (182a/7), muhabet-ilen (186a/8), bunun-ulan (186a/9), ameli-ilen (189b/8), dudaklar-ilan (189b/13), göz yaşlarımız-ilan (199a/3), kasâfet-ilen (203b/10), gövet-ilen (205a/10).

Ayrı yazılan örnekler:

bederi ilen (177a/1), gözyaşı ilan (181b/9).

3. Diğer imla özellikleri

3.1. *olğadar, olşekil, olki, niceki, yokki* gibi bazı kalıplaşmış kelimeler her zaman bitişik yazılmıştır.

olğadar (171a/9; 172b/11; 173b/6; 174a/11; 174b/2; 198a/6; 206a/7; 207a/9; 207a/11).

olşekil (173b/9; 202a/5; 202a/7; 206a/4).

olki (166a/4; 171a/7; 174a/10; 179a/8; 179a/12; 182b/11; 193b/1; 197b/11; 199b/4; 200a/7; 201a/11; 201b/3; 206b/10).

niceki (166b/7; 170a/8; 186a/11; 186b/4; 186b/8; 198b/11).

yokki (170b/4; 171a/2; 177b/9; 178a/5; 184a/3; 189b/12; 201a/11).

3.2. *ki* bağlacı ve dek edatı

ki bağlacı ve dek edatı kendinden önceki kelime ile bitişik yazılmıştır.

ki (164a/8; 166a/2; 169b/3; 169b/5; 170a/3; 170a/12; 172b/10; 173b/9; 175a/8; 175a/11; 177a/12; 177b/9; 178a/5; 179a/7; 179b/5; 182b/11; 184a/1; 184a/3; 184b/4; 184b/6; 185b/5; 185b/10; 189a/11; 189b/12; 193a/7; 193b/9; 196a/9; 197a/1; 198a/6; 198b/4; 198b/10; 199b/1; 200a/5; 201a/11; 202a/5; 202a/8; 203b/4; 204a/7; 204b/3; 206a/4).

aşaa-dek (199a/4).

3.3. Hem Ayrı Hem Bitişik Yazılışları Bulunan Kelimeler

yer yüzü (185b/5), göz yaşları (197b/10), gövünün (201b/4).

gozyaşı (179a/1), yeryüzüne (182b/11), gövünü (191a/2).

4. Arapça ve Farsça İsimlere –Iık, –II ve –sIz Eklerinin Getirilmesi

-Iık

mazlimlik (168a/7), benāmıslıktan (185a/1), aflık (189a/12), tobelik (189b/3), hoşnutluk (194a/2), havaslık (196a/4).

-II

şavkli (163b/2), ihtikatlı (190a/1), firğatli (199a/8).

-sIz

nihāetsiz (173b/8), imansız (185b/1), ilāiksız (189b/12).

5. /b/ sesinden önce *m* harfinin getirilmesi

/b/ sesi ile başlayan bazı kelimelerde b'den önce bir m harfi yazılmıştır. Bu imla şekli /m/ /b/ arasında bir ses olarak değerlendirilebilir.

mbu (165a/8), mbir (168a/8), mböyük (170b/6).

6. /d/ ve /g/ seslerinden önce *n* harfinin getirilmesi

/d/ve /g/ sesleri ile başlayan birkaç örnekte bu seslerden önce n harfi yazılmıştır.

ndik (193a/4), ndaşlardan (195a/5), ngel (196a/1), ngördü (162a/4).

2. SES BİLGİSİ

Yukarıdaki imlâ özelliklerinden de anlaşılacağı üzere Karamanlıca kitapların Latinize edilmesi tartışmaya açık bir konudur. Bu konuda Eckmann, Anhegger, Deny, Eyice ve Eroz gibi ilim adamlarının az çok farklı tutumları olmuştur (Kahya, 2003:1).

Bu çalışmada Janos Eckmann'ın çeviri sistemi takip edilmiştir.

İmlâ özelliklerinin farklılık göstermesi gibi ses olaylarında da farklılıklar vardır. Eserimizin imlası karmaşıktır. Metinde, bazen aynı sayfa üzerinde aynı kelimelerin farklı şekillerde yazıldığı tespit edilmektedir.

- Allâh Taale (169b/11), Allâh Taaale (176a/2).
- baħçe (201b/8), baħca (201a/4), baħca (200b/5).
- dak (197a/7) dek (199a/4).
- deil (188b/10), degil (180b/6).
- eğer (201b/7), eger (169b/4).
- mazlumluk (177a/8), mazlımlık (186b/9).
- mökem (166b/6), mökkemle- (168a/12).
- vakit (163a/6), vakıt (180a/9).
- fâdişah (174a/5), padişah (173b/4).
- dis (179a/3), diz (202a/10).
- cumle (166b/12), cumne (168a/3), cümle (207a/3).

Kelimelerin yazımında kitabın orijinal imlâsına uyulmuştur. Bütün kelimelerin aslî şekilleri ve anlamları çalışmanın sonundaki Sözlük-dizin bölümünde yer almaktadır.

Bir dildeki kelimeler kullanıldıkları süre içerisinde bazı ses değişmelerine uğrarlar.

Ses değişikliği, bir kelimedede bir sesin, yerini umumiyetle kendisine yakın başka bir sese bırakmasıdır. Ses gelişmesi ise bir kelimedede bir sesin, yerini gelişme yolu ile kendisinden türemiş başka bir sese terketmesidir (Ergin 2012: 80).

Türkçe eklemeli bir dil olup kelime yapımı ve çekimler hep son ek ile yapıldığından kelimeler geniş ölçüde ses değişikliğine uğrarlar (Özkan, 2009:116).

2.1. Ünlüler

Oluşumları sırasında belirli bir engele takılmadan, zorluğa uğramadan çıkan seslere ünlü adı verilir (Eker 2011: 247).

2.1.1. Ünlü Değişmesi

2.1.1.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

/-a-/> /-e-/ değişimi:

helas “halas, kurtulma” (173b/10).

/-a/> /-e/ değişimi:

fikare “fukara” (174a/3).

meres “miras” (190b/9).

2.1.1.2. Geniş Ünlülerin Daralması

/-a-/>/ -i-/ değişimi:

ķahriman “kahraman” (204b/8).

2.1.1.3. Ünlü Genişlemesi

/-i-/>/-a-/ değişimi:

saabi “sahibi” (173b/11)

nasaat “nasihat” (168b/8)

2.1.2. /i/, /i/ - /e/ meselesi

Metinde /i/ - /e/ seslerinin kullanımı /e/ tarafındadır. Bazı kelimelerde /e/ sesi halk ağzındaki şekliyle yazılmıştır. Örnek olarak verdiğimiz kelimelerden bazıları Eski Türkçede de /e/’li yazılmıştır.

dey “diye” (199b/5), yeyka- “yıka-” (171b/8), eyilik “iyilik” (185b/11), eyice ”iyice” (207a/4), geyim “giyim” (197a/11), geyin- “giyin-” (176a/8), en- “inmek”(163b/15).

Ancak /i/’li şekillere rastlamak da mümkündür.

niceki (198b/11), gine (203a/3).

Türkçe kelimelerdeki /e/ eğilimi o kadar ileri gitmiştir ki bazı yabancı kelimeler bile e’li yazılmıştır. (Kahya 2008:379)

ektişam “görkem” (191a/3), ehtişam “ihtişam, görkem” (162b/3), yane “yani” (169a/7).

Aynı zamanda /e’li olan ve metinde /i’li yazılan yabancı kökenli kelimeler de bulunmaktadır.

simavi “semavi” (170a/6), firyat ”feryat” (204a/8).

2.1.3. /u/, /ü/ - /o/, /ö/ meselesi

Metinde bugünkü Türkiye Türkçesi’ndeki /u/ ve /ü/ ünlüleri /o/ ve /ö/ olarak görülmektedir.

Kelime köklerindeki bazı /u/ ve /ü/ seslerin /o/ ve /ö/ seslerine değiştiği görülür. Bu kelimelerin bazıları Eski Türkçe döneminde de geniş yuvarlak ünlülü idi (Kahya, 2008:379).

oğra- “uğramak” (200a/3), güzel “güzel” (168b/3), yörü- “yürümek” (179a/9), yokaridan “yukarıdan” (197a/6).

Yabancı kelimelerde:

mökkemlendir “muhkemlendirmek” (168a/12), cöreet “cüret” (190b/11), dova “dua” (191a/9), yağot ”yahut” (196a/8), hokm ”hüküm” (206b/10).

2.1.4. /ı/,/i/ - /u/,/ü/ meselesi

Bugünkü Türkiye Türkçesinde bazı kelime köklerindeki /ı/-/i’ lerin metinde /u/-/ü/ biçiminde oldukları görülür.

kulauz “kılavuz” (194b/4), milaim “mülayim” (171b/2), minkün “mümkün” (203a/4), maħrim “mahrum” (190b/4).

Bu değişimin tam tersine de rastlanmaktadır:

kotidir “kötüdür” (168b/7), bitün “bütün” (184a/7), öbir “öbür” (198a/2).

2.1.5. Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi, sözcüğün özgün biçiminde bulunmayan bir ünlünün sonradan çeşitli seslik nedenlerle ortaya çıkmasıdır (Eker, 2011: 187).

İncelenen metinde ön ve iç seste ünlü türemesine rastlanmıştır.

Ön seste ünlü türemesi genellikle *l* ve *r* ile başlayan yabancı kökenli kelimelerin başında da bulunmaktadır.

ilaik “yaraşan” (170b/3), ileğen “leğen” (178b/3), iresil “rezil” (169b/6), irica “rica”(199a/9).

İç seste ünlü türemesi:

Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi çift ünsüz ile biten yabancı kelimelerde ünlü türemesi görülmektedir.

bikir ”bikr” (162a/2), vakit ”vakt” (163a/6), ömür ”ömr” (162b/7), vakit “vakt” (200a/7), zehirle- ”zehr” (201b/2), zulum ”zulm” (206b/7), şekil ”şekl” (204b/9).

Aynı zamanda Türkiye Türkçesinde *uyku* kelimesindeki düşmüş olan orta hece *u* ünlüsü kendisini burada muhafaza etmektedir.

uyuku “uyku” (202b/1).

2.1.6. Ünlü Düşmesi

Ünlü düşmesi, sözcüğü oluşturan ünlülerden birinin kaybolmasıdır. Bu ses olayı; ünlünün düştüğü yere göre, sözcük başında, içinde ya da sonunda görülür (Eker 2011: 287).

İncelenen metinde vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi hadisesi birkaç kelimedede görülmektedir:

fazlet (166b/12) “fazilet”, göngnünüz “gönlünüz”(196b/9).

Metinde ünlünün korunduğu durumlar da vardır:

yaliniz (197b/11) “yalnız”, boynını (179a/4) “boynunu”.

2.1.7. Ünlü Benzeşmesi

Bir gramer birliğinde, bir kelimedede bazen yan yana gelen veya biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sestem birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzettiği, böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülür. İşte bu hadiseye benzeşme denir (Ergin, 1962: 49).

2.1.7.1. İlerleyici Benzeşme

a-e > a-a:

dalap “talep”(193b/11), adam “adem” (200a/10), payasina “payesine” (200a/5).

a-i (ı) > a-a:

sahabi “sahibi” (190b/12).

a-u > a-i (ı):

maħrim “mahrum” (190b/4), mazlim “mazlum” (200b/3).

e-a > e-e:

keremetli “kerametli”(163a/4).

ü-i > ü-ü:

münkün “mümkin” (202b/7).

u-i > u-u:

mutu “muti”(171a/7).

2.1.7.2. Gerileyici Benzeşme

a-i > e-i:

şęirtlerinin “şakirtlerinin” (178b/4).

i-e > e-e:

hekmet “hikmet” (163b/15).

ü-a > i-a:

sival “süal” (205a/2), milaim “mülayim” (171b/2).

2.1.8. Ünlü Aykırılışması

Bir gramer birliğinde yer alan seslerin çıkış noktası ve söyleniş niteliği bakımından birbirinden uzaklaşmasıdır (Karaağaç 2001: 123).

Genellikle yabancı kökenli kelimelerde görülen bir olaydır.

2.1.8.1. İlerleyici Aykırılışma

a-a > a-e:

ķarer “karar” (173a/5), māde “maada” (182a/5).

e-e> e-a:

ejdarlar “ejder” (197b/7), ħaves “heves” (186a/8).

e-i > e-a:

tesella “teselli” (201b/6).

2.1.8.2. Gerileyici Aykırılışma

a-a> e-a:

ezat “azat” (163b/4), helas “halas” (194b/5).

2.1.10. Kalınlaşma

Herhangi bir sesin çıkış yerinin arka damak olarak değişmesi olayıdır. Hem ünlü hem ünsüzler için söz konusudur (Karaağaç, 2012:82).

hizmat “hizmet” (175 b/10), bahça “bahçe” (201a/8), meyva “meyve” (201a/11).

2.1.11. Yuvarlaklaşma

Yuvarlaklaşma sözcüklerdeki düz ünlülerin çeşitli seslik nedenlerle yuvarlak ünlülere dönüşmesidir. Yuvarlaklaşma genellikle, /b, f, p, v/ ünsüzlerinin etkisi sonucu ortaya çıkar (Eker, 2011: 290).

dovlet “devlet, zenginlik” (174a/2).

2.1.12. Düzleşme

Düzleşme sözcüklerdeki yuvarlak ünlülerin çeşitli seslik nedenlerle, düz ünlülere dönüşmesidir (Eker 2011: 290).

bitün “bütün” (180a/9), minkün “mümkün” (203a/4).

2.1.13. Arapça’daki Ayın ve Hemze Sesleri

2.1.13.1. Ayın (ع) sesi

Karamanlıcada bu ses hiçbir zaman telâffuz edilmemektedir. Ayrıca Gürcü alfabesinde bu sesi karşılayan harf da bulunmamaktadır.

Bu nedenle ayın sesi yerine /h/ sesine rastlanmaktadır:

ع > h:

ihtikat “i’tikat” (183a/5).

Ayın sesi yerine /v/ sesine rastlanmaktadır:

ع > v:

dova “du‘a” (191a/9).

2.1.13.2. Hemze (ء) sesi

Karamanlıcada ء sesi hiçbir zaman telâffuz edilmemektedir. Aynı zamanda Gürcü alfabesinde bu sesi karşılayan harf da bulunmamaktadır.

ء > e:

cöreet “cür’et” (190b/11).

ε > v:

sival “su’al” (205a/2).

2.1.14. Farsça bî Öneki

Farsça bî önekindeki uzun /ī/ bir kelimedede /e/ olmuştur.

benamus “bînamus, namussuz” (172b/7).

2.1.15. Ünlü Uyumu

2.1.15.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Metindeki sözcükler genel olarak kalınlık-incecik uyumuna uyar.

gelinceye (171a/6), bunlara (175a/5), efendimizde (205a/8).

2.1.15.1.2. Çokluk Ekinde Damak Uyumsuzluğu

Kalın ünlü ile biten yabancı kelimelere bazen ince bazen de kalın sıradan çokluk ekleri gelmiştir.

evlialer “evliyalar” (162b/8), ejdarlar “ejderler” (197b/7).

2.1.15.1.3. +çA İsimden İsim Yapma Ekinde Damak Uyumsuzluğu

bunce “bunca” (199b/7).

2.1.15.1.4. +dA Bulunma Hâli Ekinde Damak Uyumsuzluğu

tizarında “karşısında” (170a/1), bābinde ”bābında” (170a/11).

2.1.15.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Sözcükler genel olarak düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyar.

kurulur (166a/6), gönüllü (187b/2), istediğimize (206a/10).

2.1.15.2.1. İyelik Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

oğlma (198b/4), yolını (177b/1).

2.1.15.2.2. Şahıs Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

baħiorsın (172b/10), ediorsın (193b/2).

2.1.15.2.3. +I Yükleme Hâli Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

onı (205b/4), yolunı (183b/6).

2.1.15.2.4. +(n)In İlgi Hâli Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

Markos'ın (178a/3), Petroz'ın (182b/10), onun (206b/11).

2.1.15.2.5. +İlk İsimden İsim Yapma Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

dostlık ”dostluk” (186a/2), hoşnutlık ”hoşnutluk” (193a/12).

2.1.15.2.6. +II İsimden İsim Yapma Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

dostlı “dostlu, dostu olan” (185b/8).

2.1.15.2.7. +sİz İsimden İsim Yapma Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

Metinde bu uyumsuzluğa sadece bir kelimedede rastlanmaktadır.

babuçsız “pabuçsuz” (179a/9).

2.1.15.2.8. -(I)r Geniş Zaman Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

olır (166a/7), buyurır (187a/1).

2.1.15.2.9. -dİ Görülen Geçmiş Zaman Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

oldı (171a/7), tutdı (171a/11), unuttı (177a/5), kırđı (184a/2).

2.1.15.2.10. -mİş Öğrenilen Geçmiş Zaman Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

kırđmıř (180a/11), durmış (180a/12), doğmış (182a/11).

2.1.15.2.11. +dİr Bildirme Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

yokdır (170a/6), budır (185b/10).

2.1.15.2.12. -dİlk Sıfat Fiil Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

Metinde genel olarak -dİlk sıfat fiil ekinde dudak uyumu görülürken ol- fiilinde bu uyum görülmez.

oldığı (193b/11).

2.1.15.2.13. -İp Zarf Fiil Ekinde Dudak Uyumsuzluğu

Metinde genel olarak -İp zarf fiil ekinde dudak uyumu görülürken ol- fiilinde bu uyum görülmez.

olup (174a/8).

2.2. Ses Boşluğu

Ses boşluğu, bazı seslerin düşmesiyle meydana gelmektedir:

ğ: deil “değil” (188b/10), bair- “bağırmaq” (197b/9), aşaa “aşağa” (199a/4), çektiim “çektığım” (207a/8).

y: ziah “siyah” (197a/11), sail- “sayılmak” (168b/7).

ayın: cemâet “cemaat” (203a/11).

2.3. Ünsüzler

Karamanlıcada “b, c, ç, d, f, g, ğ, h, hı, j, k, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, t, v, y, z” olmak üzere 23 ünsüz vardır. Bunlardan /b/- /p/, /c/ -/ç/, /d/-/t/, /g/-/ğ/-/y/, /h/-/h/ /s/-/ş/ ünsüzlerini ayırt etmek her zaman mümkün olamamıştır (Kahya, 2008: 386).

Karamanlı Türkçesi’yle yazılmış olan metnimizde /b/- /p/, /c/ -/ç/, /d/-/t/, /g/-/ğ/-/y/, /h/- /h/ /s/-/ş/ ünsüzleri ayırt edilmemiştir ve bazen aynı kelimedede dahi iki farklı şekli görülmektedir.

2.3.1. Ünsüz Değişimi

2.3.1.1. /b/ > /p/ değişimi

Bu iki ünsüz bazı durumlarda birbirinin yerine geçebilmektedir:

tacip “tacib” (172a/1), Rapbil “Rabbî” (175a/10), muḥapbetini “muhabbetini” (177a/6), espaplarını “esvablarını” (205b/11).

2.3.1.2. /p/ > /b/ değişimi

bederimiz “pederimiz” (168b/11), babuçsız “pabuçsuz” (179a/9).

2.3.1.3. /t/ > /d/ değişimi

İncelediğimiz metinde bazı kelimelerde /t/ sesi yerine /d/ sesine rastlanmaktadır:

daşda “taşta” (162a/5), dalap “talep” (166a/13), dut- “tutmak” (193a/5), ḥatda “ḥatta” (199b/1), işde “işte” (201b/9) , idaat kııl- “itaat kılmak” (184a/8).

2.3.1.4. /d/ > /t/ değişimi

tidar “didar” (163b/12), valitullah “validullah” (165a/7), tar “dar” (173b/1).

2.3.1.5. /k/ > /g/ değişimi

goyunnarin “koyunların” (163b/7), gövünde “köyünde” (164a/4), gendine “kendine” (166a/10), gendi “kendi” (174a/6).

2.3.1.6. /p/ > /f/ değişimi

Bu iki ünsüz birirlerinin yerine geçmektedir.

fâdişah “padişah” (174a/5).

2.3.1.7. /f/ > /p/ değişimi

vaptis “vaftiz” (189b/6), paydalı “faydalı” (173b/2).

2.3.1.8. /v/ > /f/ değişimi

kasâfetdir “kasavet” (202b/4).

2.3.1.9. /k/- /h/ meselesi

Metinde bazı yerlerde /k/ sesi yerine /h/ sesine rastlanmaktadır:

vahtında “vaktında” (162b/7), kırhmasın “korkmasın” (172a/3), bağışin “bakışın” (172a/7), ayağlarını “ayaklarını” (173a/3), kırhar “kalkar” (178a/13), kırhu “korcu” (178b/9), soğahlari “sokakları” (179a/10), toprağlı “topraklı” (180b/11), yağışır “yakışır” (181a/1), alçah “alçak” (187b/2), dudahlar “dudaklar” (189b/13), ilâihli “ilayıklı” (190a/1), sihlet “sıklet” (194b/9), yağlaşmaya “yaklaşmaya” (198a/1), helahlık “helaklık” (200a/3).

2.3.1.10. /ş/ > /s/ değişimi

Metinde bazı yerlerde /ş/ sesi yerine /s/ sesine rastlanmaktadır:

simdi “şimdi” (174b/8), simdilik “şimdilik” (183b/3).

2.3.1.11. /ç/ > /c/ değişimi

Metinde bazı yerlerde /ç/ sesi yerine /c/ sesine rastlanmaktadır:

sevinclidir “sevinçlidir” (164b/2), cunki “çünkü” (176b/2), ağacdan “ağaçtan” (201a/9).

2.3.1.12. /z/ > /s/ değişimi

lekesis “lekesiz” (162a/1), hıfs ”hıfz” (163b/2), padişahimis “padişahımız” (164a/9), olmas “olmaz” (166b/9), dis “diz” (179a/3), vaptis “vaftiz” (183a/10), cumlenis “cümledeniz” (191a/4).

2.3.1.13. /s/ > /z/ değişimi

ziah “siyah” (197a/11), Hristoz’ı “Hristos’u” (201b/3), benāmuz “bînāmus” (174b/10), stavroz “İstavros” (197a/3).

2.3.1.14. k >(g>ğ>) v değişimi

gövler “gökler” (196a/10) göv üzünün “gökyüzünün” (201b/4).

2.3.1.15. /v/ > /p/-/b/ değişmesi

taspirle- “tasvirlemek” (162a/6), befat “vefat” (197a/4), pefat “vefat” (197a/8).

2.3.1.16. /ğ/ > / k / değişmesi

kazebine “gazap” (200a/), kayri “gayrı” (204b/10), azkın “azgın” (207a/5).

2.3. 1.17. /n/ > /m/ değişmesi

namkör “nankör” (193a/1).

2.3.3. Ünsüz Düşmesi

Metinde /y/, /t/, /h/ /ğ/ ve /z/ ünsüzlerinin düştüğü görölmektedir.

2.3.3.1. /y/ Ünsüzünün Düşmesi

/y/ ünsüzünün düşmesi aşağıda gösterildiği gibi daha çok Arapça kelimelerde ortaya çıkmaktadır:

kifāetli “kifāyetli” (173b/2), nihāetsiz “nihayetsiz” (173b/8), nietden “niyetten” (183b/3), izdiat “izdiyat” (187b/6), eziet ”eziyet” (198b/5), ebeditli “ebediyetli” (199b/3).

Kökler ile ekler arasında kullanılan /y/’ler metinde çoğu kez yazılmamıştır ve iki ünlü yan yana gelmiştir.

olaim “olayım” (181a/2), dünyai “dünyayı” (164a/2), dileip “dileyip” (166b/1), kelisāi “kiliseyi” (169a/4), uzadaim “uzatayım” (169a/7), soyleim “söyleyim” (188a/9), saymaip “saymayıp” (169b/6), kimseim “kimseyim” (181b/6), kimsei “kimseyi” (181b/11), mübārekleip “mübarekleyip” (182a/3), қаip “kayıp” (182b/12), ağırdım “ağırtayım” (188a/10), bilmeip “bilmeyip” (193a/2).

Şimdiki zaman eki {-ior/ior} şeklinde yazılmıştır.

baħiorsın “bakıyorsun” (172b/10), ediorsın “ediyorsun” (193b/2).

2.3.3.2. /t/ Ünsüzünün Düşmesi

/t/ ünsüzünün düşmesi hadisesi bir kelime de görülmektedir:

zabçısını “zaptçısını” (179a/3).

2.3.3.3. /h/ Ünsüzünün Düşmesi

metlerini “meth” (165a/10), saabi “sahibi” (173b/11), nasaat “nasihat” (168b/8).

2.3.3.4. /ğ/ Ünsüzünün Düşmesi

/ğ/ ünsüzünün düşmesi hadisesi şu kelimelerde görülmektedir:

deildir “değildir” (188b/10), bairim “bağırayım” (197b/9).

2.3.3.5. /v/ Ünsüzünün Düşmesi

/v/ ünsüzünün düşmesi hadisesi:

tobe “tövbe” (177b/1), қulauzla- “kılavuzlamak” (194a/9).

2.3.3.6. /z/ Ünsüzünün Düşmesi

vermemisin “vermezmişin” (195a/10), görmemişiniz “görmezmişin” (197a/4).

2.3.3.7. /k/ Ünsüzünün Düşmesi

anca “ancak” (183a/6).

2.3.3.8. /ğ/ Ünsüzünün Düşmesi

Bir kelime de görülmüştür.

istifar “istiğfar” (177b/4).

2.3.4. Ünsüz Türemesi

2.3.4.1. Kelime başında /y/ ünsüzü türemesi

yasırınım “esiririm” (184a/6), yasırlığının “esirliğinin” (194a/6).

2.3.4.2. Kelime ortasında /v/ ünsüzü türemesi

evfendimize “efendimize” (168a/12), cevfarlar ”cefalar” (207a/9).

2.3.4.3. Kelime ortasında /n/ ünsüzü türemesi

mencilis “meclis” (190a/11).

2.3.5. Ünsüz Tekleşmesi

kullanacaksın “kullanacaksın” (182a/6), evel “evvel” (184b/4), izet “izzet” (188b/8), muhabetli “muhabetli” (198a/1), kuvvetli “kuvvetli” (204b/7).

2.3.6 Ünsüz Çiftleşmesi

illahie “ilahiye” (190a/5), türlü “türlü” (199b/9), ille “ile” (202a/2).

2.3.7. Göçüşme

izlam “ilzam” (177b/3), Meyrem “Meryem” (199a/7), uskutluk “sukutluk” (203a/7).

2.3.8. Ünsüz Benzeşmesi

l > n değişimi:

goyunnarin “koyunların” (163b/7), göngnünüz “gönlünüz”(196b/9), cumne “bütün herkes”(168a/3).

3. ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

3.1. Yapım Ekleri

3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

“İsimden isim yapma ekleri isim kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan yapım ekleridir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler” (Ergin, 1962: 145).

+cl, +çl

+cI, +çI eki Türkçenin işlek olarak kullanılan eklerinden biridir. Sözcüğe eklenince genellikle meslek veya alışkanlık ismi yapmıştır.

helascisi (164b/1), zapcısı(176b/9), balıkçi (181b/4).

+nci

Türkçede bu ek asıl sayı isimlerden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapmaktadır.

İkinci (203a/2).

+II,+IU

ziğnetli (162b/10), keremetli (163a/4), şavkli (163b/2), tatlı (163b/10), meyvalı (164a/7), izetli (164b/8), kilitli (165a/1), hekmetli (165a/3), turlu (166a/1), altınli (168b/10), kirlı (173a/1), kifâetli (173b/2), paydali (173b/2), ebedietli (173b/4), cürümlü (174b/10), pekli (178b/12), turlu (183b/5), mubârekli (184a/10), alçak gönüllü (187b/2), suçlu (189a/7), ilâihli (190a/1), ihtikatlı (190a/1), muhâbetli (198a/1), yaşlı (199a/7), firğatli (199a/8), ebedietli (199b/3), şöretli (202a/2), kuvetli (204b/7), dikenli (193b/6), acılı (198b/1).

+cA

Aslında bu ek çekim ekidir. Ancak, çekim eki klişeleşerek yapım eki hâline gelmiştir.

Bunce (199b/7), aslaca (202a/6)

+IIk, +IUk

Türkçenin her döneminde çok işlek bir ek olan- IIk eki, burada da yaygındır.

olmalık (166b/4), milâimlik (166b/5), mazlimlik (168a/7), mazlumluk (168b/4), haveslik (169b/8), rahatlık (171b/4), insanlıktan (172b/6), simdilik (183b/3), benâmişlikdan (185a/1), eyilik (185b/11), kardeşlik (186a/1), dostluk (186a/2), payalık (188b/8), hoşnutlukmi (193a/12), karanlık (202a/7), uskutluk (203a/7), hırsızlık (205b/9).

İsimden isim yapma eki olan bu ek, her zaman düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz.

Dostluh (175a/8), hoşnutlukmi (193a/12).

Çağdaş Türkiye Türkçesinde sık kullanılan bir kullanım şekline de rastlanmaktadır:

aflık (189b/4), **tobelik** (189b/3).

Bu ekin eskiden “-mAk” ve “-Iik” ekinden sonraki kullanımı günümüze göre daha çok yaygınmış:

Etmeklik (172a/1), **vermeklik** (204b/10).

+sIs/sIz

Lekesis (162a/1), **şudretsis** (162a/2), **tutarsız** (171b/3), **nahaetsiz** (175a/11), **ilâiksıs** (180b/9), **imansız** (185b/1), **merhâmetsiz** (193a/7), **dinsizleri** (205b/10).

İsimden isim yapma eki olan bu ek, bir örnekte düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz.

babuçsız (179a/9).

+daş

Bu ek eskiden beri çok kullanılan ve mensubiyet ifade eden isimler yapmaktadır. Metinde tek bir örneğine rastanmaktadır.

kardeşlik (186a/1).

3.1.1.2. Yabancı Kaynaklı İsimden İsim Yapma Ekleri

+kAr

Sondan eklenmiş Farsça bir ektir:

günaḥkârların (174b/10), **günaḥker** ”günahlı” (181b/11).

na+

Farsça bir ön ektir. Eklendiği sözcüğe olumsuzluk anlamı katar.

naḥak “haksız” (166b/12), **nabak** “napak, temiz olmayan” (185a/3).

be+

Farsça öneki bi- metnimizde be olarak geçmektedir:

benāmıs “namussuz” (196b/7).

+dar

İlimdar “ilimdar, bilgi sahibi, bilgili kimse” (188a/4).

3.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

İsimden fiil yapma ekleri isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler (Ergin 1962:169).

+A-

Bu ek fazla işlek olmayan bir ektir. İsimlerden yapma veya olma ifade eden fiiller yapar.

dile- (162b/3), don+a-n- (168b/3), uza- (169a/7).

+IA-

Bu ek ise en işlek olanıdır. İsimlerden yapma veya olmayı ifade eden fiiller yapar.

Taspirle- (162a/6), mubārekle- (182a/3) zehirle- (201b/2), hazırla- (194a/5), bağla- (194b/3), kamçıla- (194b/6).

+k-

Bu ek isimlere gelerek olma ifade eden fiiller yapar.

gözük- (174b/1), gecik- (196a/2).

3.1.3. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiilden isim yapma ekleri fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler fiil köklerine, isimden yapılmış fiil gövdelerine ve fiilden yapılmış fiil gövdelerine eklenirler (Ergin 1962: 175).

-mAk

Bu ek bütün fiil ve gövdelerine getirilebilen bir ektir.

olmak (166a/8), etmek (166b/3), yeykamak (175a/7), gostertmek (177a/9), kırtarmak (194b/7), germek (196b/4), vermek (196b/5), fıryatlanmak (197b/1).

Yukarıda belirttiğimiz gibi incelediğimiz metinde bu ekin -IIk eki ile kullanımı da görülmektedir:

etmeklik (172a/1), vermeklik (204b/10).

-mA

Bu ek iş isimleri yapmaktadır.

yap**ma** (166a/8), ol**ma** (166b/8), bil**me** (172b/7), kullan**ma** (175a/12), yeykat**ma** (185a/6), gör**me** (196a/5), oğ**rama** (200a/3), al**ma** (200a/5), getir**me** (203b/3), ver**me** (203b/5), göster**me** (204a/5).

-ici

Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılan fiilden isim yapma ekidir.

yarad**ici** (174a/5), ver**ici** (179b/3), ed**ici** (181a/6).

-k

Bu ek eskiden beri çok işlek olan fiilden isim yapma ekidir.

çür**ük** (166b/8), bey**ük** (182b/4), küç**ük** (191a/4).

-I/ -U

yaz**ili** (162a/5), kor**u** (178b/9).

-m

Bu ek çoğunlukla hâl ve durum ifade etmektedir.

öl**üm** (195b/3), gey**im** (197a/11)

-n

Bu ek eskiden beri kullanılan fiilden isim yapma ekidir.

uz**un** (206a/5) < uzı-, bit**ün** (201b/1).

-GIn

Bu ek eskiden çok kullanılan ve aşırılık manası taşıyan bir ektir.

az**gın** (198a/7), kes**kin** (204b/9).

-c, -ç

Bu ek eskiden bugüne kadar işlek sayılabilecek bir ektir.

sev**inci** (162b/8), kıskan**çlığı** (205b/3).

-t

Türkçede eskiden beri kullanılan bir ektir. Ancak bugün işlekliliğini kaybetmiştir.

umut (204b/2).

-İş

bağışın (187b/6).

3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiilden fiil yapma ekleri fiil kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler fiil köklerine, fiilden yapılmış fiil gövdelerine ve isimden yapılmış fiil gövdelerine eklenirler (Ergin 1962: 190).

-ar-, -er-

Bu ek eskiden beri kullanılan, fakat işlek olmayan bir ektir.

çık~~ar~~- (187b/10).

-dır-, -dür-

Bu ek oldurma ve yaptırma ekidir.

filizlendir- (164a/10), kavilendir- (168a/11), mökkemlendir- (168a/12), yükselendir- (172a/8), kaldır- (182a/1), söndür- (200a/8).

-ma-, -me-

Bu ek eskiden beri kullanılan fiilden fiil yapma ekidir. Menfi fiil yapmaktadır.

kalma- (172a/2), titireme- (172a/4), kılma- (173a/5), unutma- (176b/11), sığma- (178b/11), yeykama- (182b/8), korhıma- (185a/9), yakma- (185b/5), yutma- (185b/6), olma- (200b/10).

-n-

Bu ek çok işlek bir fiilden fiil yapma ekidir. -n- ekine dönüşlülük eki adı verilir.

Şavklan- (163a/9), nurlan- (163b/3), tenlen- (164a/1), filizlen- (164a/10), kavilen- (168a/11), mökkemlen- (168a/12), yükselen- (172a/8), azıklan- (190b/3), ferahlan- (191a/1), silahlan- (204b/6), görün- (164b/9), övün- (169b/5), donan- (168b/3), geyin-

(176a/8), **sevin-** (187a/2), **yeykan-** (199a/5), **katlan-** (199b/6), **bulun-** (201b/11), **olin-** (203b/6), **kapan-** (206a/6).

-l-

Bu ek eskiden beri işlek olarak kullanılan bir ektir. Pasiflik ifade eden fiiller yapar.

yapıl- (166a/1), **kurul-** (166a/6), **anğıl-** (166b/8), **asıl-** (168a/7), **sail-** (168b/3), **eğil-** (179a/5), **yaradıl-** (181a/5), **sarıl-** (181b/8), **veril-** (189a/12), **yarıl-** (196a/10), **kırtul-** (201b/10).

-r-

Bu ek oldurma ve yaptırma ifade etmektedir.

bitir- (177b/9), **geçir-** (194b/9).

-ş-

Bu ek eskiden beri çok işlek olarak kullanılan fiilden fiil yapma ekidir. İşteşlik ifade etmektedir.

yahış- (181a/1), **yüceleş-** (177a/4).

-t-

Bu ek fiillerden oldurma ve yaptırma ifade eden fiiller yapmaktadır.

gostert- (177a/9), **airt-** (202b/8), **islat-** (194b/9), **kapat-** (206a/9)

3.2. Sıfat-Fiil Ekleri

-Acak

-AcAk sıfat-fiil eki günümüzdekinden farklı değildir.

Yapılacak şeyler (166a/1), geleceği vakit (174b/9), akıla sığmayacak acaip işdir (178b/11), çekeceği cefâların dertlerini (200b/5), geyinecek tac (205a/11).

-An

-An sıfat-fiil eki, metnimizde sık görülür ve günümüz kullanımıyla bire bir aynıdır.

Eden (163a/1), görünen (164b/9), açan (165a/2), veren (182b/1), olmayan (188b/9), arayan (190a/ 8), gösteren (193b/3).

-dIk

-dIk sıfat-fiil eki günümüzdekenden farksızdır.

İsted*diğ*in (166a/5), eyledi*diğ*i (166a/13), etdi*diğ*i (166b/2), etti*diğ*i (168a/4), eyledi*diğ*in (168b/6), yazdı*ğı* (170a/10), girdi*ğı* (200b/9), etti*k*leri (204b/2).

-mİş, -mUş

-mİş, -mUş sıfat-fiil eki günümüz kullanımından farklı değildir.

anadan doğm*ış* körün gözlerini (182a/11), insanlıktan çöhm*üş* halk (193a/9), bitm*iş* elma (201a/10).

3.3. Zarf-Fiil Ekleri

-A

Eski Türkçe döneminden beri dilimizde bulunan bu ek (Gabain 1988: 85) oldukça işlek bir zarf- fiil ekidir. Osmanlı Türkçesinde de görülen bu ek (Timurtaş 2003: 63) Karamanlıcada genellikle birleşik fiillerde görülür. İmla bakımından bu bitişik şekillerin çoğunlukla ayrı yazıldığı dikkat çekmektedir (Kahya 2008: 131-152).

dayana-bilirmi-sinizki (197b/3).

- İp, -Up

-İp İncelediğimiz metinde Zarf-Fiil eki günümüz Türkiye Türkçesinden farklı değildir. Aynı zamanda bu ekin düzlük-yuvarlaklık uyumuna uygun olduğu söylenebilir. Ancak ünlü ile biten bir fiilden sonra geldiğinde /y/ yardımcı sesi imlâda gösterilmez.

Dile*ip* (166b/1), kavilendir*ip* (168a/11), don*üp* (170a/12), ol*ıp* (174a/8), koy*up* (175a/3), seç*ip* (175a/4), sarıl*ıp* (181b/8), kaldırı*ıp* (182a/1), mubârekle*ip* (182a/3), doy*up* (182a/4), aç*ip* (185b/6), ed*ip* (185b/4) bilme*ip* (193a/2), yeykan*ıp* (199a/5).

- dIkda

Karamanlı dilinde oldukça sık görülen bu zarf-fiil eki “-diğ*I* zaman, IncA, -diğ*Ind*A” gibi zarf-fillerin eş anlamlısı olarak kullanılmıştır (Kahya 2008: 131-152).

girdikde (181b/5).

-mAzdAn evel

İncelenen metinde “-mAzdAn evel” şeklindeki zarf-fiili bugünkü Türkiye Türkçesindeki “-mAdAn evvel” zarf-fiiliyle aynı anlam taşıdığı görülmektedir.

olmazdan evel (188b/4), gelmezden evel (205b/1).

-IncA

Karamanlıcada –IncA zarf-fiil ekinden sonra gelen “dek” edatı birlikte yazılmıştır. İncelediğimiz metinde –IncA Zarf-Fiil eki günümüz Türkiye Türkçesinden farklı değildir.

gelinceye-dek (171a/6).

-mAyA

–mAyA Zarf-Fiil eki Karamanlıcada sebep bildiren zarf-fiiller türetir (Kahya, 2008:12).

temizlemeye (178a/6), eylemeye (178a/6), geçirmeye (194a/5), etmeye (196b/8), bağlamaya (196b/10).

-mAdAn

Zarf-Fiil eki –madan günümüz Türkiye Türkçesinden farklı değildir. Aynı anlam ve görevde kullanılmaktadır.

islatmadan (194b/9), akıtmadan (197b/4).

-mAsInA

Amaç belirten Karamanlıca zarf-fiil eklerindedir (Kahya, 2008:14).

yapmasına (166a/8), anğılmasına (170b/7), hizmet etmesine (178a/4), azat olmasına (200a/2).

3.4. Çekim Ekleri

İsim çekim ekleri ve fiil çekim ekleri olarak iki ayrı başlık altında örnekler verilerek incelenmiştir.

3.4.1. İsim Çekim Ekleri

3.4.1.1. Çokluk Eki

İncelenen metinde çokluk eki +lAr biçimindedir. Bugünden farklı olarak, bazen kalınlık-incelik uyumuna uymaz. Çokluk ekleri bir ismin birden fazla olduğunu gösterir.

Leblerim (162a/2), insanlar (162a/6), melaikler (162a/6), azizler (162b/8), evlialer (162a/8), ildizlar (164a/13), benamuslar (164b/1), şeyler (166a/1), onlar (169b/10), dağlar (172b/4), taşlar (172b/4), kimseler (177a/12), eller (181b/13), bizler (185b/9), Hristianlar (189a/2), bugünler (190a/6), vakıtlar (190a/7), gövler (196a/10), ölüler (197a/8), başlar (200b/5), cevaplar (203b/8).

Ağızlar üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmalarının bir kısmında, yayımlanan bazı ağız çalışmalarında Türkçe'nin yaygın ve temel çokluk eki +lAr ekinin çeşitli ses olaylarına bağlı olarak +lar +ler yanında – nar gibi pek çok varyantının kullanıldığı tespit edilebilmektedir. (İlhan, 2017: 156)

+nar

İncelediğimiz metinde tek bir örneği tesbit edilmiştir:

goyunnarin (163b/7).

3.4.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri isim soylu kelimelere gelerek kelimeye aitlik anlamı katar.

Teklik 1. Şahıs: +(I)m

1.tekil şahıs iyelik ekinin ünlüleri düz-dardır (ı-i). Sadece hatunum örneğinde düz-geniş (u) ünlülü olarak tespit edilmektedir.

Niazim (162a/1), leblerim (162a/2), cevabım (173a/12), hatunum (163a/12), oğlım (169b/10), gözlerim (182a/7), ellerimi (184a/4), kardeşim (201a/7), başımı (207a/10).

Teklik 2. Şahıs: +(I)n

yardımini (162b/5), öğütlerini (162b/7), gözlerini (182a/11), düşmanın (184b/9), oğlına (198b/4).

Teklik 3. Şahıs: +I, +sI

Ünlü ile biten sözcüklerden sonra **+sİ**, ünsüz ile biten sözcüklerden sonra **+İ** şeklindedir.

dovası (191a/9), gövdesini (198b/7), günahı (200a/10), övkesi (204b/5).

Çokluk 1. Şahıs: +(I)mİz, +(I)mİs

Validemiz (163a/5), sultanımız (163a/7), efendimiz (176a/1), bederimiz (168b/11), Allahımızın (172b/2), günahlarımızı (179b/4), muhabetimiz (197a/2), göz yaşlarımız (199a/3), kemliklerimiz (199b/12), atalarımızın (201b/5).

1. çokluk şahıs ekindeki z'nın s şeklinde yazıldığı durumlar da vardır.

padişahımız (164a/9), efendimiz (188a/2).

Çokluk 2. Şahıs: +(I)nİz

Ünlü ile biten sözcüklerden sonra **+nİz**, ünsüz ile biten sözcüklerden sonra ise **+Inİz** şeklindedir.

Canınıza (171b/5), canınızın (189b/2), başınızı (188a/10), ayaklarınızı (189b/2), günahlarınızı (189b/6), gözlerinizden (197b/4), gendinizi (206b/1), düşmanlarınız (206b/8), istediklerinizi (206b/8).

Çokluk 3. Şahıs: +IArİ

3. çokluk şahıs eki metnimizde **+IArİ** şeklindedir. Bugünden farklı olarak, bazen kalınlık-incelik uyumuna uymaz.

ayaklarını (178b/5), suçlarını (189a/8), cemâetleri (203a/11).

3.4.2. Hâl Ekleri

3.4.2.1. Yalın Hâl

Eksizdir.

İnsanlar (162a/6), hediye (162a/11), taht (164b/12).

3.4.2.1.2. İlgi Hâli Eki

Ünlü ile biten sözcüklerden sonra **+nIn**, ünsüz ile biten sözcüklerden sonra ise **+In** şeklindedir.

Ömrümün (162b/6), yerin (163a/2), padişahın (162b/10), cihanın (164b/5), Allah'ın (164b/6), güneşin (164b/10), kulunun (165a/9), hazretlerinin (166a/13), insanın (170b/7), cinsinin (173b/10), günahkârların (174b/10), İncil'in (178a/12), efendinin (180a/8), duşmanın (184b/9), mektubun (187a/7), çalının (193b/7).

3.4.2.1.3. Belirtme Hâli Eki

-I şeklindedir.

canimi (163a/10), örneği (177a/7), insanı (188a/11), günahı (188b/1), oğlını (198b/10),

Metnimizde belirtme hâli eki “i” veya “ı” ile yazılmaktadır:

dunyai (164a/2), kimsei (181b/11), cumlei (203b/11).

3.4.2.1.4. Yönelme Hâli Eki

-(y)A şeklindedir.

Sana (162a/9), bize (170b/8), canınıza (171b/5), bana (173a/12,) dünyaya (178a/5), şeytana (185a/10), efendie (196b/11), tarafa (198a/3).

3.4.2.1.5. Bulunma Hâli Eki

+dA şeklindedir.

Bulunma hâli eki metinde ünsüz uyumuna uymayarak her zaman –d’li yazılmıştır.

Daşda (162a/5), yerde (162a/6,) bābinde (170a/11), yükseklerde (174a/12), üstünde (179b/2), İncil’de (188a/1), içinde (193b/5), susuzluğında (195a/4), divanda (205b/8).

3.4.2.1.6. Ayrılma Hâli Eki

+dAn şeklindedir.

Karamanlı Türkçesinde çıkma hali eki, bulunma hali eki gibi ünsüz uyumuna uymayarak –d’li yazılmıştır.

yokdan (162b/11), senden (164a/1), şavkından (164b/10), cumleden (166a/11), şeyden (171a/1), gendimden (171b/2), ürekden (171b/3), delâletlerden (177a/10), ihtikâtından (180a/13), benden (181b/5), anadan (182a/11), fikirden (183b/9), tarafından (191a/8), gecesinden (194b/1), zulumundan (195b/4), başdan (199a/1), ağacdān (201a/9).

3.4.2.1.7. Eşitlik Hâli Eki

+cA şeklindedir ve bazı kelimelerde kalıplaşmış bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

neçe (188a/8), eyice (207a/4).

3.4.2.1.8. Vasıta Hâli Eki

-IIAn/Ulen şeklindedir. Bu yapı “ile” edat ve /n/ vasıta hâli ekinin birleşiminden oluşmuştur. Bu metinde henüz ekleşme safhasındadır.

merhametin-ilen (163b/4), izni-ilen (165a/10), soz-ülen (171a/3), amel-ilen (171b/5), elleri-ilen (172b/11), mazlımlıg-ılan (172b/11), bederi-ilen (177a/1), feştamal-ılan (178b/7), avaz-ılan (180a/13), qorhu-ılan (180b/4), el-ilen (181b/12), bunun-ulan (186a/9), dudahlar-ılan (189b/13).

3.4.2.1.9. Yön Gösterme Hâli Eki

+ArI/ +rA şeklindedir.

uzre (162b/3), yokaridan (197a/6), songra (177a/11), taşra (178b/6).

3.4.2.1. Soru Eki

Metnimizde soru eki “mi” şeklinde geçmektedir. Ayrıca ek bazı örneklerde kelimeye bitişik olarak yazılmıştır bazı örneklerde ise düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymamaktadır.

senmi yekayacaksın (180b/2), onlarimi qulanacaksın (182a/6), hoşnutlukmi getireceğidin (193a/12), deilmi (193b/4), dikenli tacmi (194a/4), cevâbi vermemisin (195a/10), germek içinmi (196b/4), vermek içinmi (196b/5), görmemisiniz (197a/4).

“mu” şekline tek bir yerde rastlanmaktadır:

mbu muydu (193a/10).

3.5. Fiil

3.5.1. Fiil Çekiminde kullanılan Kişi Ekleri

3.5.1.1. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik

1. Teklik Şahıs Eki	-m
2. Teklik Şahıs Eki	-n
3. Teklik Şahıs Eki	Ø
1. Çokluk Şahıs Eki	-k
2. Çokluk Şahıs Eki	-nİz
3. Çokluk Şahıs Eki	Ø

3.5.1.2. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

1. Teklik Şahıs Eki	-Im
2. Teklik Şahıs Eki	-sIn
3. Teklik Şahıs Eki	Ø
1. Çokluk Şahıs Eki	-İz
2. Çokluk Şahıs Eki	-sInİz
3. Çokluk Şahıs Eki	Ø

3.5.1.3. Emir Kökenli Şahıs Ekleri

1. Teklik Şahıs Eki	-Aim
2. Teklik Şahıs Eki	Ø
3. Teklik Şahıs Eki	-sIn, -sUn
1. Çokluk Şahıs Eki	-(y)AlIm
2. Çokluk Şahıs Eki	-(y)In
3. Çokluk Şahıs Eki	-sInAr

3.5.2. Bildirme Eki

Günümüz ekinden farklı değildir.

3.5.2.1. Bildirme Çekimi

Metinde geniş zamanda bildirme çekiminin örnekklerine sadece 1. teklik, 2. teklik ve 3. teklik şahıslarda rastlanır.

1. teklik şahıs bildirme eki **-Im**

ilâik degil**im** (181b/2), muhdac**im** (183a/11), yasırın**ım** (184a/6).

2. teklik şahıs bildirme eki **-sIn**

nimetdesin (164a/7), sensin (164b/6), saray yapmış gibi-sin (168b/1).

3. teklik şahıs bildirme eki- **dIr, -dUr**

milâimlik**dir** (166b/5), kotid**dir** (168b/7), ikrahlı**dır** (169b/11), sebebd**dir** (170b/7), bud**ur** (200a/7).

3.5.2.2. Ek-Fiilin Çekimi

Metinde ek-fiil çekimi sadece 3. teklik şahısta görülür.

cevaplari **idi** (202b/10) teknil **idi** (205a/9), ağır-**idi** (206a/7).

3.5.3. Zaman Ekleri

3.5.3.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman –dI/-dU ile yapılmaktadır.

ngördü (162a/4), oldu (171a/7), geçirdi (194b/9), çıkardı (195a/6), besledi (195b/1), kırtardı (195b/4), kaldı (195b/7), etdiler (198b/5), getirdik (198b/7), yetişdi (199b/10), oldu (200b/12), zehirledi (201b/2).

3.5.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman çekimi -mİş ile yapılmaktadır.

asılmışdır (168a/7), titiremiş (180a/10), kalılmış (180a/11), durmuş (180a/12), zaptetmiş (203a/7) .

3.5.3.3. Geniş Zaman

-Ar, -Ur, -r ekleri ile yapılmaktadır.

Sunarım (162a/11), dilerim (162b/3), eder (168b/9), tutarım (169b/4), ederim (169b/9) geçiririm (175a/9), yeykar (175b/11), bitirir (177b/9), zikreder (178a/10), kalhar (178a/13), kuşanır (178b/3), alır (178b/3), yaşıır (181a/9), kılarım (181a/13), yalvarırsın (183a/5), gelırsın (183b/1), korhar (184a/11), kalırım (185b/2), getirir (186b/11), bakar (187a/9), istersin (187b/7), çıkarır (187b/10), soyler (188a/7), hazırlarsın (194a/5), bağlarsın (194a/9), dokersin (195b/3), getirırsın (195b/6), çevirir (198a/3), kılarız (198b/9), gider (200b/4), verir (202a/11), kaldırır (202b/1).

Geniş zamanın olumsuzu – mAz/ -mAs ile yapılmaktadır.

olmas (166b/9), sailmas (168b/7), yeykamaz (175b/9), almas (183b/11), gelmes (203a/2), vermes (203a/5), seslenmes (203a/6), vermezler (207a/9).

3.5.3.4. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman eki –ior Şeklinde yazılmıştır.

baiorsın (172b/10), icra ediorsın (193b/2).

3.5.3.5. Gelecek Zaman Ekleri

-AcAk ile yapılmaktadır.

bulacaksınız (171b/4), titireyecek (178b/9), yeykayacaksınız (180b/2), ulanacaksınız (182a/6), olacak (196b/10).

3.5.4. Kipler

3.5.4.1. Emir Kipi

Teklik 2. Şahıs eksiz olarak ifade edilmektedir.

esirge (163a/6), hıfs eyle (163b/2), gel (183b/9), yeyka (184a/5).

Emir kipi teklik 3. Şahısta –sIn ekiyle ifade edilmektedir

olsın (170a/7), yeykasın (173a/3), anasın (173a/5), bilsin (173a/6), versin (174a/9), dayansın (178b/13), sevinsin (187a/2), gelsin (196a/11), alsin (201a/9), yesin (201a/9).

olumsuzu:

almasıın (172a/1), ormasıın (172a/3), titiremesin (172a/4), olmasın (181a/14).

okluk 1. Şahısta –(y)allım ekiyle ifade edilmektedir.

alayalım (197b/9), edelim (186a/8), grelim (198b/11), dokenelim (199a/5), bakalım (203b/7).

okluk 2. Şahısta- In ekiyle ifade edilmektedir

Sevin (163b/5), orhun (172b/4), titirein (172b/5), gelin (173a/9), olun (173a/10), verin (173a/12), eylein (186a/1) alın (189a/6), afeylein (189a/8), yein (190b/3), gein (206b/4), bakin (207a/4).

okluk 3. Şahıs –sInlAr ekiyle ifade edilmektedir

olsınlar (180a/2), ağnatsınlar (205a/4).

3.5.4.2. Şart Kipi

Karamanlı Türkçesindeki şart çekimi, Türkiye Türkçesiyle aynıdır.

-sA ile yapılmaktadır:

kurarsan (168b/12), tutarsan (169a/3), eylesen (169a/7), dersen (169b/9), desem (198b/6), olursa (202b/7), olsa (204b/1), isterseniz (205a/2), isterse (206b/2).

Şart kipinin olumsuzu:

Yeykamasam (183b/10).

3.5.4.3. İstek Kipi

Fiile -a/-e eki getirilerek yapılır.

1. teklik kişi

uzadaim (169a/7), söyleim (169a/7), olaim (181a/2)

2. teklik kişi

kalasın (172b/2), olasın (181a/2), yeykayasın (181a/11), kırtulasın (204a/6)

3. teklik kişi

Metinde istek kipinin 3. tekil kişi ile yapılmış şekli mevcut değildir

2. çokluk kişi

gidesinis (189a/4), olasınız (189b/9).

3. çokluk kişi

çikalar (197a/10).

3.5.4.4. Gereklilik Kipi

Metinde gereklilik kipi- mAll ekiyle yapılmaz. *Gerek+bildirme eki (dir)* yapısı ile oluşturulan kip gereklilik ifade eder.

Her türlü yapılacak şeyler için gerekdir ki temel olsun... (166a)

Bana o şekil gerekdir her türlü adâlet yolunu tekmi edeim... (183b)

Bu kâsâfetden kurtulasın ve gerekdir ki pefat olasın ... (204a)

3.5.5. Birleşik Fiiller

3.5.5.1. Yabancı Kökenli Bir İsim ve Türkçe Bir Fiil İle Yapılan Birleşik Fiiller

eyle-

hıfs eyle (163b/2)

ağz eyle (165a/7)

dalap eylediği (166a/13)

tekmil eylediğin (168b/5)

fazl eylesen (169a/7)

icra eyledi (171a/4)

hokm eyledi (172a/11)

hizmat eylemeye (178a/6)

helâset eyledi (186b/3)

af eylein (189a/8)

beyan eylesinki (193b/9)

irsal eylesindey (196a/1)

sival eylein (205a/2)

tekmil eylesin (206b/3)

ol-

mujde oldu (164a/4)

nail olsun (170a/7)

mutu oldu (171a/7)

irsal olduğunu (176b/4)

istifar olsindey (177b/4)

vaptis olmasını (183a/12)

helâset olsun (186a/11)

azat olasındeý (193b/12)

vākıf olmasını (205a/1)

et-

azat et (163b/4)

muḥābet etdiği (166b/1)

beyan etmek (166b/3)

tenāzul etdi (171b/6)

izlam etmek (177b/3)

ḥizmat etmesine (178a/4)

vaptis etmesine (183a/10)

ķabul etmedi (185a/4)

irsal ettiği (187a/6)

avaz etme (195b/8)

cefa etmek (196b/2)

tazir etmeye (196b/8)

ķatl etdiğisek (197b/8)

eziyet etdiler (198b/5)

tekmil etmesine (199b/10)

tespihat etme-ilen (200b/2)

ķasāfet etdiğini (202a/9)

umut ettikleri (204b/2)

ver-

ķuvet ver (163a/7)

talim verir (170b/8)

aflık verilsin (189a/12)

sihlet verirsin (194b/9)

tesella versin (203b/1)

haber vermesine (203b/5)

kıl-

karer kılmadı (173a/5)

niaz kılarım (181a/12)

idaat kılarım (184a/8)

kal-

tacip kalmasın (172a/1)

3.5.5.2. Türkçe Kelime ve Türkçe Fiille Yapılan Birleşik Fiiller

ol-

eksik olmasın (191a/10)

karanlıklar oldular (202a/5)

çıplak olacağını (205b/8)

al-

soluk almasına (195a/9)

3.5.5.3. İki Fiil İle Yapılan Birleşik Fiiller

bil-

Türkiye Türkçesindeki gibi bil- fiili esas fiil ile bitişik yazılmamaktadır.

dayana-bilirmi-sinizki (197b/3)

3.5.6. Hikâye

3.5.6.1. Geniş Zamanın Hikâyesi

Emreder-idi (178a/2), yürür-idiler (179a/9), gelir-idi (180b/4), titirer-idi (183a/9), ister-idin (196a/5), eder-idin (196a/7), katlanır-idim (199b/6), der idin (201a/5), bakar-idi (205a/10), tayar-idi (205b/1), görür-üdü (205b/3), verir-idi (206a/3), eder-idi (206a/6).

Olumsuzuz:

yeykamaz-idi (175b/9), inanmaz-idim (182a/8), başlamas idi (200b/1).

3.5.6.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

mbürünmüş-üdü (199a/1,) olmamış idi (202a/7).

3.5.6.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi

Getireceğidin (193a/12)

3.5.6.4. Geniş Zamanın Şartının Hikâyesi

kabul ederseydi (175b/6)

3.5.7. Şart

3.5.7.1. Geniş Zamanın Şartı

mökkemlendirirsen (168a/12), kurarsan (168b/12), tutarsan (169a/3), bulunursanız (190a/3).

Olumsuzuz:

komassan (169a/10), olmassanız (170b/1).

3.5.7.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

zuhr oldu ise (201b/8)

3.6. Zamirler

Metinde kişi, işaret, dönüşlülük, belirsizlik ve soru zamirlerinin örneklerine rastlanmıştır.

3.6.1. Kişi Zamirleri

1. Teklik Kişi

ben (180b/9), bana (173a/12), beni (163b/3), benden (181b/5), bende (183b/12).

2. Teklik Kişi

sen (172b/5), sana (162a/1), seni (162a/5), senin (162a/8), senden (164a/1), sende (168b/5).

3. Teklik Kişi

üçüncü kişi zamirinde ikili kullanımına rastlanmaktadır: “o” ve “ol”

ol (178b/6), ona (183a/2), ol (194a/2), ona (194a/4), ol (199b/1), onu (205b/4), onun (206b/11).

1. Çokluk Kişi

bizi (163a/7), bize (170b/8), bizim (172a/7), biz (199a/2).

2. Çokluk Kişi

sizi (175a/10), siz (197b/2), size (189b/1), sizin (189b/5).

3. Çokluk Kişi

onlar (169b/10).

3.6.2. İşaret Zamirleri

bu (168b/7), bunları (175a/4), bunu (178b/2), buna (178a/6), ol (180a/6), o (183b/4), bunun-ulan (186a/9), anın için (188b/10), bunun (195a/7).

3.6.3. Dönüştürme Zamiri

gendine (168b/4), gendini (169a/6), gendimi (169b/4), gendisi (171a/7), gendimden (171b/2).

3.6.4. Belirsizlik Zamirleri

ey amellerin *cumlesi*... (169b/2)

ol *kimse*... (170a/8)

Surian memleketinde *her kimse*... (175b/4)

hizmat edenlerin *birisi*... (175b/10)

dost eyleyen *kimselerin* ayahlarını yeykasın... (176a/11)

pekli *kimsenin* yüreği dayansın buna... (178b/12)

laikdir *her kimse*... (186a/10)

kimi görür imdi... (187b/1)

her kim mazlim olır (188a/2)

kimin ağzi-ilan... (188a/6)

kimse mahrim kalmasın... (190b/4)

3.6.5. Soru Zamirleri

soyleme *na* saatında beyan eder (168b/8)

kim hekmetde kalmasın *kim* bu işden çorhmasın ve *kim* titiremesin (172a/2-4)

fikrine *ne* geldi (180a/7)

imdi *ne* soyledim ona (183b/2)

kime bakar (187a/8)

kimi görür (187b/1)

nerede kaldı (195b/6)

nerede yatmış (206b/6)

3.7. Sıfatlar

3.7.1. Niteleme Sıfatları

hakir kıluna (163a/8), *ferahli* kız (163a/9), *mubārekli* kız (163a/11), *tatlı* balarisi (163b/10), *meyvali* ağacı (164a/7), *kuru* asadan (164a/10), *şavkli* taht (164b/12), *küçük* çocuk (170b/1), *ebedietli* padişah (173b/4), *tatlı* efendinin (180a/8), *çamırlı* ayağlarını (180b/12), *nabak* ve *benāmus* İuda (185a/3), *alçağ* gönüllü (187b/2), *küçük* ve *beyük* erkek (191a/5), *yaşlı* firğatli valide (199a/7), *beyük* kāsāfet (203b/10).

3.7.2. Belirtme Sıfatları

3.7.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatı olarak *bu* kelimesi ile beraber *ol* kelimesi de kullanılır.

bu Stavros (171a/8), *ol* şeytani (177b/5), *bu* efendimiz (178a/10), *ol* vakit (180a/6), *ol* eller (181b/12), *ol* ayağlarımı (182b/7), *ol* benāmus İuda'nın ayağlarını (184b/5), *ol* ağacdān (201a/9).

3.7.2.2. Sayı Sıfatları

3.7.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bir futa (178b/2), *iki kat* (202a/4), *sekiz bābında* (187a/7), *on iki bābet* (165a/5), *on üç bābinde* (170a/11), *on bābinde* (178a/4), *beş bin kişi* (182a/4).

3.7.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

ikinci keret (187a/7).

3.7.2.3. Soru Sıfatları

nasıl ölüm üdü (171a/8), *ne* vakit (187b/4).

3.7.2.4. Belirsizlik Sıfatları

her vakit (163a/6), *her* daim (163a/14), *çok* kimseler (178a/7), *bitün* gövdesi (180a/9), *çok* gözyaşı (181b/9).

3.8. Zarflar

3.8.1. Zaman Zarfları

gece ve *gündüz* her vakit esirge bizi... (163a)

gece gündüz kelisaaı şerifin içinde dursan (169a)

bu delāletlerden *sonğra* gelen kimseler için (177a)

imdi gelir Simon oğlı (180a)

hemen der idi ben senden muhdacim (183a)

hepisinden *evel* ol benāmus İuda'nın ayağlarını yeykadi (184b)

bügün stavroz üstünde befat olır (197a)

gine avaz eder (203a/3)

simdi herkes istediğimize göre günahlara verin gendinizi (206a)

3.8.2. Yer Yön zarfları

ensin *aşağa* (196a/9)

yokaridan aşağıda (197a/7)

ol insanlıktan *taşra* olan (178b/6)

ağdan *geri* eder meğer *günaḥi ileriden* ederse (188b/1)

3.8.3. Miktar Zarfları

pek dar (siḥlet) olacak (173b/1)

en mbüyük mazlımlığı (174b/11)

daha ziade (184a/1)

3.9. Edatlar

Metinde en çok kullanılan edatlar şunlardır: gibi, karşı, için.

temel gibi (168a/9), saray yapmış gibi sin (168b/1), çocuk gibi (170b/1), Apostoloslar gibi (172a/9), can gibi (179a/1), Çıfitlar gibi (185b/1), mal sahabi gibi (190b/12).

gendine karşı geldik (179b/6), buna karşı çıkalardey (197a/9).

ķavi olmak için... (166a/8), bizim için ve bizi yükselendirmek için... (172a/7) sizin için ve bizim muḥabetimiz için... (197a/2).

3.9.1. Bağlama Edatları

ev sahabi yeykamaz-idi *lakin* hizmet edenlerin birisi yeykar-idi (175b)

ayaḥlarını dahi yeykamak gereğidi *kezalike* gendi ev sahabi yeykamaz-idi (175b)

bu ciḥānin dahi kulu olsun *cunki* gendi üzerine kul kismet geyindi (176a)

ayaḥlar çamır-ıdı *zira* yalınayak babuçsuz yürür-idiler (179a)

irak (uzak) dur benden *zira* günaḥker kimseimdey (181b)

eger yeykamasam ayaklarını bir türlü ilakan kalmı (183b)

aç bizim gözlerimiziki oğlını görelim (198b)

niaz eder-idin Allah bederine ki *yaḥot* ensin aşığa oğlını *yaḥotki* gövler yarıl (196a)

baḥça ağaçları hoş ille şöhretli güzel idi *anca* ḥaflenme-ilen iki kat gösterdiler kölgelerini (202a)

ķaranlık oldılar olşekilki aslaca bu dünyada olşekil ķaranlık olmamış idi (202a)

eğer benim yaraların gibi azkın yara bulursanız geri kalın (207a)

3.9.2. Yalın ve İlgi Hâli İsteyen Edatlar

merhametin-ilen ezat (azat) et beni (163b/4)

Rapbi'nin izni-ilen (165a/10)

amel-ilen gendisi dahi icra eyledi (171a/4)

bağışın olki bizim için ve bizi yükseltmek için (172a)

imansız Çıftlar gibi (185b/1)

deniz gibi akıdırın (195a/2)

ejdarlar gibi ölüme katl ettiğisek (197b/7)

irmağlar gibi sular ahdalım (199a/6)

bir dâvete gider gibi (200b/8)

3.9.3. Yönelme Hâli İsteyen Edatlar

İstediginize göre günahlara verin gendinizi (206b/1)

ölüm hattine gelinceye-dek (171a/5)

aşağa-dak yer yarıldı mezarlardan (197a/7)

başımızdan aşaa-dek (199a/4)

3.9.4. Ayrılma Hâli İsteyen Edatlar

delâletlerden sonğra gelen kimseler için (177a/10)

beş bin kişi (insan) doyup avretten çocukdan māde (182a/4)

hususaki hepisinden evel ol benāmus İuda'nın ayağlarını yeykadi (184b/4)

mazlım olmazdan evel günah eyledim (188b/4)

3.9.5. Karşılaştırma Edatları

gerek ibâdet gerek oruc tutarsan (169a/2)

ya valide ya Beder Allah (199a/10)

3.9.6. Seslenme Edatları

hey tatlı balarısı (163b/10)

hey Rabim (180b/2)

hey Tanğım (182b/4)

hey günahker kardeşlerim (197b/5)

hey atalarımızın canları (201b/5)

hey melâikler (203a/8)

ya Sultan valitullah (165a/6)

ya Petros (183b/8)

ya Meyrem ana (199a/7)

3.9.7. Ünlem Edatları

ah ne yaptı (178a/9)

ah nasıl akıla sığmayacak acıdır (178b/10)

ah nasıl ürek (178b/12)

Sonuç

Çeşitli afabelerle yazılı Türkçe metinlerden sonra Gürcü alfabesiyle yazılı metnin bulunması ve lehçe olarak Karamanlı Türkçesiyle yazılması çalışmamızın öneminin altını bir daha çizmektedir.

Yüzyıllar önce böyle bir eserin meydana getirilmesinin nedeni tarihsel faktördür: 15'inci yüzyılda birleşik Gürcistan'ın varlığı sona ermiştir ve 15'inci yüzyıldan itibaren ayrı ayrı idari bölümlerden oluşturulmuştur. Yeni hükümet birimi "İmereti eyaleti" kurulmuştur. İmereti Krallığı için en zor dönemlerinden biri 18'inci yüzyıl olmuştur. Osmanlılar tarafından 18'inci yüzyılın sonlarına kadar İmereti Krallığı'nın idare edilmesi eserimizin meydana getirilmesinin nedeni olabilir. Gürcüler geçmişte de günümüzde de kendi dillerini ve dinlerini korumaya önem vermişlerdir. 18'inci yüzyılda Osmanlıların dilini öğrenmek ve Osmanlılarla anlaşabilmek çok önemliydi. Bu nedenle Gürcülerin Türkçe Öğrenmelerine yardımcı olan Gürcüce-Türkçe bir sözlük oluşturulmuştur. Bu nedenle Gürcüce Türkçe sözlükler tertip edilirken Gürcü alfabesinin sırası takip edilmiştir ve böylece Gürcülerin sözlükten kolay bir şekilde faydalanması sağlanmıştır.

Aynı zamanda bu tarz bir kitap Hıristiyan din adamlarına Türkçe de öğretmiştir. Karamanlıca metinlerin çoğu dinî içerikli olduğundan dolayı bu tarz metinlerin ortaya çıkışının asıl nedeni Yunan dilini bilmeyen Hıristiyanlara dinî inancın öğretilmesidir.

İncelemiş olduğumuz Gürcü harfleriyle yazılı Türkçe metnin imlâ, ses bilgisi ve şekil bilgisi açısından Çağdaş Türkçeden bazı farklılıklar göstermektedir. Karamanlı Türkçesinin standart Türkçeden biraz değişik olmasının nedenlerinden biri de Gürcü alfabesinin Grek alfabesi gibi bazı sesleri yansıtmada yetersiz olmasıdır.

Bu araştırmanın sonucunda tespit ettiğimiz önemli başlıklar şunlardır:

- Bazı Arapça, Farsça ve Yunanca olan kelimeler aslı gibi kullanılmıştır: *katl* (197b/1), *stavros* (207a/11), *hokm* (172a/11), *çâresi* (201b/11), *mujde* (164a/4).
- Yabancı kelimelerin aslı gibi kullanımına rağmen halk telaffuzundaki gibi değişmiş şekillerinin kullanımına da karşılaşılmaktadır: *günaḥker* (181b/6), *ḥer* (162b/6), *üsdün* (162b/3), *maḥrim* (190b/4).
- Bazı Türkçe kelimeler eski arkaik şekilleri korunarak yazılmıştır: *bunḡari* (163b/8), *imdi* (166b/7).

- Arapça, Farsça ve Rumca kökenli kelimelere Türkçe ekler eklenmiştir: mazlimlik (168a/7), benāmıslıktan (185a/1), aflık (189a/12), tobelik (189b/3), hoşnutluk (194a/2), şavkli (163b/2), ihtikatlî (190a/1), firğatli (199a/8), nihâetsiz (173b/8), imansız (185b/1), filizlendirdi (164a/10).
- Gürcü alfabesinde y harfinin bulunmadığı için o (i) karakteri hem /i/ hem /y/ sesini karşılamaktadır, dolayısıyla /i/ ve /y/ seslerini birbirinden ayırt etmek birçok durumda mümkün değildir. Ayrıca /y/ sesinin düşüp düşmediği hakkında kesin bir sonuca varılamamaktadır ki bu da alfabe yetersizliğinden kaynaklanan bir sorundur: ediorsın (193b/2), niaz (195b/7), edeim (183b/6), nietden (183b/3), yer yüzü (185b/5), İoannis (168b/10).
- Metindeki kelimelerin çoğu damak ve dudak uyumuna uymaktadır ancak bu uyuma aykırı örnekler de rastlanmaktadır: bunce (199b/7), evlialer (162b/8), onın (206b/11), budır (185b/10).
- Gürcü alfabesinde açık ve kapalı /e/ sesleri birbirlerinden ayırt edilemez. Dolayısıyla metinde bulunan kapalı /e/ sesinin varlığı ancak kelimelerin eski ve bugünkü yazılış ve telaffuzlarını karşılaştırdığımız zaman ortaya çıkmaktadır: dey “diye” (199b/5), eyilik “iyilik” (185b/11), eyice ”iyice” (207a/4), geyim “giyim” (197a/11), geyin- “giyin-” (176a/8), en- “inmek”(163b/15).
- Metinden Eski Türkçeden beri var olan /ñ/ sesinin Karamanlı Türkçesinde korunduğu anlaşılmaktadır: songra (177a/11), Tanğırım (182b/4).
- Metinde bazen aynı kelime farklı yazılışlarla karşımıza çıkabilmektedir: fâdişah (174a/5), padişah (173b/4).
- Dinî terimlerin büyük kısmı İslamî terim bilgisinden alınmıştır. Ancak bazı dinî terimlerin Yunanca terim bilgisinden alındığı da görülmektedir: Allâh (174a/1), melaikler (162a/6), niaz (181a/12), valitullah (165a/7), cennet (201a/10), ibâdet (206a/6), Hristos (186a/5), İuda (185a/3), apostoloslar (173a/9), stavroz (197a/3).
- Metinde geçen kelimelerin büyük kısmı Türkçedir. Sonra sırayla Arapça, Farsça ve daha az bir kısmı Rumca kökenlidir.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[162a] (1) Niazim sana ya lekesis pak (2) bikir aç kudretsis leblerim (3) metin etmene olsun (4) kadir hazreti Moisi ngördü (5) yazili daşda seni yanan çalida kudretullağ (6) taspirledi seni yerde insanlar govde melaikler (7) bu ölüğü her daim metin (8) ederler senin biyüklüğünü (9) selam sana ya muğabetin ferahlii (10) cemie melaiklerin sensin (11) eğişami hediye sunarım (peşkeş vereim)

[162b] (1) yerağli kız kelam uzre (2) Sultan hatun cumneden (3) üsdün eğişam uzre dilerim (4) ya Sultan valide (5) senin yardimini deryade (6) ve qarada ömrümün her (7) vahtında öğütlerini ömür (8) sevinci sen sin evlialer (azizler) (9) arzi sen sin hekmetli (10) padişahin ziğnetli tağdi sen sin (11) dünyai yokdan var edeni

[163a]

(1) mevlut eden sen sin (2) gövün ve yerin ve benim (3) ruhum Sultani sensin (4) (keremetli) tacible bahşişinigi (5) sen sin bizim validemiz gece (6) ve gündüz her vakit esirge (7) bizi ya Sultanimiz kuvet (8) ver hakir kuluna (9) ya ferahli kız şavklandir (10) canimi yaliniz (11) sen sin mubârekli (12) kız Sultan hatunum sensin (13) yaliniz tesellacim (14) her daim siğletimde sen sin

[163b]

(1) yaliniz imdatcim sen sin (2) şavkli kandil hıfs eyle (3) nurlandır beni ya balarisi (4) merhametin-ilen ezat (azat) (5) et beni sevin hatun Mariam (6) melaikler şani sen sin sevin (7) mubârek goyunnarin ağili (8) ve bunğari sen sin Allağ (9) hanesi sen sin (10) hey tatli balarisi (11) gine sen sin cemien melaiklerin (12) tidari Cebrail (13) dedi selam sana melaiklerin (14) şazlii kelamullağ (İisa) (15) endi sana ziğnetli hekmet

[164a]

(1) beyandi senden tenlendi (2) dünyai yaradan insan oldu (3) Ğabriil Cebrailden Nazaret (4) govünde mujde oldu (5) avaz etdi sana selam (6) sevgili Mariamdey (7) nimetdesin cennetin mutlu meyvali (8) ağaci sindey sevinki mevlut oldu (9) Hristos padişahimis senden bizi yaradan (10) filizlendirdi kuru asadan (11) sen sin govler yerler (12) hatunı Allah'ın validesi (13) sen sin on iki ildizlar

[164b]

(1) taci benamuslar helascisi (2) naklietin kıati sevinclidir (3) ümmi ciħande izetin metin (4) ħeruvim serafinlerden yücede (ükses) (5) ümmi ciħanın Sultani (6) ve Allah'ın validesi sensin (7) lekesislerden usdün yücelerden üsdün gine sen sin (8) metin acaip payali (izetli) melaiklerden (9) üsdün şavkın görünen (10) güneşin şavkından usdün (11) sevin yücelerde görünen (12) şavkli taħt sensin sevin

[165a]

(1) cennetin kilitli kıapisin (2) atama açan sen sin sevin (3) Daud'un hekmetli Zebur (4) kemani sedasi sensin sevin (5) Süleyman'ın on iki bābet (turlu) (6) sazlari ħavası sensin ya (7) Sultan valitullaħ aħz eyle (8) mbu benamusun kıudretsis (9) ve ilaiksıs kıulunun niazi (10) metlerini bi-ħamtullaħ (Rapbi'nin izni-ilen)

[165b] geçiş sayfası**[166a]**

(1) her turlu yapılacak şeyler (2) için gerekdirki temel (3) olsun zira ġāyetle (4) ihtizasındadır olki temel (5) üzerine her istediğın şeyler (6) (yapılır) bina olur kıurulur (7) tamam yapı olur (8) evin yapmasına temel ihtizasındadır kıavi olmak-için ve (9) insanın dahi kıavi olmalığı (10) için yüreğı temeldir gendine (11) ona keزالik dahi cumleden (12) ustun Allah Taale (13) ħazretlerinin dalap eylediğı (istediğı)

[166b]

(1) ve dileip (fikredip) muħabbet (2) etdiğı temel tarihini (3) beyan etmek için ve ħalis (gerçek) temel (4) olan mazlım olmalık (5) milāimlikdir bu mazlım (6) olmalık fazletlerin (her eyilikler) kıaviliğı mökem (kıavi) olmalığıdır (7) muceret (münküsüz) esas (gerçek) imdi niceki (8) temel olmayan bina çürük anğılır (9) ve kıavi olmas (10) saħat (çürük) olur ona keزالik dahi (11) mazlım olmayan Ĥristianın (12) cumle fazletleri naħak (yalan)

[168a]⁹

(1) ve kıaranlıklıdır (2) Allah Taale hazretlerinin (3) cumne fazletliğē muħabbet (4) ettiğı mazlım olmalıkdır (5) ve cumle fazletler (6) mbu mazlimlikdan (7) asılmışdır mbu

⁹ Metnin orijinalinde numaralandırma yapılırken 167. sayfa atlanmıştır. Metin bütünlüğüne bakıldığında bu anlaşılmaktadır.

mazlmlık (8) uzerine mbir temel (9) gibi ya Hristian sen dahi (10) sayri fazletleri bina (11) kurmuş gibi (yapmış gibi) kavilendirip (12) mökkemlendirirsen Hristos evfendimize

[168b]

(1) fet olmayan (bozulmayan) saray yapmış gibi sin (2) ziāde makbul ve (3) donanmış ve gozel sailir (4) gendine zira bu mazlumluk (5) olmassa sende teknil (6) eylediğin fazletlerin kavı (7) sailmas (kotidir) ve bu benim cevabımı (8) mbir soyleme nasaatında (9) beyan eder dili ve ağzı (10) altınlı İoannis aziz (11) bederimiz buşekil deme-ilen (12) yania her ne bina kurarsan

[169a]

(1) ya Hristian gerek sadağa (2) gerek ibādet gerek oruc (3) tutarsan gerek gece gündüz (4) kelisāi şerifin (5) içinde dursan ve ibādete (6) versen gendini ve her eyilikleri (7) fazl (tekmil) eylesen ya ne uzadaim (çok soyleim) (8) cumle eyilikleri teknil (9) eylesen mazlmlığı (10) temel komassan nāfile (yalan) (11) bina sailir ol teknil

[169b]

(1) eylediğin eyi amellerin (2) cumlesi kezalike Hristian (3) nder-senki zinadan irak (4) tutarım gendimi ve eger (5) övünür-senki bakirimdey (6) ve mal saymaip iresil ederimdey (7) ve dahi cumle eyiliklere (8) haveslik eder teknil (9) ederim dersin cumle (10) onlar oğlum cumlesi (11) ikrahlıdır (kotidir) Allah Taale'nin

[170a]

(1) tizarında mazlmlık (2) olmaışım anın için (3) esas (gerçek) derim sanaki (4) mazlmlık olmayan Hristian (5) kimsede muhallas (6) (münkünü) yokdır simavi (7) fādişahluğa nail olsun (8) ol kimse niceki İsus Hristos (9) efendimiz beyan eder (10) Mateos'ın yazdığı İncili (11) şerifin on üç bābinde (12) ve derki eger donüp

[170b]

(1) küçük çocuk gibi olmassanız (2) simavi fadişahluğa (3) ilaik olamasınız imdi bu (4) mazlmlık yokki simavi (5) fadişahluğa nail eder insanı (6) ve lakin dahi mböyük (7) anğılmasına insanın sebebidir (8) oşekil talim verir bize (9) bu mazlmlığın efendisi (10) İsus Hristos imdi bu (10) mubārek mazlmlığı insanların (11) helāsetine her

[171a]

(1) şeyden ziāde talim verdi (2) mbu mazlımlığı yokki hemen (3) soz-ülen illem dahi (4) amel-ilen gendisi dahi icra (5) eyledi (gosterdi) zira ölüm (6) hattine gelinceye-dek (7) gendisi muttu oldu ve (8) nasıl ölüm idi aḥ bu (9) Stavros ölümü olḳadar (10) Hristos efendimiz (11) gendini mazlım tutdı (12) zira buşekil deme-ilen

[171b]

(1) talimalün ogrenin benim (2) gendimden ne şekil milaim mazlım görünürüm ḳalbi (3) ürekden eger tutarsız (4) ziāde rahatlık bulacaksınız (5) canınıza ve gine amel-ilen (6) beyan etdiği bu ki bugün tenāzul etdi (7) resūlye şeirtlerini (8) ayaklarını yeykasın hey (9) ne acaip mazlımlıktır (10) bu iş nasıl tenazül

[172a]

(1) etmeklidir (işdir) kim tacip ḳalmasın (2) kim hekmetde ḳalmasın (3) kim bu işden ḳorḫmasın (4) ve kim titiremesin efendimiz (5) Hristos Allah'ın (6) ḡayetle mazlımlığına (7) baḫışın olki bizim için (8) ve bizi yükselendirmek (9) için bu mazlımlık (10) tarihini beyan etdi talim (11) verdi ve hokm eyledi (12) ve gendisi dahi tamam

[172b]

(1) etdi sen hey güneş tacib (2) ḳalasın bu Allahımızın (3) etdiği mazlımlıḡa hey (4) dağlar taşlar ḳorḫun (5) titirein anca sen dahi (6) insanlıktan çihan eyilik (7) bilmeyen benamus İuda (8) ḳorḫ titire dünyai yaradan (9) ve senin efendini (10) baḫiorsınki tenazul etdi (11) olḳadar mazlımlıḡılan bu mubārek elleri-ilen

[173a]

(1) senin benāmis ve kirli (2) ve mundar ḳanetmesine (3) yörien ayaḫlarını yeykasın (4) anca benāmis İuda (5) ḳarer ḳılmadı ağnasın (6) bilsin siz anca ya mūmie (7) mubārek Hristianlar (8) Hristos efendinin dostlari (9) gelin apostoloslar (10) gibi muttu olın ve (11) (az) cuzie ḳulak duyḳusu (12) (ver) verin bana zira cevabım

[173b]

(1) pek (siḫlet) tar olacak ve ziade cana (2) kifāetli ve paydali (3) olacak tenazul eder azim (4) ebedietli padişah cumle (5) maḫluku yoḫdan var eyleyen (6) olḳadar ziāde (7)

gendini mazlımlık tarihine (8) getireki nihāetsiz bize (9) muḥabetinden olṣekil ki (10) insan cinsinin helas (11) olmalığı için ömür saabi

[174a]

(1) Allāḥ iken befat olacak (2) insan oldu devlet (3) sahabi iken fikare oldu (4) ve cumle maḥlukun (5) yaradicisi ve fādiṣah (6) iken ḳul ḳisbetini gendi (7) uzerine alma-ilan ḳul (8) olsun mutı olup (9) idaatlık tarihine versin (10) gendini olki Allāḥ ḳisbetinde (11) iken ve olḳadar (12) Şan yükseklerde iken ol

[174b]

(1) ḳadar mazlım gozükdü (2) olḳadar zaif düşdü sālīhetli (3) Allāḥ Taale omki (4) cumle maḥluk ve melāiklerin (5) ḳuveti yekini (cumlesi) cemāeti-ilen (6) titirer (7) ḥaflık gosterir anın için (8) işde simdi dahi irādetinden (9) Stavroza geleceği (10) vakit biz benāmuz cürümlü günahkārların helaslığı (11) için en mbeyük mazlımlığı

[175a]

(1) beyan etdi ve ol gendine (2) davet etdiği Őirtleri (3) ve delālet tarihine ḳoyup (4) seḳip airt eyledi ve bunları (5) ḳabul eyledi bunlara (6) cevap etdi simden ḳayrı (7) sizleri ḳul tarihine (8) ḳullanmam illemki dostlıḥ (9) mertebesine geḳiririm (10) sizi dedi mbügün mbu Rapbil (11) istediki nihāetsiz (12) mazlımlık yolu-ilan ḳul tarihi ḳullanmasını

[175b]

(1) ve Őirtlerinin ayaḥlarını (2) yeykamasını anın için (3) eski adet ḳalmaydı (4) Surian memleketinde her kimse (5) dostlarını misāfir (6) ḳabul ederseydi ayaḥlarını (7) dahi yeykamak (8) gereğidi kezālike gendi (9) ev sahabi yeykamaz-idi lakin (10) ḥizmat edenlerin birisi (11) yeykar-idi ona kezālik

[176a]

(1) Ḥristos efendimiz dahi (2) cunki Allāḥ Tuaale bederin (3) mufret oğlu idi (4) ve cumle maḥlukun Allāḥ (5) yaradanı idi tenazul (ḳabul) etdi (6) bu ciḥānin dahi ḳulu (7) olsun cunki gendi (8) uzerine ḳul ḳisbeti geyindi (9) anın için tenāzul eder (10) bederine beyan etdiği (11) dost eyleyen kimselerin (12) ayaḥlarını yeykasın

[176b]

(1) k l namında azim (2) mazlımlığılan ve cunki (3) gendini bederden irsal (4) olduğını bilme-ilen ve gine (5) bederine gideceğini isteme-ilen (6) ve bu hel set (7) efendimis gendini f dişahların (8) fadişahı ve Rabbil (9) zapcılarının zapcısı (10) bilme-ilen aslaca gendini (11) unutmadı ger ek ve  ak

[177a]

(1) Allah  lduğını bederi ilen (2) bir t biet ve g vetde (3) olduğını ve ne dahi (4) gendi y celeşan temamlı (5) ziğnetini unuttu imdi (6) bizlere azim mu apbetini (7)  rneği i in ve dahi (8) del letine mazlımlık (9) nişanesini gostertmek i in (10) ve bu del letlerden (11) sonđra gelen (12) kimseler i in ya otki

[177b]

(1) tobe (aflık) yolını  lavızlığı (2) i in ve dahi İuda (3) şeğirdini izlam etmek i in (4) istifar olsındey (5) ve ol şeytani nietinden (6) ele vermeliğin fikrinden (7) farik (brak) gelsindey (8) m n fik olmasindey (9)  izmat bitirir yokki Allahlığa (10) ilaik ve ne dahi (11) ağalığa ilaik illem (12) mbir  ul emektar olan

[178a]

(1) kimseye ilaik zira cunki (2) gendisi emreder-idi (3) Markos'ın şerifi İncilin (4) on b binde  izmat etmesine (5) geldi bu dunyaya yokki (6) sayri buna  izmat eylemeye (7) ve gendi canını  ok (8) kimselerin helaslığı i in (9) vermesine a  ne yaptı (10) bu efendimiz zikreder (11) aziz İoani del let (12) şerif İncilin on u  b binde (13) mencilisten  al ar

[178b]

(1) esaplarını yere  or (2) bir futa alır bunu beline (3)  uşanır eline ileğeni (leğen) alır (4) su  or ve şeğirtlerinin (5) ayağlarını yeykar yeykar (6) ol insanlıktan taşra olan (7) İuda'nın ayağlarını ve feştamal-ılan (8) siler a  nasıl (9) kor u titireyecek gormekdir (10) a  nasıl akıla (11) sığmayacak acaip işdir (12) a  nasıl  rek pekli kimsenin (13) y reği dayansın buna kim

[179a]

(1)  eşmi can gibi gozyaşi akıtmasın (2) buşekil şeye cumlenin (3) Rabbil zabcısını gorme-ilen dis (4)  oke boynını (gerdan) eğsin (5) ve eğilsin ve  ul (6) şeğirtlerin ayağlarını (7) yeykasın ayağ yeykarki (8) olki ayağlar  amır-ıdı (9) zira yalınayak

babuçsız yürür-idiler (10) soğahlari ol delâletler (11) şegirtlerinin ayağlarını (12) yeykar olki mubârek

[179b]

(1) çani ilan Ğolğota (2) üstünde ĥazreti Adam'in günahlarını yeykadı (3) ve ömür verici çanını yer (4) üstüne dokdü bizim günahlarımızı (5) af eylesindey bizki (6) gendine çarşı geldik (7) günahlarımız-ılan delâletlerin (8) ayağlarını yeykar ki (9) delâletliğe bunlari çavilendirmek için (10) şeyirtlerinin ayağlarını (11) yeykarki şerif İncilin

[180a]

(1) delâletliğine ĥazir (2) olsunlardey imdi gelir (3) Simon oğli Petroza (4) ayağlarını yeykasindey ya mutlu (5) Petros acap ne şekil (6) gözükdü sana ol vakıt (7) ve fikrine ne geldi (8) buşekil tatlı efendinin (9) tarihi olvakıt bitün (10) gövdesi titiremiş ve (11) çorħmış ayak ustunde çalħmış (12) durmuş birden ziâde (13) ihtikatından beyük avaz-ılan

[180b]

(1) çağırmiş buşekil deme-ilen (2) hey Rapbim senmi yeykayacaksın (3) ayağlarımı ziâde (4) çorħu-ılan çarşı gelirdi (5) olmasın bu misilli şeg dey (6) ilâik degildir Rapbim ilâik degildir ve ne (7) dahi aslaca (mümkün) caizdir (8) sen efendim ayağlarımı yeykayasın (9) ben ilaiksıs çulunın (10) hey Rapbi senmi yeykayacaksın (11) çulunın toprağlı (12) çamırlı ayağlarını nasıl

[181a]

(1) yağışır bu sen Rapbil (2) olasın ben çul olaim (3) sen Allah olasın ben insan (4) olaim sen yaradan ben (5) senden yaradılmış olam (6) sen kerem edici fâdişahım (7) olasın ben en etna (8) şegirdin olam sen efendime (9) nasıl yağışır ben (10) etna rezil (ilaiksıs) iresil (ilaiksıs) çulun (11) ayağlarını yeykayasın (12) balıkçi kimsenin niaz (13) çılarım sana Rapbi (14) olmasın bu şey senin aziz

[181b]

(1) ismin için zira aslaca (2) ilâik degilim sayri vakıt (3) dahi anğnatdım Rapbim (4) sana balıkçi çayğın içine (5) girdikde irak (uzak) dur benden (6) zira günahker kimseimdey (7) ve simdi dahi ayağlarına (8) sarılıp niaz çılarım (9) ve ürekden çok

gözyaşı (10) ilan hacet dilerim bu şey (11) olmas zira günahker kimsei (12) nasıl el-ilen yeykayacaksın (13) ayağlarımı ol eller-ilen

[182a]

(1) onlariki kaldırıp (2) ve ol beş (3) ekmekleri mubârekleip ve (4) beş bin kişi (insan) doyup avretten (5) çocukdan mâde (6) onlarımı kulanacaksın (7) hey Rabbim gözlerim-ilen (8) görmeye-idim inanmaz-ıdım (9) bu mubârek ellerin (10) degilmi senin çamır (11) karıp anadan doğmuş körün gözlerini suaip

[182b]

(1) onlari açan ve nur veren (2) hey nasıl ol eller-ilen (3) yeykayacaksın ayağlarımı (4) hey Tanğrım büyük (5) kırhu düşdü üreğime (6) onun için ziâde niaz (7) ederim ebedi ol ayağlarımı (8) yeykama imdi ne cevap (9) eder buyrır Rabbil bu (10) Petroz'ın buşekil iricâsine (11) olki geldiki yeryüzüne (12) bir insan kaçip olmasın

[183a]

(1) illem yaratdığı (2) kullarını helas eylesin (3) buyrır cevap eder ağnadim (4) Petros ağnadim ve (5) pekey vukupum (tuydu) çok ihtikatından yalvarırsın (6) anca sen dahi tuydun ileriden (7) dahi ne cevap etdim (8) İoani kılavısa olvakıt (9) ki eli titirer-idi (10) vaptis etmesine hemen der (11) idi ben senden muhdacim (12) vaptis olmasını ve sen

[183b]

(1) nasıl gelirsın kıluna (2) imdi ne soyledim ona (3) simdilik farik gel bu nietden (4) zira bana oşekil (5) gerekdir her türlü adâlet (6) yolunı teknil edeim (7) buşekil derim simdi dahi (8) sana ya Petros farik (9) gel bu fikirden zira (10) eger yeykamasam ayaklarını (11) bir türlü ilakan kılmas (12) bende oltem mubârek Petros

[184a]

(1) gördüki daha ziade (2) kırhdi azim mazlımlığılan (3) dediki Rabbim yokki (4) ayağlarımı ellerimi (5) ve başımı dahi yeyka (6) zira ben senin kıl yasırınım (7) ve bitün gendimi (8) senin mutulığına idaat (9) kılarım lakin ya (10) mubârekli Hristianlarım (11) ben hemen kırhar (12) titirerim hey nasıl akıla

[184b]

(1) sığmayacak (gelmes) keremdir (2) Rabbi'nin keremi şeytlerinin (3) ayağlarını yeykadi (4) hususaki (neceki) hepisinden evel (5) ol benāmus İuda'nın (6) ayağlarını yeykadi hususaki (neceki) (7) hepisinden evel hey ne acaip (8) karez (duşman) bilmeyan efendisın (9) senin duşmanın ayağlarını (10) yeykarsın şükr olsun (11) senin buşekil mazlımlığına (12) Rapbimiz istedi

[185a]

(1) ki İudası benāmıslıktan (2) kırtarsındey anca (3) nabak ve benāmus İuda (4) kabul etmedi acap nasıl (5) üreği tayandı ayağlarını (6) yeykatmasına ol (7) Rabbi'nin mubārek (8) elleri-ilen yeykadi (9) benāmus İuda kırtmadı (10) salt hemen şeytana kıul (11) oldu anın için

[185b]

(1) imansız Çıfıtlar gibi (2) rezil eder ben tacip kıalırım (3) göv yüzüne nasıl (4) ateşini irsal edip (5) yakmadı yahtokı yer yüzü (6) ağzını açıp yutmadı (7) lakin karez (duşman) bilmeyen (8) insan dostlı Rapbil (9) bizler örnek alalımdey (10) zira hokmi budırkı (11) duşmanlarınıza eyilik

[186a]

(1) eylein ve kıardaşlık (2) ve dostlık eyleindey (3) hokm eder kezālike (4) mubārekli Hristianlar (5) cunki Hristos (6) efendimizin şeytleriiz (7) cumnemiz anın için (8) muşapbet-ilen kıaves edelim (9) zira hemen bunun-ulan (10) laikdir her kimse (11) helāset olsun niceki

[186b]

(1) Davit peğamber buyırır (2) mazlım olma-ılan Rapbil (3) Allah helāset eyledi (4) beni der zira niceki (5) sofos Solomon buyırır (6) yania Rapbil Allah kıeremini (7) mazlim olan kimselere (8) verir niceki Davit (9) peğamber buyırır mazlımlık (10) Hristiana ruhānie (11) ferağ getirir gine

[187a]

(1) buyırır Davit peğamber (2) sevinsin ol kimse onda (3) mazlımlığ olsun bunu (4) Pavlos delālet buyırur (5) moralı Hristianlara (6) irsal ettiği (7) ikinci mektubun sekiz (8)

bābında Rapbil kime (9) bakar mazlim olan (10) Hristiana bunu İsayaya (11) peğamber buyrur Rapbi

[187b]

(1) kimi görür imdi mazlımı (2) ve alçağ gönüllü (3) olana ya Hristian (4) ne vakıt Allah Taale (5) seni milāim göz-ülen (6) bağişin bundan izdiat nasıl (7) eyilik istersin bunu (8) azim Vasilios beyan eder (9) mazlımlık Hristianın (10) her türlü mertebeye (izet) çıkarır (11) ve nail eder buşekil

[188a]

(1) beyan eder şerif İncil'de (2) Hristos efendimis her kim (3) mazlim olur gendi (4) gendini üksek eder ilimdar (5) Suleyman ispat eder her (6) kimin ağzi-ılan mazlım (7) soyler Allah'ın sozlerini (8) soyler ve neçe (9) çok soyleim ve sizi dahi (10) başınızı ağrıdım (11) mazlımlık insanı her gün

[188b]

(1) ahdan geri eder meğer günahı (2) ileriden ederse bunu (3) Davit peğamber beyan eder ben (4) mazlim olmazdan evel günah (5) eyledim mazlımlık (6) Hristianlarım ikramların (7) izeetidir (izzetidir) zira her türlü (8) izet ve payalık mazlımlık (9) olmayan yerde izet (10) deildir imdi anın için (11) ya benim mubārekli

[189a]

(1) rohanie evlatlarım ve (2) Ortodoksos Hristianlar (3) cumnenis mazlımlık (4) tarihini (yolını) gidesinis (5) Hristos efendimizin (6) mazlımlığından örnek alın ve (7) sizlere suçlu olanların (8) suçlerini af eylein (9) zira buşekil buyurır (10) Rapbil efendimiz (11) şerip İncil'de af eyleinki (12) aflık verilsin

[189b]

(1) size dahi der siz dahi yeykain (2) ayahlarınızı canınızın (3) yürümesini tobelik ve (4) aflık tarihinin göz (5) yaşları ilan yeykain sizin (6) günahlarınızı vaptis madan (7) songra olan günahları (8) sadağa ameli-ilen azim (9) kinoniaya dahi ilāik olasıınız (10) almasını Hristos efendimizin (11) mubārek kanını (12) ve tenini yokki ilāiksız (13) dudahlar-ılan illem

[190a]

(1) ilâihli ihtikatlı (2) muhabetli qorhu ilan (3) buşekil pak bulunursanız (4) gelin simâvi ve (5) illahie mencilise qorhman (6) bugünler merhamet (7) günleridir bu vakıtlar (8) rahmet vahtıdır arayan (9) bulur niaz kılam haceti (10) kabul olur Rapbil (11) gendisi dâvet eder mencilis (12) tamam hazırdir melâikler

[190b]

(1) divan durur İsus (2) Hristos efendimis azık gendisidir (3) alın yein azıklanın (4) kimse mahrim (boş) kalmasın (5) biriniz öksüz olmasın (6) ve bizim Allahımız ömür (7) verici ebediet ömür (8) içinde şavk verici (9) merhametlidir gelin mereskiar (10) halis atanın evlatları (11) gibi cöretliğilen (12) mal sahabi gibi fadişahımızın

[191a]

(1) mencilisine ferahlanın (2) mubâreklerin gövüzü fâdişahlığının (3) şani ektişamine nail (4) olun cumlenis küçük (5) ve büyük erkek ve dişi (6) genç ve ihtiar mubârekli (7) ve aflıklı olasın Allah Taale'nin (8) tarafından ve dahi ben (9) günahkerin dovası üzerinizden (10) eksik olmasın cumlenizin

[193a]

(1) ya kutlu şerif namkör eyilik bilmeyen kim düşünene senin (2) eyilik bilmeip münkür (3) gelmeliğini karşı (4) gelip ndik durmalığını (5) sana merhâmet gösterene dutduğun (6) işleri ve seni yaradan kimseye (7) ve demeyeki merhâmetsiz (8) eyilik bilmeyen (9) insanlıktan çöhmüş halk (10) nedir mbudey mbu muydu (11) edeceğin mutlular mbuşekil (12) hoşnutlukmi getireceğidin

[193b]

(1) olki hoşnutluğu (2) icra ediorsın illahie sana (3) merhâmet gösteren yaradanına (4) mbu deilmi (5) beyan eden gendini çol içinde (6) Musa pehambere bir dikenli (7) böğürtlen çalının içinde (8) neydi bu dikenlerin (9) nişânesi beyan eylesinki (10) ne kadar acı çekeceğini (11) üreğinde sana dalap olduğu (12) muhabetinden sen azat olasındey

[194a]

(1) ve sen dahi ol muhabetin (2) mukabelesine hoşnutluk getireceğine ol sana (3) dalap olmalıği için (4) sen ona dikenli tacmı (5) hazırlarsın başına geçirmeye (6) bu senin yasirliğinin (7) zencirlerini kırdı bağlarını (8) çözdü ve sen bunu nasıl (9) bağlarsın bu seni kulauzladı (10) seni Misirin karanlığının

[194b]

(1) gecesinden çıkardı ol şavklı (2) direğin işığı ilan ve sen (3) direk ustune nasıl bağlarsın (4) senin kulauzını seni (5) helas edeni ve mih geçme (6) kamçı ilan kamçılarsın (7) bu denizi açdı seni kurtarmak için ve seni (8) ortasından ol denizin ayaklarını (9) islatmadan geçirdi ve sen sihlet verirsin (10) yaralı edersin bütün gövdesini

[195a]

(1) ve cumle kanını (2) deniz gibi akıdırırsın (3) bu seni çok içinde (4) susuzluğında su ilan (5) kan dırdı sert ndaşlardan (6) su çıkardı senin için (7) ve sen bunun susuzluğuna (8) merhamet edip bir damla (9) soluk almasına tesella (10) cevâbi vermemisin (11) bu seni kudretten enme manna ilan kırh

[195b]

(1) il besledi ve sen bunun ağzına (2) nasıl acı ödülen sirke (3) dokersin mbu seni ölüm (4) zulumundan kurtardı (5) ve sen bunu nasıl ölüm (6) katline getirirsin nerede (7) kaldı oltem etdiğin niaz ilet nerde kaldı (8) avaz etme fıryatlıkların onlariki (9) irsal eder-idin bunun bederine (10) gözyaşları-ilan mufret oğlını

[196a]

(1) irsal eylesindey ngel Rapbil ngel (2) gecikme ndey hacet dilerdin (3) nerede kaldı şimdi ol (4) havaslık ol dalaplık (5) ister-idin görmesini (6) mbu oğul için (7) niaz eder-idin Allah (8) bederine ki yahot ensin (9) aşağıya oğul yahotki (10) gövler yarılısın dahi (11) gelsin ne sebebden dâvet

[196b]

(1) eder-idin yer üzüne (2) enmesini cefa etmek içinmi (3) yahot stavroza (4) germek içinmi yahot ölüme (5) vermek içinmi anca ne boşuna (6) vahtımı geçiririm ben (7) bu

benāmıs Yahudi milletini (8) tazir etmeye hey Hristianların (9) canları ne vakıt göngnünüz (10) olacak musabet bağlamaya buşekil (11) efendie bu şekil yaradana

[197a]

(1) buşekil şerāetcie buki (2) sizin için ve bizim muhabetimiz (3) için bugün stavroz üstünde (4) befat olur görmemişiniz nasıl çekdi (5) gün şavkini ve selātullah (Sioni) (6) nasıl yarılır yokarıdan (7) aşağı-dak yer yarıldı mezarlardan (8) ölüler kaçır bunun befat (9) öldüğü gün buna (10) karşı çıkırlar dey bütün (11) dünya bir ziah geyim geyinir (12) efendilerinin naħak

[197b]

(1) yere katıl öldüğünü fıryatlanmak (2) için ve siz dahi salt (3) hemen dayana-bilirmisinizki (4) gözlerinizden yaş akıtmadan (5) durmasını hey günahker (6) kardeşlerim eğer biz bunu (7) bairda olan ejdarlar (8) gibi ölüme katıl ettiğisek (9) insan gibi bairim ağlayalım (10) bunu ve bunun validesini göz yaşları (11) ilan yalnız komayalım olki (12) validesi aralık buluşun

[198a]

(1) stavroza yaklaşmaya muhabetli oğluna (2) gözlerini bir tarafa ve öbir (3) tarafa çevirir acap (4) ol müfret oğlını Stavroza (5) mıhlayan kimselerin birini görürümdey (6) onlarki olkadar canavar (7) azgınlığı ilan yaraladılar (8) müfret oğlını ve bu valideye biz (9) dahi rast gelme-ilen cevap edelim

[198b]

(1) buşekil ya acılı çok (2) kasāfetde bulunan vālide (3) bir dahi ol sert canavarları (4) arama onlarki senin oğluna (5) eziet etdiler biz hey nasıl (6) desem biz gendi günahlarımız-ilan (7) bu yaralara getirdik bütün gövdesini (8) ve ölüm katline teslim etdik imdiki niaz (9) kılarız senin gendine aç bizim (10) gözlerimiziki oğlını (11) görelim ve niceki oğlın kıni

[199a]

(1) ilan mbürünmüş-üdü başdan (2) aşağı gövdesine ve biz dahi (3) bugün göz yaşlarımız-ilan (4) başımızdan aşaa-dek (5) yaşlarımızı dokenelim yeykanıp (6) irmaħlar gibi suları (7) aħıdalım ya Meyrem ana yaşlı (8) fırgatli valide geri kıoma bu

bizim (9) irica minnetimizi kerem (10) olsun senden ya valide ya Beder Allah (11) vakıt geldi ziğnete nail eyle

[199b]

(1) oğlınki hatda ol dahi seni (2) ziğnetlisin işde vakıt yetişdi (3) der müfret evlat ebedietli (4) bederine olki vakıt için benim ziāde (5) sevdam var-idi dey cevap eder (6) ve bu vakıt için kıatlanir-idim (7) bunce zaman geldi (8) göv üzünün vakidiki her (9) türlü sir olan şeylerini (10) teknil etmesine yetişdi (11) bu dunyanın vakıdı bizim (12) kemliklerimizin ilaç

[200a]

(1) çāresi için yetişdi cehemnem (2) vakıdı insancisi azat olmasına yetişdi (3) şeytanın vakıdı helahlık kıazebine oğramasına (4) işde geldi insan cinsinin vakıdı (5) evelki ziğnetini almasına ve payasına (6) nail olmasına ya Beder (7) işde vakıt budur olki vakıtta (8) övkeni dağıda söndüresin (9) kıakka etdiğin kıazeb ve (10) ovke Adam atanin günahı (11) için işte benim vakidim bu

[200b]

(1) dur cefalarimin başlamas (2) idi ve tespihat etme-ilen (3) zeytin dağına çihdilar mazlim (4) İsus helasli gider (5) bahçanın içinde başlar çekeceğı (6) cefaların dertlerini (7) beyan eylemeye kıoyaki (8) bir dāvete gider gibi (9) girdiğı bahçe gendine yeşilliklik (10) gösterik ve bahçe namında olmadı lakin ğam (11) ve firğatlik mekāni (12) oldu hey kışinin canı İsus

[201a]

(1) Hristos efendimizin gelini (2) işde simdi istediğıne (3) nail oldın işde senin (4) bahçana güvey olan sana (5) geldi bu güvey için der idin (6) ya peğamber Solomon'ın (7) ağzi-ilan gelsin kıardaşım (8) oğlı bahçasına ve fidan filizlerinin (9) meyvasın alsın yesin işde ol ağacdān (10) bitmiş elma cennet içindeki (11) fidandan olki meyva yokki

[201b]

(1) bitün insan cinsini (2) zehirledi illem Rapbil efendimiz (3) Hristoz'ı dahi olki melāiklerin (4) tesellasi ve göv üzünün ferahlığıdır (5) hey atalarimizin canları (6) sevinin tesella olun zira (7) eğer sizin pefat olmaniz (8) bahçe içinden zuhr oldu ise (9)

işde simdi bahçe içinden sizin (10) kurtulmak ve helak olmalığınızın ilâci (11) ve çâresi bulundu gece

[202a]

(1) vakdi idi ve bahçe ağaçları (2) hoş ille şöhretli güzel idi (3) anca haflenme-ilen (4) iki kat gösterdiler kölgelerini (5) karanlık oldılar olşekilki (6) aslaca bu dünyada (7) olşekil karanlık olmamış (8) idi baharimki bizim helâsetli (9) İisus kâsâfet etdiğini ve ziâde (10) kâsâfetinden diz üstüne gelir (11) ibâdete verir gendini

[202b]

(1) gider delâletleri uyukudan kaldırır (2) ve bunlara cevab eder canım ziâde kâsâfete (3) batdı ölüm sihletine geldi (4) hey Rabim nasıl kâsâfettir (5) bu kâsâfet hacet diler (6) bederine ya beder eğer (7) mümkün olırsa ölümün (8) bu kâdehi benden airt (9) olsun mbu cevaplar insanlığın (10) cevapları idi Hristos efendimizden (11) soylenen bu cevapları (12) bederine avaz eder ve

[203a]

(1) ondan gendine bir türlü ses (2) ve seda gelmes ikinci keret (3) gelir ve gine avaz eder (4) ya beder eğer mümkün olırsa (5) beder ses vermes gövyüzü (6) seslenmes bütün dünyai (7) bir uskutluk zaptetmiş (8) hey melâikler keruvim ve (9) serâfimler ve melâiklerin büyükleri (10) Mikail ve Ğabriil cumle (11) melâiklerin cemâetleri kimse bulunmami

[203b]

(1) sizlerden dahi bir tesella versin (2) Rabbil efendie işde melâik geldi (3) kariete getirmeye bederler (4) buyrurki Ğabriil arhangelos-ıdı (5) gelen buydu ferahın haber vermesine (6) gine bu irsal olındı acısının (7) haber manisine imdi bakalım (8) ne türlü tesella cevaplar-ılan (9) geldi Hristos efendie bir acili surat-ılan (10) büyük kâsâfet-ilen cevap (11) eder efendie ya cumlei

[204a]

(1) yokdan var eyleyen kâdir deilim (2) ben sana tesella vermesine zira sensin cumle (3) kâsâfetde olanların tesella (4) vericisi kâdir deilim (5) bir türlü tarih göstermesine (6) bu kâsâfetden kurtulasın ve (7) gerekdirki pefat olasın zira anın için (8) külliet gövyüzü fıryat (9) eder bederin hokmetdi (10) sen pefat olasın zira

[204b]

(1) sayri türlü olsa insan cinsinin (2) bütün umut ettikleri helak (3) olur isterki pefat (4) olasin Adam atanın ettiği günah (5) için bederinin övkesi (6) fet olsun imdi silahlan (7) kılıcını kuşan ya kuvetli (8) kahrıman hey nasıl acili ne (9) şekil keskindir buşekil tesella (10) vermeklik simdi esah kayri (11) tacip kalmas kimse eğer (12) ter yerine kan çıkarsa bütün (13) gövdesinden eğer sebep

[205a]

(1) mānesini vākıf olmasını (2) isterseniz sival eylein (3) aziz elim sāplerine size (4) ağnatsınlar ne sebebden su (5) yerine kan geldi bütün (6) gövdesinden cevap eder (7) bizim aziz bederlerimiz (8) Hristos efendimizde illahie (9) elim hākimlik teknil idi ve (10) bu gövet-ilen bakar-idi (11) her takike başına geyinecek (12) tac dikenlerin batacağını ve acisini

[205b]

(1) tuyar-idi dahi gelmezden evel (2) üzüne tüküreceklerini kāmçı-ılan (3) uracaklarını görür-üdü İudasın kıskançlığı (4) için onı ele verip satacağını (5) ve dahi bunun şeraetini (6) kesecek şeraetinin nabak (7) kem fenāliğini görür idi (8) divanda soyacaklarını çıplak olacağını (9) arh yere azların melanet hırsızlık (10) tarihlerini görür-üdü dinsizleri (11) rafāzilari bunun espaplarını

[206a]

(1) irtacaklarını bizim benāmıs (2) günahlarımızı beeli buna (3) kezālik şeyler sihlet verir-idi canına (4) olşekilki damarları gevşer (5) kan çıkar-idi bedeninden üzün (6) kıyın kapandı ibādet eder-idi (7) olkadar ağır-idi (8) bizim günahlarımızki (9) omuzlarını egdiler üzün kıyı kapatdılar (10) İsus efendimizi varın simdi herkes istediğinize

[206b]

(1) göre günahlara verin gendinizi herkes (2) ne türlü günah isterse (3) teknil eylesin (4) ondan māde gelin geçin (5) bu Hristos efendimizin yanından (6) göresis nerede yatmış (7) kapanmış varın zulüm edenler (8) düşmanlarınıza istediklerinizi eylein ve (9) karşı gelin Hristos efendimizin (10) hokmüne olki hokm (11) eder onun muhāpbet için (12) af eylein düşmanlarınızı

[207a]

(1) der Yeremia peğamberin (2) ağzi ilan beyan eder (3) cümle geğenler yol üstünde (4) bakın görün eyice eğer benim (5) yaraların gibi azkın (6) yara bulursanız geri alın (7) esirgemen beni dahi bu cevabi (8) soylar ristos efendimiz ektiim (9) cevfallar oladar silet vermezler (10) benim gendime dikenler baımı (11) oladar acitmas ve ne dahi mılar ve stavros

Dizin

A

acaip (Ar. *acā'ib*) acayip, sağduyuya, göreneğe, olağana aykırı, garip, tuhaf.

a. 164b/8, 171b/9, 178b/11, 184b/7

[=4]

acap (Ar. *acep*) acaba

a. 180a/5, 185a/4, 198a/3

[=3]

aci acı, kırıcı, üzücü, incitici, dokunaklı, kötü

a. 195b/2

a.+sının 203b/6

a.+sini 205a/12

a. çek- *uzun süre üzüntü içinde bulunmak* 193b/10

[=4]

acılı acılı, acısı olan, kederli; **krş. acili**

a. 198b/1

[=1]

acili acılı, acısı olan, kederli; **krş. acılı**

a. 203b/9, 204b/8

[=2]

acit- acıtmak

a.-mas 207a/11

[=1]

aç aç, acıkmış

a. 162a/2

[=1]

aç- açmak
a. 198b/9
a.-an 165a/2, 182b/1
a.-dı 194b/7
a.-ıp 185b/6
[=5]

adalet (Ar. ' *adālet*) herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk
a. 183b/5
[=1]

Adam (Ar. *Ādem*) Hz. Adem, insan.
A. 200a/10, 204b/4
A.+in 179b/2
[=3]

adet (Ar. ' *ādet*) topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre
a. 175b/3
[=1]

af (Ar. ' *afv*) bir suçu, bir kusuru veya bir hatayı bağışlama
a. eyle- *bağışlamak* 179b/5, 189a/8, 189a/11 206b/12
[=4]

aflık (Ar. +T. ' *afv+lük*) af, affetme
a. 177b/1
a.veril- *bağışlanmak* 189a/12, 189b/4
[=3]

aflıklı af edilmiş
a. ol- *bağışlanmak* 191a/7
[=1]

ağac ağaç, meyve verebilen ve uzun yıllar yaşayabilen bitki

a.+dan 201a/9

a.+isindey 164a/8

a.+lari 202b/1

[=3]

ağalık ağalık, ağa olma durumu

a.+a 177b/11

[=1]

ağıl evcil küçükbaş hayvanların barındığı çit veya duvarla çevrili yer, arkaç

a.+ı 163b/7

[=1]

ağır sıkıntı veren, bunaltan

a. 206a/7

[=1]

ağız ağız

a.+ı 168b/9,

a.+i 188a/6, 201a/7, 207a/2

a.+na 195b/1

a.+ni 185b/6

[=6]

ağla- ağlamak, üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek

a.-yalım 197b/9

[=1]

ağna- anlamak.

a.-dim 183a/3, 183a/4

a.-sın 173a/5

[=3]

aġnat- anlatmak, bilgi vermek, izah etmek

a.-sinlar 205a/4

[=1]

aġrit- aġritmek, aġrımına yol açmak

a.-ıım 188a/10

[=1]

aġ ünlem (a:h) aġrı, acı duyulduğunda söylenen bir söz

a. 171a/8, 178a/9, 178b/10, 178b/12, 178b/8

a.+dan 188b/1

[=6]

aġit- akıtmak, akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek; **krş. akıt-**

a.-alım 199a/7

[=1]

aġz eyle- (Ar. +T. *aġz* + *eyle-*) kabul etmek

a. 165a/7

[=1]

airt ayırt, birbirinden ayırma

a. 202b/8

a. eyle- *ayırım yapmak* 175a/4

[=2]

akıl (Ar. '*aql*) düşünme, anlama ve kavrama gücü

a.+a 178a/10, 184a/12

a. *gel-* aklına gelmek, aklına düşmek 184b/1

a. *sıġma-* : aklın kabul edebileceği ölçülerde olmamak 184b/1

[=3]

akıt- akıtmak, akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek; **krş. aġit-**

a.-ırsın 195a/2

[=1]

akıtma- akıtmamak, akmasına yol açmamak

a. -dan 197b/4

a.-sın 179a/1

[=2]

al- almak, bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak

a.-alımdey 185b/9

a.-ın 189a/6, 190b/3

a.-ır 178b/2, 178b/3

a.+maylan 174a/7

a.-masına 195a/9, 200a/5

a.-masını 189b/10

a.-sin 201a/9

[=10]

alçağ gönüllü mütevazı

a. 187b/2

[=1]

Allah (Ar. *Allâh*) kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, Tanrı; **krş. Allah**

A.+ımızın 172b/2

A. +in 164a/12, 164b/6, 188a/7

[=4]

Allah (Ar. *Allâh*) kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, Tanrı; **krş. Allah**

A. 174a/1, 174a/10, 176a/4, 177a/1, 181a/3, 186b/3, 186b/6, 196a/7, 199a/10

A.+ımız 190b/6

A. +ın 172a/5

[=11]

Allahlık (Ar. +T. *Allâh +lık*) Allah'ın zatına ait, Allahla ilgili olan

A.+a 177b/9

[=1]

Allah Taale (Ar. *Allâhü Teâlâ*) Allah Teâlâ, ulu olan Allah anlamına gelir; **Allah Tuaale**

A. 166a/12, 168a/2, 174b/3, 187b/4, 191a/7

A.+nin 169b/11, 191a/7

[=7]

Allah Tuaale (Ar. *Allâhü Teâlâ*) Allah Teâlâ, yüce olan Allah, ulu olan Allah anlamına gelir;

krş. Allah taale

A. 176a/2

[=1]

altınli altınlı, kıymetli, değerli

a. 168b/10

[=1]

amel (Ar. *'amel*) amel, bir kimsenin dinin buyruklarını yerine getirmek için yaptıkları

a. 171b/5, 189b/8, 171a/4

a.+lerin 169b/1

[=3]

ana anne

a. 199a/7

a.+dan 182a/11

[=2]

anca ancak

a. 172b/5, 173a/4, 173a/6, 183a/6, 185a/2, 196b/5, 202a/3

[=7]

anğıl- anılmak, hatırlanmak

a.-ır 166b/8

a.-masına 170b/7

[=2]

anġnat- anlatmak

a.-dım 181b/3

[=1]

ann onun

a. 170a/2, 174b/7, 175b/2, 176a/9, 185a/11, 186a/7, 188b/10 , 204a/7

[=8]

Apostolos (Yun.) Havari, Hz. İsa'nın öğüt ve inançlarını yayma işiyle görevlendirdiği on iki yardımcısından her biri

A.+lar 173a/9

[=1]

ara- aramak, birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak

a.-ma 198b/4

a.-yan 190a/8

[=2]

aralık iki şey arasında bulunan açıklık ya da boşluk

a. 197b/1

[=1]

Arhangelos(Yun.) melekler için kullanılan, ululuk bildiren bir unvan

A. 203b/4

[=1]

arġ ark, içinden su akıtmak için toprak kazılarak yapılan açık oluk, arık, dren, karık

a. 205b/9

[=1]

arz (Ar. *arż*) yer, yeryüzü

a.+i 162b/9

[=1]

asa (Ar. 'aşā) hükümdarların, mareşallerin, din adamlarının güç sembolü olarak törenlerde taşıdıkları bir tür ağaç veya metalden değnek

a.+dan 164a/10

[=1]

asıl- asılmak, çekilmek

a.-mışdır 168a/7

[=1]

aslaca asla, kat'iyen

a. 176b/10), 180b/7, 181b/1, 202a/6

[=4]

aşaa < *aşağı* aşağı, aşağıya

a.+a 199a/4

a.+ğa 196a/9, 197a/7, 199a/2

[=4]

ata baba, dedelerden ve büyükbabalardan her biri

a.+larımızın 201b/5

a.+ ma 165a/2

a.+nin 190b/10, 200a/10, 204b/4

[=5]

ateş (Far. *Āteş*) ateş, öfke, hırs, hınç

a.+ını 185b/4

[=1]

avaz (Far. *āvāz*) yüksek ses, nara, avaze

a.180b/13

a. et- *yas tutmak, ağlamak* 164a/5, 195b/8, 202b/12, 203a/3

[=5]

avret (Ar. *avret*) avrat, eş, kadın, bayan, hatun

a.+den 182a/4

[=1]

ayağ ayak; **krş. ayak**

a. 179a/7

a.+lar 179a/8

a.+larımı 180b/3,180b/8, 182b/7

a.+larımı 181b/13, 182b/3, 184a/4

a.+larına 181b/7

a.+larını 173a/3, 175b/12, 181a/11, 184b/3, 184b/6, 184b/9, 185a/5

a. larını 183b/10

a.+larını 175b/1, 175b/6,176a/12, 178b/5, 178b/7, 179a/6, 179a/11,179b/8,
179b/10, 180a/4, 180b/3, 180b/12

a.+larınizi 189b/2

[=28]

ayak ayak; **krş. ayağ**

a. 180a/11

a.+larını 183b/10

a. +larını 171b/8, 194b/8

[=4]

az az, çok karşıtı

a. 173a/11

[=1]

azat (Far. *āzād*) özgür, serbest bırakılmış

a. et- *serbest bırakmak, hür bırakmak* 163b/4

a. ol- *özgür kalmak* 193b/12, 200a/2

[=3]

azgınlık azgın olma durumu

a.+ı 198a/7

[=1]

azık azık, gereken yiyecek ve içecek şeyler, nevale

a. 190b/2

[=1]

azıklan- azık edinmek

a.-ın 190b/3

[=1]

azim (Ar. 'azīm) yüce, büyük, ulu

a. 173b/3, 176b/1, 177a/6, 184a/2, 187b/8, 189b/8

[=6]

aziz (Ar. 'azīz) kutsal, değerli

a. 168b/10, 178a/11, 181a/14, 205a/3, 205a/7

a.+ler 162b/8

[=6]

azkın azgın, çabuk iltihaplanan, yarası hemen kapanmayan (ten)

a. 207a/5

[=1]

B

bāb (Ar. *bāb*) bölüm, kutsal kitaplardaki her bir bölüm için "bab" ismi verilir

b.+ında 187a/8

b.+inde 170a/11, 178a/12, 178a/4

[=4]

bābet (Ar.) tür

b. 165a/5

[=1]

babuçsuz (Far.+T. *pāpūş*+ *sız*) pabuçsuz, ayakkabısız

b. 179a/9

[=1]

bağ bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi topluca birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim, şerit, tel vb. düğümlenebilir nesne

b.+larını 194a/7

[=1]

bair (Ar. *bāir*) bayır, küçük yokuş

b.+da 197b/7

[=1]

bair- bağırma

b.+im 197b/9

[=1]

bağla- bağlamak, bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak

b.-maya 196b/10

b.-rsin 194a/9, 194b/3

[=3]

bağ- bakmak; **krş. bak-**

b.-arim 202a/8

b.-iorsın 172b/10

[=2]

bağca (Far. *bāğçe*) bahçe; **krş. bağca, bağçe**

b.+nin 200b/5

[=1]

bağca (Far. *bāğçe*) bahçe; **krş. bağca, bağçe,**

b. 202a/1

b.+sina 201a/8

b.+na 201a/4

[=3]

baḥçe (Far. *bāġċe*) bahçe, meyve, çiçek veya ağaç yetiştirilen yer; **krş. baḥca, baḥça**

b. 200b/9, 200b/10, 201b/8, 201b/9

[=4]

baḥiṣ bakış

b.+in 187b/6, 172a/7

[=2]

baḥşiṣ (Ar. *bahşīṣ*) bahş edilen, bağış

b.+inigi163a/4

[=1]

bak- bakmak; **krş. baḥ-**

b.-alim 203b/7

b.-ar 187a/9, 205a/10

b.-in 207a/4

[=4]

bakir (Ar. *bākir*) hiç cinsel ilişkide bulunmamış

b. +im169b/5

[=1]

balarisi balarısı, zar kanatlılardan, bal yapan eklem bacaklı türü

163b/10, 163b/3

[=2]

balıkçi balıkçı, balık tutan veya satan kimse

b. 181a/12, 181b/4

[=2]

baş insan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser

b.+dan 199a/1

b.+ımı 184a/5

b.+ınızı 188a/10

b.+imi 207a/10

b.+imizdan 199a/4

b.+ina 194a/5, 205a/11

b.+lar 200b/5

[=8]

başla- başlamak

b.-mas 200b/1

[=1]

bat- batmak

b.-acağını 205a/12

b.-di 202b/3

[=2]

beden (Ar.) beden, gövde, vücut, cisim, ten

b.+inden 206a/5

[=1]

beder (Far. *peder*) peder, baba

b. 199a/4, 200a/6, 202b/6, 203a/4, 203a/5

b.+den 176b/3

b.+i 177a/1

b.+imiz 168b/11

b.+in 175b/2, 204a/9

b.+ine 175b/10, 176b/5, 195b/9, 196a/8, 199b/4, 202b/12, 202b/6

b.+inin 204a/5

b.+ler 203b/3

b.+lerimiz 205a/7

[=20]

beel (Ar. *bedel*) bedel

b.+i 206a/2

[=1]

befat (Ar. *vefāt*) vefat, ölüm

b. 174a/1, 197a/4

[=2]

bel bel, insan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm

b.+ine 178b/2

[=1]

ben teklik birinci kişiyi gösteren söz

b. 180b/9, 181a/2, 181a/3, 181a/4, 181a/7, 181a/9, 183a/11, 184a/11, 184a/6,
185b/2, 188b/3, 191a/8, 196b/6, 204a/2

b.+de 183b/12

b.+den 181b/5, 202b/8

b.+a 173a/12, 183b/4

b.+i 163b/3, 163b/5, 186b/4, 207a/7

b.+im 163a/2, 168b/7, 171b/1, 188b/11, 199b/4, 200a/11, 207a/10, 207a/4

[=31]

benāmıs (Far.) namussuz; **krş. benāmus, benamus, benāmuz**

b.173a/1, 173a/4, 196b/7, 206a/1

[=4]

benāmus (Far.) namussuz; **krş. benāmıs, benamus, benāmuz**

b. 184b/5, 185a/3, 185a/9

[=3]

benāmıslık (Far.+T. *benamus+lık*) namussuzluk

b.+dan 185a/1

[=1]

benāmuz (Far.) namussuz; **krş. benamus, benāmus**

b. 174b/10

[=1]

benamus (Far.) namussuz; **krş. benāmıs, benāmus, benāmuz**

b. 172b/7

b.+lar 164b/1

b.+un 165a/8

[=3]

besle- beslemek, yetiştirmek

b.-di 195b/1

[=1]

beş dörtten sonra gelen sayının adı, 5

b. 182a/2, 182a/4

[=2]

beyan (Ar. *beyān*) beyan, anlatma, açık söyleme, bildirme.

b.-di 164a/1

b. et- *bildirmek, söylemek, ileri sürmek, anlatmak* 166b/3, 168b/9, 172a/10, 175a/1, 207a/2, 170a/9, 171b/6, 187b/8, 188a/1, 188b/3, 193b/5

[=12]

b. eyle- *bildirmek, söylemek, ileri sürmek, anlatmak* 193b/9, 200b/7

[=2]

beyük büyük; **krş. biyük, mbeyük, mböyük**

b. 180a/13, 182b/4, 191a/5, 203b/10

b.+leri 203a/9

[=5]

bi-ḥamdullaḥ (Ar.) Allah'a şükürler olsun

b. 165a/10

[=1]

bikir (Ar. *bikr*) temiz, dokunulmamış

b. 162a/2

[=1]

bil- bilmek

b.-sin 173a/6

b.+me 176b/4, 176b/10

[=3]

bilme- bilmemek

b.-yan 184b/8

b.-yen 172b/7, 185b/7, 193a/1, 193a/8

b.-ip 193a/2

[=6]

bin dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı

b. 182a/4

[=1]

bina (Ar. *binā*) yapı

b. 166a/6), 166b/8, 168a/10, 168b/12, 169a/11

[=5]

bir bir, sayıların ilki

b. 177a/2, 178b/2, 182b/12, 183b/11, 193b/6, 195a/8, 197a/11, 198a/2, 198b/3,
200b/8, 203a/1, 203a/7, 203b/1, 203b/9, 204a/5

[=15]

birden birden, ansızın

180a/12

[=1]

biri biri, bilinmeyen bir kimse

b.+ni 198a/5

b.+niz 190b/5

b.+si 175b/10

[=3]

bit- bitmek, tükenmek

b.-miş 201a/10

[=1]

bitir- bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak

b.-ir 177b/9

[=1]

bitün bütün, eksiksiz, tam

b. 180a/9, 184a/7, 201b/1

[=3]

biyük büyük, üstün niteliği olan; **krş. beyük, mbeyük, mböyük**

b.+lüğünü 162a/8

[=1]

biz biz, çokluk birinci kişiyi gösteren söz

b. 174b/10, 179b/5, 197b/6, 198a/8, 198b/5, 198b/6, 199a/2

b.+e 170b/8, 173b/8

b.+i 164a/9, 172a/8

b.+im 163a/5, 172a/7, 179b/4, 190b/6, 197a/2, 198b/9, 199a/8, 199b/11, 202a/8,
205a/7, 206a/1, 206a/8

b.+ler 185b/9

b.+lere 177a/6

[=25]

bom boyun, gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi

b.+ını 179a/4

[=1]

boş boş

b.190b/4

[=1]

boşuna boş, yararsız, gereksiz, beyhude, nafiye

b. 196b/5

[=1]

bozul- bozulmak

b.-mayan 168b/1

[=1]

böğürtlen gülgillerden, bahçe çitlerinde, yol kenarlarında kendiliğinden yetişen dikenli ve çok yıllık bir çalı, diken dutu, it üzümü

b. 193b/7

[=1]

brak- bırakmak

b.177b/7

[=1]

bu bu, yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz

b. 162a/7, 166b/5, 168b/11, 168b/4, 168b/7, 170b/10, 170b/3, 170b/9, 171a/12, 171a/8, 171b/10, 171b/6, 172a/3, 172a/9, 172b/2, 175b/6, 176b/6, 177a/10, 178a/10, 178a/5, 179a/2, 180a/7, 180b/1, 180b/5, 181a/1, 181a/14, 181b/10, 182a/9, 182b/10, 182b/9, 183b/3, 183b/7, 183b/9, 184b/11, 187b/11, 189b/9, 190a/3, 190a/6, 190a/7, 193b/8, 194a/6, 194a/9, 194b/7, 195a/11, 195a/3, 196b/10, 196b/11, 196b/7, 197a/1, 197a/1, 198a/8, 198b/1, 198b/7, 199a/8, 199b/11, 199b/6, 200a/11, 201a/5, 202a/6, 202b/11, 202b/5, 202b/8, 203b/6, 204a/6, 204b/9, 205a/10, 206b/5, 207a/7

b.+dır 185b/10

b.+ 200a/7, 200b/1

b.+na 178a/6, 178b/13, 197a/9, 206a/2

b.+ndan 187b/6

b.+nlari 179b/9

b.+nu 178b/2, 186a/9, 187a/10, 187a/3, 187b/7, 188b/2, 194a/8, 195b/5,
197b/10, 197b/6

b.+nun 186a/9, 195a/7, 195b/1, 195b/9, 197ra/8, 197b/10, 205b/11, 205b/5

b.+ydu 203b/5

[=94]

bul- bulmak, erişmek

b.-acaksınız 171b/4

b.-unursanız 190a/3

b.-ur 190a/9

b.-ursanız 207a/6

[=4]

bulun- bulunmak, herhangi bir durumda olmak

b.-an 198b/2

b.-du 201b/11

b.-mami 203a/11

[=3]

buluş buluş, bulunma, olma

b.-un 197b/12

[=1]

bunğar < munğar < bunğar pınar, kaynak

b.+i 163b/8

[=1]

bunce bunca, epey, çok

b. 199b/7

[=1]

bunlar bu zamirinin çokluk biçimi

b.+a 175a/5, 202b/2

b.+i 175a/4

[=3]

bununulan bununla

b. 186a/9

[=1]

buyr- buyurmak, bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek, söylemek; **krş. buyur**

b.-ır 182b/9, 183a/3, 186b/1, 186b/5, 186b/9

b. -ur 187a/11, 187a/4, 203b/4

[=5]

buyur-buyurmak, bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek, söylemek; **krş. buyr**

b.-ır 186b/9, 187a/1, 189a/9

[=3]

büğün bugün, içinde bulunan gün

b. 171b/6, 197a/3, 199a/3

[=3]

bütün tam, eksiksiz

b. 194b/10, 197a/10, 198b/7, 203a/6, 204b/12, 204b/2, 205a/5

[=7]

C

caiz (Ar. *cā'iz*) din, yasa töre vb. bakımdan işlenmesinde, yapılmasında sakınca olmayan, yapılıp işlenmesine izin verilen
c.+dir 180b/7
[=1]

can (Far. *cān*) can, İnsan ve hayvanlarda yaşamayı sağlayan ve ölüme vücuttan ayrılan madde dışı varlık
c. 179a/1
c.+a 173b/1
c.+ı 200b/12
c.+ım 202b/2
c.+ına 206a/3
c.+ını 178a/7
c.+ınıza 171b/5
c.+ınızın 189b/2
c.+imi 163a/10
c.+ları 196b/9, 201b/5
[=11]

canavar (Far. *cānāver*) canavar, hayvan, acımasız, kötü ruhlu, zalim
c. 198a/6
c.+ları 198b/3
[=2]

Cebrail (Ar. *cebrā'īl*) Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen dört büyük melekten biri
c. 163b/12
c.+den 164a/3
[=2]

cefa (Ar. *cefā*) zulüm
c.+larimin 200b/1
c.+ların 200b/6
c. et- *sıkıntı çektirmek* 196b/2

[=3]

cehemnem (Ar.) cehennem, Dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu

c.+in 200a/1

[=1]

cemāet (Ar. *cemā'at*) cemaat, bir dine mensup olanların topluluğu

c.+leri 203a/11

c.+i 174b/5

[=2]

cemi (Ar. *cemī'*) bütün, hepsi

c.+e 162a/10

[=1]

cemien (Ar. *cemī'an*) bütün

c. 163b/11

[=1]

cennet (Ar. *cennet*) dinî inanışlara göre imanlı, dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt

c. 201a/10

c.+in 164a/7, 165a/1

[=3]

cevāb (Ar. *cevāb*) bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık, yanıt; **krş. cevap**

c.+ı 195a/10

[=1]

cevab (Ar. *cevāb*) bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık, yanıt; **krş. cevap**

c. 175a/6, 199b/5, 202b/2

c.+ı 207a/7
c.+ım 173a/12
c.+imi 168b/7
[=6]

cevap (Ar. *cevāb*) bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık, yanıt; **krş. cevab**

c. 182b/8, 183a/3, 183a/7, 198a/9, 203b/10, 205a/6
c.+lar 202b/9, 203b/8
c.+lari 202b/10, 202b/11
[=10]

cevfa (Ar. *cefā*) cefa; **krş. cefa**
c.+lar 207a/9
[=1]

cihān (Far. *cihān*) evren, dünya; **krş. ciḥān**
c.+in 175b/6
[=1]

ciḥān (Far. *cihān*) evren, dünya; **krş. ciḥān**
c.+de 164b/3
c.+in 164b/5, 175b/6
[=3]

cins (Ar. *cins*) tür, soy, kök
c.+ini 201b/1
c.+inin 173b/10, 200a/4, 204b/1
[=4]

cöreetlig (Ar. *cur'et*) cüretlik, yüreklilik, ataklık, cesaretli olma durumu
c. 190b/11
[=1]

cumle (Ar. *cumle*) cümle, herkes; **krş. cumne, cümle**

c. 166b/12, 168a/5, 169a/8, 169b/7, 169b/9, 173b/4, 174a/4, 174b/4, 175b/4,
195a/1, 203a/10, 204a/2

c.+den 166a/11

c.+nin 179a/2

c.+nis 191a/4

c.+nizin 191a/10

c.+si 169b/10, 169b/2

c.+i 203b/11

[=19]

cumne (Ar. *cumle*) herkes; **krş. cumle, cümle**

c. 168a/3

c.+den 162b/

c.+miz 186a/7

c.+nis 189a/3

[=4]

cunki (Far.+T. *çün + ki*) şundan dolayı, şu sebeple, zira

c. 176b/2, 176a/1, 176a/7, 178a/1, 186a/5

[=5]

cuzie (Ar. *cuz'ī*) cüziye, pek az, azıcık

c. 173a/11

[=1]

cümle (Ar. *cumle*) herkes; **krş. cumle, cumne**

c. 207a/3

[=1]

cürümlü (Ar. *curm*) suçlu

c. 174b/10

[=1]

Ç

çağır- çağırmaq, birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek

ç.-miş 180b/1

[=1]

çalı böğürtlen, küçük, dalları dibinden çatallanan ve sapsız odunsu bitki; **krş. çali**

ç.+nın 193b/7

[=1]

çali böğürtlen, küçük, dalları dibinden çatallanan ve sapsız odunsu bitki; **krş. çalı**

ç.+da 162a/5

[=1]

çamır çamur, su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık

ç. 179a/8, 182a/10

[=2]

çamırlı çamurlu, çamur bulaşmış, üstünde veya içinde çamur bulunan

ç. 180b/12

[=1]

çāre (Far. *çāre*) tedavi yolu, deva

ç.+si 200a/1, 201b/11

[=2]

çek- çekmek, güç durumlara dayanmak, katlanmak

ç.-di 197a/4

ç.-eceği 200b/5

ç.-eceğini 193b/10

ç.-tiim 207a/8

[=4]

çeşmi (Far.*çeşme*) çeşme, Genellikle yol kenarlarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalıklı su hazinesi veya yapısı, pınar

ç. 179a/1

[=1]

çevir- çevirmek, bir şeyin yönünü değiştirmek

ç.-ir 198a/3

[=1]

Çıfit (Ar. *cehūd*) Yahudi

ç.+lar 185b/1

[=1]

çık- çıkmak; **krş. çih-, çik-**

ç.-alar 197a/10

[=1]

çıkır- çıkarmak

ç.-ır 187b/10

[=1]

çih- çıkmak; **krş. çık-, çik-**

ç.-an 172b/6

ç.-dilar 200b/3

[=2]

çik- çıkmak; **krş. çih-, çih-, çik-**

ç.-ar 206a/5

ç.-ardi 194b/1, 195a/6

[=3]

çıplak çıplak, üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan, üryan, nü, cıbl

ç. 205b/8

[=1]

çocuk küçük yaştaki erkek veya kız

ç. 170b/1

ç.+dan 182a/5

[=2]

çok çok

ç. 169a/7, 178a/7, 181b/9, 183a/5, 188a/9, 198b/1

[=6]

çok- çökmek, eğilmek; **krş. çöh-**

ç.-e 179a/4

[=1]

çol kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra, badiye

ç. 193b/5, 195a/3

[=2]

çöh- çökmek, son bulmak, yıkılıp dağılmak; **krş. çök-**

ç.-müş 193a/9

[=1]

çöz- çözmek, düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak

ç.-dü 194a/8

[=1]

çürük sağlam ve dayanıklı olmayan

ç. 166b/8, 166b/10

[=2]

D

dağ yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü

d.+ıda 200a/8

d.+ına 200b/3

d.+lar 172b/4

[=3]

daha daha, var olana, elde bulunana ek olarak

d. 184a/1

[=1]

dahi dahi, bağlaç

d. 166a/11, 166a/9, 166b/9, 168a/9, 169a/7, 170b/6, 171a/3, 171a/4, 172a/12, 172b/5, 174b/8, 175b/6, 175b/7, 176a/1, 177a/3, 177a/7, 177b/10, 177b/2, 180b/7, 181b/3, 181b/7, 183a/6, 183a/7, 183b/7, 184a/5, 188a/9, 189b/1, 189b/1, 189b/9, 191a/8, 194a/1, 196a/10, 197b/2, 198a/9, 198b/3, 199a/2, 199b/1, 201b/3, 203b/1, 205b/1, 205b/5, 207a/11, 207a/7

[=43]

daim (Ar. *dā'im*) sürekli, sonsuz

d. 162a/7, 163a/14

[=2]

dak dek, bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin; **krş. dek**

d. 197a/7

[=1]

dalap (Ar. *taleb*) talep

d. eyle- talep etmek, istemek 166a/13

d.ol- talep olmak, istemek 193b/11, 194a/3

[=3]

dalaplık (Ar.+T. *taleb+lık*) talep olma durumu

d.+ı 196a/4

[=1]

damar canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal

d.+ları 206a/4

[=1]

damla çok az miktar

d. 195a/8

[=1]

daş taş; **krş. taş**

d.+da 162a/5

[=1]

Daud öa. (Ar. *Davud*) Davut peygamber; **krş. Davit**

D. +un165a/3

[=1]

dāvet (Ar. *da`vet*) çağrı, çağırma; **krş. davet**

d. 190a/11, 196a/11

d.+e 200b/8

[=3]

davet (Ar. *da`vet*) çağrı, çağırma; **krş. dāvet**

d. 175a/2

[=1]

Davit öa. Davut peygamber; **krş. Daud**

D. 186b/1, 186b/8, 187a/1, 188b/3

[=4]

dayan- dayanmak, bütün gücünü kullanarak bir işi yapmak

d.-sın 178b/13

[=1]

dayanabil- dayanabilmek

d.-ir 197b/3

[=1]

de- demek, söylemek, söz söylemek

d.-di 163b/13, 175a/10 184a/3

d.+meylen 168b/11,171a/12, 180b/1

d.-r 170a/12, 186b/4, 189b/1, 199b/3, 207a/1, 183a/10, 201a/5

d.-rim 170a/3, 183b/7

d.-sen 169b/9

d.-sem 198b/6

[=17]

deil değil, cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarını olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime

d. 182a/10, 193b/4

d.+dir 180b/6, 180b/6, 188b/10

d.+im 181b/2, 204a/1, 204a/4

[=8]

dek dek, bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin; **krş. dek**

d. 199a/4

[=1]

delâlet (Ar. *delâlet*) delâlet, kılavuzluk; delil; iz, işaret

d. 175a/3, 178a/11, 187a/4

d.+ine 177a/8

d.+ler 179a/10

d.+lerden 177a/10

d.+leri 202b/1

d.+lerin 179b/7

[=8]

delâletlik (Ar. +T. *delâlet+ lik*) yol gösterme durumu

d.+e 179b/9

d.+liğine 180a/1

[=2]

deme deme işi, söyleme

d.+ye 193a/7

[=1]

deniz deniz, derya

d. 195a/2

d.+i 194b/7

d.+in 194b/8

[=3]

dert (Far. *derd*) keder, üzüntü

d.+lerini 200b/6

[=1]

derya (Far. *deryā*) deniz

d.+de 162b/5

[=1]

dey gibi

d. 169b/5, 180b/5

[=2]

dey diye, diyerek

d. 169b/6, 177b/7, 179b/5, 186a/2, 196a/1, 199b/5

[=6]

diken bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri, diken

d.+ler 207a/10
d.+lerin 193b/8, 205a/12
[=3]

dikenli dikenli olan

d. 193b/6, 194a/4
[=2]

dil ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı

d.+i 168b/9
[=1]

dile- dilemek, biri için bir dilekte bulunmak

d.-r 202b/5
d.-rdin 196a/2
d.-rim 162b/3, 181b/1
d.-ip 166b/1
[=5]

dinsiz dinî inancı olmayan

d.+leri 205b/10
[=1]

direk direk

d. 194b/3
d.+in 194b/2
[=2]

dis diz, kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer; **krş. diz**

d. çök- *diz çökmek* 179a/3
[=1]

dişi dişi, kadın

d. 191a/5

[=1]

divan (Far. *dīvān*) meclis

d.+da 205b/8

d.*divan dur*- Huzurda hazır olarak beklemek 190b/1

[=2]

diz diz, kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer; **krş. dis**

d. 202a/10

[=1]

doğ- doğmak, dünyaya gelmek

d.-miş 182a/11

[=1]

dok- dökmek, sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak

d.-dü 179b/4

d.-ersin 195b/3

d.-enelim 199a/5

[=3]

don- dönmek, bir şeyi andıracak duruma girmek, benzetmek

d.-üp 170a/12

[=1]

donan- donanmak, giyinip kuşanmak, süslenmek

d.-miş 168b/3

[=1]

dost sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılın kimse, düşman karşıtı

d. 175b/11

d.+lari 173a/8

d.+larini 175b/5

[=3]

dostlıq dostluk, yakınlık, bağlılık; **krş. dostlık**

d. 175a/8

[=1]

dostlık dostluk, dost olma durumu; **krş. dostlıq**

d. 186a/2

[=1]

dostlı dostu olan

d. 185b/8

[=1]

dova (Ar. *du'ā*) dua, tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dinî metin

d.+sı 191a/9

[=1]

dovlet (Ar. *devlet*) zenginlik

d. 174a/2

[=1]

doy- isteği kalmayıncaya kadar yemek, açlığı kalmamak

d.-up 182a/4

[=1]

dudaq dudak, ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri

d.+lar 189b/13

[=1]

dunya (Ar. *dunyā*) dünya, cihan, yeryüzü; **krş dünya**

d. 197a/11

d.+da 202a/6
d.+nın 199b/11
d.+ya 178a/5
d.+i 162b/11, 164a/2, 172b/8
[=7]

dur- durmak, uzak olmak

d. 181b/5

[=1]

dur- durmak, yaşamak

d.-masini 197b/5

[=1]

dur- durmak, kıvıldamamak

d.-miş 180a/12

[=1]

dur- durmak, bir yerde olmak, bulunmak

d.-san 169a/5

[=1]

durmalık durma olma hali

d.+ını 193a/4

[=1]

duşman (Far. *duşmān*) düşman, birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım, antagonist, dost karşıtı; **krş. düşman**

d. 184b/8, 185b/7

d.+ın 184b/9

d.+larınıza 206b/8

[=4]

dut- tutmak

d.-duğun 193a/5

[=1]

dünya (Ar. *dunyā*) dünya, cihan, yeryüzü; **krş. dünya**

d.+i 203a/6

[=8]

düşman (Far. *duşmān*) birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye

çalışan kimse, yağı, hasım, antagonist, dost karşıtı; **krş. duşman**

d.+larınıza 185b/11

d.+larınızı 206b/12

[=2]

düşün- düşünmek, aklından geçirmek, göz önüne getirmek

d.-e 193a/1

[=1]

E

ebedi (Ar. *ebedī*) ebedi, sonsuz, ölümsüz, bengi

e. 182b/7

[=1]

ebediet (Ar. *ebediyyet*) ebediyet, sonsuzluk

e. 190b/7

[=1]

ebedietli (Ar.+T. *ebediyyet + li*) ebediyetli, ebedî olma durumu

e. 173b/4, 199b/3

[=2]

efendi (Rum.) saygıdeğer, hazret; **krş. efendi**

e.+lerinin 197a/12

e.+m 180b/8

e.+me 181a/8
e.+mis 176b/7, 188a/2, 190b/2
e.+miz 170a/9, 171a/10, 172a/4, 176a/1, 178a/10, 189a/10, 201b/2, 207a/8
e.+mizde 205a/8
e.+mizden 202b/10
e.+mizi 206a/10
e.+mizin 186a/6, 189a/5, 189b/10, 201a/1, 206b/5, 206b/9
e.+ni 172b/9
e.+nin 173a/8, 180a/8
e.+si 170b/9
e.+sin 184b/8
e.+ye 196b/11, 203b/11, 203b/2, 203b/9
[=32]

eg- eğmek, düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek; **krş. eğ-**
e.-diler 206a/9
[=1]

eger (Far. *eger*) şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet; **krş. eğer**
e. 169b/4, 171b/3, 183b/10
[=3]

eğ- eğmek, düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek; **krç. eg-**
e.-sin 179a/4
[=1]

eğer (Far. *eger*) şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet; **krş. eger**
e.170a/12, 197b/6, 201b/7, 202b/6, 203a/4, 204b/11, 204b/13, 207a/4
[=8]

eğil- eğilmek, bir yana doğru eğik duruma gelmek
e.-sin 179a/5

[=1]

eḥtişam (Ar. *iḥtišām*) ihtişam, görkem; **krş. ektişam**

e.+i 162a/11

e. 162b/3

[=2]

ejdar (Far. *ejder*) büyük yılan

e.+lar 197b/7

[=1]

ekmek ekmek, yemek, aş

e.+leri 182a/3

[=1]

eksik az, ihtiyaç duyulan şey

e. 191a/10

[=1]

ektişam (Ar. *iḥtišām*) görkem; **krş. eḥtişam**

e.+ine191a/3

[=1]

el el

e. 181b/12

e.+e 177b/6, 205b/4

e.+i 183a/9

e.+ine 178b/3

e.+ler 181b/13, 182b/2

e.+leri 172b/11, 185a/8

e.+lerimi 184a/4

e.+lerin 182a/9

[=11]

elim (Ar. *ilm*) ilim, hikmet, bilim, bilgi

e. 205a/3, 205a/9

[=2]

elma ağacın kabuğu parlak, sert, kırmızı, sarı ve yeşil renkte, kokusu hoş, tadı ekşi veya tatlı, dokusu gevrek, ufak çekirdekli meyvesi

e. 201a/10

[=1]

emektar (T.+Far.*emek+dār*) bir görevde uzun süre kalıp o işe emeği geçmiş olan (kimse)

e. 177b/12

[=1]

emret- (Ar.+ T. *emr + etmek*) emretmek, buyurmak, emir vermek

e.-er 178a/2

[=1]

en başına geldiği sıfatların en üstün derecede olduğunu gösteren kelime

e. 181a/7

[=1]

en- inmek, yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek

e.-di 163b/15

e.-me 195a/11

e.-mesini 196b/2

e.-sin 196a/8

e.-meman 195a/11

[=5]

erkek yetişkin adam, bay, er kişi

e. 191a/5

[=1]

esah (Ar. *esah*) esah, doğru, sahi

e. 204b/10

[=1]

esas (Ar. *esās*) ana, temel olarak alınan, başlıca, asal, esasi

e. 166b/7, 170a/3

[=2]

esirge- esirgemek, korumak, himaye etmek, vikaye etmek

e. 163a/6

e.-men 207a/7

[=2]

eski eski, oktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı

e. 175b/3

[=1]

espap (Ar. *eṣvāb*) esvab, giysi; **krş.esbap**

e.+larini 178b/1, 205b/11

[=2]

et- (yardımcı fiil) etmek, bir iş yapmak

e.-di 164a/5, 171b/6, 172a/10, 172b/1, 172b/1, 175a/1, 175a/6, 176a/5

e.-diği 166b/2, 171b/6, 172b/3, 175a/2, 176a/10

e.-diğin 195b/7, 200a/9

e.-diğini 202a/9

e.-eceğin 193a/11

e.-diğisek 197b/8

e.-dik 198b/8

e.-dim 183a/7

e.-diler 198b/5

e.-elim 186a/8, 198a/9

e.-en 163a/1, 193b/5

e.-eni 162b/11, 194b/5

e.-enler 206b/7

e.-enlerin 175b/10

e.-er 168b/9, 169b/8, 170a/9, 170b/5, 173b/3, 176a/9, 182b/9, 183a/3, 185b/2, 186a/3, 187b/11, 187b/8, 188a/1, 188a/4, 188a/5, 188b/1, 188b/3, 190a/11, 195b/9, 196a/7, 196b/1, 199b/5, 202b/12, 202b/2, 203a/3, 203b/11, 204a/9, 205a/6, 206a/6, 206b/11, 207a/2

e.-erim 169b/6, 169b/9, 182b/7

e.-erler 162a/8

e.-erse 188b/2

e.-erseydi 175b/6

e.-ersin 194b/10

e.-eyim 183b/6

e.-ici 181a/6

e.-ip 185b/4, 195a/8

e.-iorsin 193b/2

e.-medi 185a/4

e.-mene 162a/3

e.-mesine 178a/4, 183a/10, 199b/10

e.-meye 196b/8

e.-meylen 200b/2

e.-tigi 168a/4, 187a/6, 204b/4

e.-tikleri 204b/2

[=85]

etmek etmek

e. 166b/3, 169b/6, 170b/8, 171b/6, 172a/11

e. 177b/3, 196b/2

[=6]

etmeklik etme, yapma durumu

e.+dir 172a/1

[=1]

etna kıymetsiz, ehemmiyetsiz

e. 181a/10, 181a/7

[=2]

ev ev, hane

e. 175b/9

e.+in 166a/8

[=2]

evel (Ar. *evvel*) önce

e. 200a/, 205b/1, 184b/4, 184b/7, 188b/4

[=5]

evfendi (*Rum.*) efendi, günümüzde bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan; **krş. efendi**

e.+mize 168a/12

[=1]

evlat (Ar. *evlād*) soy, döl, çocuk, evlat

e. 199b/3

e.+lari 190b/10

e.+larım 189a/1

[=3]

evlia (Ar. *evliyā*) evliya, azizler

e.+ler 162b/8

[=1]

eyi iyi

e.169b/1

[=1]

eyice iyice

e. 207a/4

[=1]

eyilik iyilik, karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem; **krş. eyilik**

e. 172b/6,

e.+lere 169b/7

e.+ler 166b/6

[=3]

eyilik iyilik, karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem; **krş. eyilik**

e. 185b/11, 187b/7, 193a/1, 193a/2, 193a/8

e. + leri 169a/6, 169a/8

[=7]

eyle- (yardımcı fiil) eylemek, etmek, yapmak

e. 163b/2, 165a/7

e.-di 171a/5, 172a/11, 175a/4, 175a/5, 186b/3

e.-diği 166a/13

e.-diğin 168b/6, 169b/1

e.-dim 188b/5

e.-meye 178a/6, 200b/7

e.-sen 169a/7, 169a/9

e.-sin 183a/2, 193b/9, 206b/3

e.-sin 179b/5, 196a/1

e.-yen 173b/5, 176a/11, 204a/1

e.-yin 186a/1, 205a/2, 206b/12, 206b/8

e.-yin 186a/2

[=28]

ezat (Far. *āzād*) serbest

e. et- *serbest bırakmak, hür bırakmak* 163b/4

[=1]

eziet (Ar. *ezîyyet*) sıkıntı veya güçlük

e. et- *zahmet ve sıkıntı vermek, canını yakmak* 198b/5

[=1]

F

fādişah(Far. *pādşāh*) padişah, Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan; **krş. fādişah, fadişah**

f. 174a/5

f.+ların 176b/7

[=2]

fādişahlık (Far.+T. *pādşāh+lık*) padişahlık, padişah olma durumu, hükümdarlık, sultanlık;

krş. fadişahlık

f.+ının 191a/2

[=1]

fādişah (Far. *pādşāh*) padişah, Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan; **krş. fadişah**

f.+ım 181a/6

[=1]

fādişahluk(Far.+T. *pādşāh+luk*) padişahlık, padişah olma durumu, hükümdarlık, sultanlık;

f. +a 170a/7

[=1]

fadişah (Far. *pādşāh*) padişah, Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen unvan, hükümdar, sultan; **krş. fādişah, fādişah**

f.+ı 176b/8

f.+ımız 190b/12

[=2]

fadişahlık(Far.+T. *pādşāh+lık*) padişahlık, padişah olma durumu, hükümdarlık, sultanlık;

krş. fādişahlık

f.+a 170b/2, 170b/5

[=2]

farik (Ar. *fāriḳ*) ayrı
f. 177b/7, 183b/3, 183b/8
[=3]

fazl (Ar. *fazl*) iyilik
f. eyle- *iyilik yapmak* 169a/7
[=1]

fazlet (Ar. *fazīlet*) erdem
f.+ler 168a/5
f.+leri 166b/12, 168a/10
f.+lerin 166b/6, 168b/6
[=5]

fazletlik (Ar.+ T. *fazīlet+lık*) fazletlik, iffetlik
f.+e 168a/3
[=1]

fenālık (Ar.+ T. *fenā'+lık*) kötülük, şer
f.+ını 205b/7
[=1]

ferah (Ar. *ferah*) sevinme, iç açıklığı, sevinç
f. getir- *sevindirmek, sevinç getirmek* 186b/11
f. +ın 203b/5
[=2]

ferahlan- (Ar.+T. *ferah+lan-*) ferahlanmak, ferah bir durum almak
f.-in 191a/1
[=1]

ferahlık (Ar.+T. *ferah+lık*) Geniş ve rahat olma durumu; genişlik; bolluk; rahatlık; **krş.**
ferahlı

f.+ıdır 201b/4

[=1]

ferahli (Ar.+T. *ferah*+ *li*) sevinçli; **krş. yerahli**

f. 163a/9

[=1]

ferahlik (Ar.+T. *ferah*+ *lii*) Geniş ve rahat olma durumu; genişlik; bolluk; rahatlık; **krş.**

ferahlık

f. 162a/9

[=1]

feştamal (Far. *puştımāl*) peştamal, iş yaparken bele bağlanan uzun, geniş dokuma

f. 178b/7

[=1]

fet (Ar. *fett*) bir şey ufaklama, kırıntı hâline getirme

f. ol- *azalmak* 168b/1, 204b/6

[=2]

fidan (Rum.) yeni yetişen ağaç veya ağaççık

f. 201a/8

f.+dan 201a/11

[=2]

fikare (Ar. *fukarā*) yoksul, fakir

f. 174a/3

[=1]

fikir (Ar. *fikr*) düşünce

f.+den 183b/9

[=1]

fikr (Ar. *fikr*) düşünce

f.+inden 177b/6

f.+ine 180a/7

[=2]

filiz (Rum.) tohumdan veya tomurcuktan çıkan körpe ve küçük dal, sürgün, ışkın, eşkin (II), cımbaz, çıvgın, şıvgın

f.+lerinin 201a/8

[=1]

filizlendir- (Rum.+ T. *filiz* + *lendir*) filizlendirmek, filizlenme işini yaptırmak

f.-di 164a/10

[=1]

fırğatlık (Ar. + T. *firkat* + *lık*) ayrı kalmış; hüzünlü; **krş. fırğatlı**

f. 200b/11

[=1]

fırğatlı (Ar. + T. *firkat* + *li*) ayrı kalmış; hüzünlü; **krş. fırğatlık**

f. 199a/8

[=1]

firyat (Far. *feryād*) feryat, haykırış, çığlık

f. 204a/8

[=1]

firyatlanmak (Ar. + T. *feryat* + *lanmak*) feryat etmek, bağırarak

f. 197b/1

[=1]

firyatlık (Ar. + T. *feryat* + *lık*) çığlık

f.+ların 195b/8

[=1]

futa (Ar. *fūta*) ipek peştamal

f. 178b/2

[=1]

G

gece gece, günün karanlık kısmı

g. 163a/5, 169a/3, 201b/11

g.+sinden 194b/1

[=4]

gecik- gecikmek, geç kalmak, herhangi bir işi kararlaştırılan zamandan sonra yapmak

g. -me 196a/2

[=1]

geç- geçmek, bir yerden başka bir yere gitmek

g.-enler 207a/3

g.-in 206b/4

[=2]

geçir- geçirmek, geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak

g.-irim 175a/9, 196b/6

g.-meye 194a/5

g.-di 194b/9

[=4]

geçme geçmek eylemi

g. 194b/5

[=1]

gel- gelmek, ulaşmak, varmak; **krş. ngel-**

g. 183b/3, 183b/9

g.-di 178a/5, 180a/7, 182b/11, 199a/11, 199b/7, 200a/4, 201a/5, 202b/3, 203b/2,
203b/9, 205a/5

g.-dik 179b/6

g.-eceği 174b/9
g.-en 177a/11, 203b/5
g.-in 173a/9, 190a/4, 190b/9, 206b/4, 206b/9
g.-ince 171a/6
g.-ip 193a/4
g.-ir 180a/2, 180b/4, 202a/10, 203a/3
g.-irsin 183b/1
g.+meylen 198a/9
g.-mes 203a/2
g.-mezden 205b/1
g.-sin 196a/11, 201a/7
g.-sin 177b/7
[=33]

gelin gelin

g.+i 201a/1

[=1]

gelmelik gelme durumu

g.+ini 193a/3

[=1]

genç genç, yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşıtı

g. 191a/6

[=1]

gendi kendi, iyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat

g. 174a/6, 176a/7, 175b/8, 177a/4, 178a/7, 188a/3, 198b/6

g.+me 207a/10

g.+mi 184a/7

g.+ne 166a/10, 168b/4, 175a/1, 179b/6, 198b/9, 200b/9, 203a/1

g.+ni 169a/6, 171a/11, 173b/7, 174a/10, 176b/3, 176b/7, 176b/10, 188a/4, 193b/5, 202a/11

g.+nizi 206b/1
g.+si 171a/4, 171a/7, 172a/12, 178a/2, 190a/11
g.+sindir 190b/2
g.+den 171b/2
g.+i 169b/4
[=35]

gerçek gerçek, yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat
g. 166b/7, 170a/3, 176b/11
[=3]

gerdan (Far. *gerden*) vücudun omuzlarla baş arasında kalan ön bölümü
g. 179/4
[=1]

gerek gerek, gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım
g. 169a/1, 169a/2, 169a/2, 169a/3
g.+dir 166a/2, 183b/5, 204a/7
g.+idi 175b/8
[=8]

geri geri, geriye doğru
g. 188b/1, 199a/8, 207a/6
[=3]

germek germek, kol, bacak, uzatmak
g. 196b/4
[=1]

getir- getirmek
g.-dik 198b/7
g.-eceğ 193a/12
g.-eceğine 194a/2
g. -e 173b/8

g.-ir 186b/11
g.-irsin 195b/6
g.-meye 203b/3
[=7]

gevşe- gevşemek, yumuşamak, yatışmak, sakinleşmek
g.-r 206a/4
[=1]

geyim giyim, giysi
g. 197a/11
[=1]

geyin- giyinmek
g.-necek 205a/11
g.-di 176a/8
g.-ir 197a/11
[=3]

gibi benzerlik ve örneklilik bildiren edat; gibi
g. 168a/11, 168a/9, 170b/1, 173a/10, 179a/1, 185b/1, 190b/11, 190b/12, 195a/2,
197b/8, 197b/9, 199a/6, 200b/8, 207a/5
g.+sin 168b/1
[=15]

gine gine, gene, yine
g. 163b/11, 164b/7, 171b/5, 176b/4, 186b/11, 203a/3, 203b/6
[=7]

gir- girmek, dışarıdan içeriye geçmek
g.-diği 200b/9
g.-dikde 181b/5
[=2]

git- gitmek, bir yere doğru yönelmek

g.-eceğini 176b/5

g.-er 200b/4, 200b/8, 202b/1

g.-esinis 189a/4

[=5]

gor- görmek, yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; **krş. gör-**

g. 198b/3

[=1]

gorün- görünmek, görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek

g.-en 164b/11, 164b/9

g.-ürüm 171b/2

[=3]

goster- göstermek, görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak; **krş. göster**

g.-di 171a/5

g.-ir 174b/7

g.-tmek 177a/9

[=3]

gov gök, içinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema; **krş.göv**

g. +de 162a/6

g.+ler 164a/11

g.+ünde 164a/4

[=3]

goyun koyun, evcil hayvan

g.+narın 163b/7

[=1]

gozük- gözükmek, görünmek; **krş. gözük-**

g.-dü 174b/1

[=1]

gozel güzel; **krş. güzel**

g.168b/3

[=1]

göng(ü)n gönül

g. +ünüz ol- *istekli olmak* 196b/9

[=1]

gör- görmek, yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; **krş. gor-**

g.-dü 162a/4, 184a/1

g.-elim 198b/11

g.+meylen 179a/3

g.-memisiniz 197a/4

g.-mesini 196a/5

g.-meye 182a/8

g.-ün 207a/4

g.-ür 187b/1, 205b/10, 205b/3, 205b/7

g.-ürümdey 198a/5

g. -mekdir 178b/9

[=14]

göre göre, bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince

g. 206b/1

[=1]

göresis göresiz, izafi olmayan

g. 206b/6

[=1]

göster- göstermek, görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak **krş. goster**

g.-diler 202a/4

g.-en 193b/3
g.-ene 193a/5
g.-ik 200b/10
g.-mesine 204a/5
[=5]

göv gök, içinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema; **krş. gov**
g.+ler 196a/10
g.+ün 163a/2
[=2]

gövde gövde, İnsan bedeninde baş, kol ve bacaklar dışında kalan bölüm
g.+si 180a/10
g.+sinden 204b/13, 205a/6
g.+sine 199a/2
g.+sini 194b/10, 198b/7
[=6]

gövet doğumda etrafa dağıtılan armağan, hayır
g. 205a/10
[=1]

gövyüzü gökyüzü, atmosferin gözle görünen bölümü
g. 191a/2, 203a/5, 204a/8
g.+ünün 199b/8, 201b/4
g.+ne 185b/3
[=6]

göz göz, görme organı
g. 187b/5
g.+lerim 182a/7
g.+lerimizi 198b/10
g.+lerini 182a/11, 198a/2
g.+lerinizden 197b/4

[=6]

gözel güzel, iyi, hoş; **krş. gozel**

g. 202a/2

[=1]

gözük- gözükmek, görünmek; **krş. gozük-**

g.-dü 180a/6

[=1]

gözyaşı gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri, yaş

g.+179a/1, 181b/9

g.+lari 189b/4, 195b/10, 197b/10

g.+larımız 199a/3

[=6]

gün zaman, sıra

g. 188a/11, 197a/5, 197a/9

g.+ler 190a/6

g.+leridir 190a/7

[=5]

günah (Far. *gunāh*) Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal

g. 188b/4, 204b/4, 206b/2

g.+i 188b/1, 200a/10

g.+lara 206b/1

g.+lari 189b/7

g.+larımız 179b/7

g.+larını 179b/2

g.+larınızı 189b/6

g.+larımız 198b/6, 206a/8

g.+larımızı 179b/4, 206a/2

[=14]

günahkâr (Far. *gunāhkār*) günahlı; **krş. günahker**

g.+ların 174b/10

[=1]

günahker (Far. *gunāhkār*) günahkâr; **krş. günahkâr**

g. 181b/11, 181b/6, 197b/5

g.+ın 191a/9

[=4]

gündüz gündüz, ünün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü

g. 163a/6, 169a/3

[=2]

güneş dünyaya ışık ve ısı veren büyük gök cismi

g. 172b/1

[=1]

güvet yeni doğuran kadın için yapılan yemek

g.+de 177a/2

[=1]

güvey evlenmekte olan erkek, damat

g. 201a/4, 201a/5

[=2]

Ğ

Ğabriil *öa.* Gabriel, Cebrail, Tanrı'dan peygambere haber getiren melek; **krş. Ğavriil**

Ğ. 164a/3, 203a/10

[=3]

Ğavriil *öa.* Gabriel, Cebrail, Tanrı'dan peygambere haber getiren melek; **krş. Ğabriil**

Ğ. 203b/4

[=1]

ğāyetle (Ar. *ğāyet*) pek, çok, pek çok, aşırı bir biçimde

ğ. 166a/3, 172a/6

[=2]

ğam (Ar. *ğamm*) tasa, kaygı, üzüntü

ğ. 200b/11

[=1]

Ğolğota Golgota, İsa'nin çarmıha gerilmek için götürüldüğü yerin adı

Ğ. 179b/1

[=1]

H

hacet (Ar. *hācet*) Tanrı'dan yerine getirilmesi beklenen dilek; **krş. hācet**

h. 196a/2, 202b/5

[=2]

havashlık (Ar.+T. *heves +lık*) heveslik, isteklik; **krş. hāveslik**

h. 196a/4

[=1]

hazırla- (Ar.+T. *hāzır+la*) hazırlamak, bir şeyi yararlanılacak duruma getirmek

h.-rsın 194a/5

[=1]

hekmet (Ar. *hikmet*) hikmet

h. 163b/15

h.+de 172a/2

[=2]

hekmetli (Ar.+T. *hekmet + li*) hikmetli, içinde hikmet bulunan, hikmet dolu

h. 162b/9, 165a/3

[=2]

helahlık (Ar.+T. *helak* + *lık*) helaklık, helak hali, yok olma

h. 200b/3

[=1]

helak (Ar. *helāk*) ölme, öldürme, yok etme, yok olma

h. 201b/10, 204b/2

[=2]

helāset (Ar.) kurtulma, kurtuluş

h. 176b/6

h. +ine 170b/11

h. ol- *kurtarmak* 186a/11

h. eyle- *kurtarmak* 186b/3

[=4]

helāsetli (Ar.+T. *helaset* + *li*) kurtarılmı durumu

h. 202a/8

[=1]

helas (Ar. *ḥalāṣ*) halas, kurtulmuş, özgür

h. ol- *kurtulmak* 173b/10, 194b/5

h. eyle- *kurtarmak* 183a/2

[=3]

helasci (Ar.+T. *helas* + *ci*) halascı, kurtarıcı, kurtaran, halas eden

h.+si 164b/1

[=1]

helaslık (Ar.+T. *helas* + *lık*) kurtarıcılık; **krş.** **helasli**

h.+ı 174b/10, 178a/8

[=2]

helasli (Ar.+T. *helas + li*) kurtarıcılık; **krş. helaslık**

h. 200b/4

[=1]

hemen (Far. *hemān*) çabucak

h. 171a/2, 183a/10, 184a/11, 185a/10, 186a/9, 197b/3

[=6]

hepsi hepsi, bütünü, tamamı, tümü, cümlesi

h.+nden 184b/4, 184b/7

[=2]

her (Far. *her*) her

h. 162a/7, 163a/14, 163a/6, 166a/1, 166a/5, 168b/12, 169a/6, 170b/11, 175b/4,
183b/5, 186a/10, 187b/10, 188a/11, 188a/2, 188a/5, 188b/7, 199b/8, 205a/11

[=18]

herkes (Far.+T. *her + kes*) İnsanların bütünü, cümle âlem

h. 206a/10, 206b/1

[=2]

hey hey, seslenmek söylenen bir söz; **krş. hey**

h. 171b/8, 172b/1, 172b/3, 180b/10, 180b/2, 182a/7, 182b/2, 182b/4, 184a/12,
184b/7, 196b/8, 197b/5, 198b/5, 200b/5, 201b/5, 202b/4, 203a/8, 204b/8

[=18]

hokm (Ar. *hukm*) hüküm, emir, yargı

h. 206b/10

h.+üne 206b/10

h.+i 185b/10

h. et - *hüküm etmek, hükümü geçmek, hâkim olmak* 204a/9, 186a/3

h. eyle - *hükümü geçmek, hüküm eylemek* 172a/11

[=6]

Ĥ

ĥaber (Ar. *ĥaber*) bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık

ĥ. ver- *bildirmek* 203b/5

ĥ.203b/7

[=2]

ĥacet (Ar. *ĥācet*) Tanrı'dan yerine getirilmesi beklenen dilek; **krş. hacet**

ĥ. 181b/10

ĥ.+i 190a/9

[=2]

ĥaflen- (Ar.+T. *havf + len*) hayaletten korkmak

ĥ.-meylen 202a/3

[=1]

ĥaflık (Ar.+T. *havf + lik*) korkma durumu

ĥ. 174b/7

[=1]

ĥak (Ar. *ĥakk*) doğru, gerçek

ĥ. 176b/11

[=1]

ĥakka (Ar. *ĥakkā*) doğru olarak, gerçek, hakikat olarak

ĥ. 200a/9

[=1]

ĥakimlik (Ar.+T. *hākīm + lik*) buyruğunu yürütme, sözünü geçirme durumu

ĥ. 205a/9

[=1]

- hakir** (Ar. *hakīr*) aşağı görülen, değersiz (zavallı)
h. 163a/8
[=1]
- halis** (Ar. *hālīs*) katışık olmayan, katışiksız, saf
h. 166b/3, 190b/10
[=2]
- halk** (Ar. *halk*) belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü, ahali
h. 193a/9
[=1]
- hane** (Far. *hāne*) ev, konut
h.+si 163b/9
[=1]
- hatda** (Ar. *hattā*) üstelik, ayrıca
h. 199b/1
[=1]
- hatt** (Ar. *hatt*) sınır
h.+ ine 171a/6
[=1]
- hatun** bayan, hanım
h. 162b/2, 163b/5
h.+um 163a/12
h.+ı 164a/12
[=4]
- hava** (Ar. *havā*) müzik aletlerinden çıkan ses perdesi
h.+sı 165a/6
[=1]

haves (Ar. *heves*) heves, istek, arzu

h. 186a/8

[=1]

haveslik (Ar.+ T. *heves+ lik*) istekli olma durumu; **krş. havaslık**

h. 169b/8

[=1]

hazret (Ar. *hazret*) yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan

h.+lerinin 166a/13, 168a/2

h.+i 162a/4, 179b/2

[=4]

hazır (Ar. *hazır*) bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan, anık, amade, müheyya; **krş. hazır**

h.+dır 190a/12

[=1]

hazır (Ar. *hazır*) bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan, anık, amade, müheyya; **krş. hazır**

h. 180a/1

[=2]

hediye (Ar. *hediye*) armağan

h. 162a/11

[=1]

her (Far. *her*) her

h. 162b/6

[=1]

heruv (Ar.) keruv, Tanrı'ya tapınma ve övgüyle meşgul meleksel varlık; **krş. keruv**

h. +im 164b/4

[=1]

hey hey, seslenmek söylenen bir söz; **krş. hey**

h. 163b/10

[=1]

hıfs (Ar. *hıfz*) saklama, koruma

h.eyle- *saklamak, korumak, barındırmak* 163b/2

[=1]

hırsızlık çalma, arakçılık

h. 205b/9

[=1]

hizmat (Ar. *hidmet*) birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma

h. 177b/9

h. et- *hizmet etmek* 175b/10, 178a/4

h. eyle- *hizmet etmek* 178a/6

[=4]

hoş (Far. *hoş*) beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren

h. 202a/2

[=1]

hoşnutluk (Far.+T. *hoşnūd+lık*) hoşnut olma durumu

h. 194a/2

h.+ı 193b/1

h. 193a/12

[=3]

Hristian (Rum.) Hz. İsa'nın dininden olan kimse, İsevi, Nasrani

H. 168a/9, 169a/1, 169b/2, 170a/4, 187b/3

Ĥ.+a 186b/10, 187a/10

Ĥ.+in 166b/11, 187b/9

Ĥ.+lar 173a/7, 186a/4, 189a/2

Ĥ.+lara 187a/5

Ĥ.+larım 184a/10, 188b/6

Ĥ.+ların 196b/8

[=16]

Ĥristos *öa.* Hz.İsa; **krş.** ĥristoz

Ĥ.164a/9, 168a/12, 170a/8, 170b/10, 171a/10, 172a/5, 173a/8, 176a/1, 186a/5, 188a/2, 189a/5, 189b/10, 190b/2, 201a/1, 202b/10, 203b/9, 205a/8, 206b/5, 206b/9, 207a/8

[=20]

Ĥristoz *öa.* hristos, Hz.İsa; **krş.** Ĥristos

Ĥ.+ı 201b/3

[=1]

ĥususa (Ar. *ĥuṣūṣ*) özellikle, bilhassa

ĥ. 184b/4, 184b/6

[=2]

İ

ibādet (Ar. *‘ibādet*) bir dinin buyruklarını yerine getirme

i. 169a/2

i.+e 169a/5, 202a/11

i.et- *buyruklarını yerine getirmek ve kendisine duyulan sükranı ifade etmek üzere Allah’a yönelen saygı davranışlarında bulunmak* 206a/6

[=4]

icra (Ar. *icrā'*) bir buyruğu yerine getirme
i. et- *yerine getirmek, yapmak* 193b/2
i. eyle- *yerine getirmek, yapmak* 171a/4
[=1]

iç iç, içeri
i.+inde 169a/5, 190b/8, 193b/5, 193b/7, 195a/3, 200b/5
i.+indeki 201a/10
i.+inden 201b/8, 201b/9
i.+ine 181b/4
[=10]

için için, amacıyla, maksadıyla
i. 166a/10, 166a/2, 166a/8, 166b/3, 170a/2, 172a/7, 172a/9, 173b/11, 174b/1,
174b/7, 175b/2, 176a/9, 177a/12, 177a/7, 177a/9, 177b/2, 177b/3, 178a/8,
179b/9, 181b/1, 182b/6, 185a/11, 186a/7, 188b/10, 194a/3, 194b/7, 195a/6,
196a/6, 196b/2, 196b/4, 196b/5, 197a/2, 197a/3, 197b/2, 199b/4, 199b/6, 200a/1,
200a/11, 201a/5, 204a/7, 204b/5, 205b/4, 206b/11
[=43]

idaat (Ar. *iṭā'at*) itaat, söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma
i. kıl- *boyun eğmek* 184a/8
[=1]

idaatlık (Ar. + T. *iṭā'at+lık*) söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma durumu
i. 174a/9
[=1]

iḥtikat (Ar. *i'tikād*) itikat, inanç
i.+ından 180a/13, 183a/5
[=2]

iḥtikath (Ar. + T. *i'tikād+lı*) itikathı, inançlı
i. 190a/1

[=1]

ihtiar (Ar. *ihtiyār*) yaşlı, kocamış olan, genç karşıtı

i. 191a/6

[=1]

ih̄tiza (Ar. *ih̄tizā*) iktiza, gerekli olma, gerekme

i.+sındadır 166a/4, 166a/8

[=2]

i- imek, yardımcı fiil

i.-di 175b/11, 176a/3, 176a/5, 175b/9, 178a/2, 179a/8, 180b/4, 183a/11, 183a/9, 199a/, 199b/5, 200b/, 202a/1, 202a/2, 202a/8, 202b/10, 205a/10, 205a/9, 205b/1, 205b/10, 205b/3, 205b/7, 206a/3, 206a/5, 206a/6, 206a/7 , 171a/8

i.-diler 179a/9

i.-dim 182a/8, 182a/8, 199a/6

i.-din 193a/12, 195b/9, 196a/5, 196a/7, 196b/1, 201a

i.-se 201b/8

i.-ken 174a/1, 174a/11, 174a/12, 174a/3, 174a/6

[=42]

iki iki, birden sonra gelen sayının adı

i. 164a/13, 165a/5, 174b/3, 182a/1, 195b/8, 202a/4

[=6]

ikinci ikinci, iki sayısının sıra sıfatı

i. 187a/7, 203a/2

[=2]

ikrahlı (Ar. *ikrāh*) ikrahlı, tiksintili, sevilmeyen, hoşlanılmayan

i.+dır 169b/11

[=1]

- ikram** (Ar. *ikrām*) sunulan şey
i.+ların 188b/6
[=1]
- il** yıl, sene
i. 195b/1
[=1]
- ilāç** (Ar. *ilāc*) çare, önlem; **krş. ilāç**
i.+i 201b/10
[=1]
- ilaç** (Ar. *ilāc*) çare, önlem; **krş. ilāç**
i. 199b/12
[=1]
- ilaka** (Ar. *alāka*) ilgi, alaka
i.+n 183b/11
[=1]
- ilāihlı** (Far. + Ar. + T. *i+ lāyık + lı*) layık olan
i. 190a/1
[=1]
- ilāik** (Ar. *i+ lāyık*) bir kimseye uygun olan, yaraşan; **krş. ilāik**
i. 178a/1, 180b/6, 180b/6, 181b/2, 189b/9
[=5]
- ilaik** (Ar. *i+ lāyık*) bir kimseye uygun olan, yaraşan; **krş. ilāik**
i. 170b/3, 177b/10, 177b/11
[=3]
- ilāiksız** (Far. + Ar. + T. *i+ lāyık +sız*) layık olmayan, uygunsuz olan
i. 189b/12

[=1]

ilaiksıs (Far. + Ar. + T. *i+ lāyık+sıs*) layık olmayan, uygun olmayan; **krş. ilaiksıs**

i. 181a/10, 181a/10, 180b/9

[=3]

ilaiksıs (Far. + Ar. + T. *i+ lāyık+sıs*) layık olmayan, uygun olmayan; **krş. ilaiksıs**

i. 165a/9

[=1]

illahie (Ar. *ilāhiyye*) her şeyin ilahî birliğin kapsamı içinde yer aldığını, her şeyin ilahî varlığın bir yönünü yansıttığını, çokluk gibi görünen şeylerin aslında birliğin çeşitli görünüşlerinden başka bir şey olmadığını ifade eden tasavvufî terim

i. 190a/5, 193b/2, 205a/8

[=3]

ilan ile, kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz

i. 172b/11, 174a/7, 175a/12, 178b/8, 179b/1, 179b/7, 180a/13, 180b/4, 181b/10, 188a/6, 189b/13, 189b/5, 190a/2, 194b/2, 194b/6, 195a/4, 195b/10, 197b/, 198a/7, 198b/7, 199a/1, 199a/3, 201a/7, 203b/8, 203b/9, 205b/2, 207a/2

[=27]

ildiz yıldız, çekirdeğinde oluşan füzyon sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya ışınım biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri

i.+lar 164a/13

[=1]

irak uzak

i. 169b/3, 181b/5

tut- *uzak durmak* 169b/4

[=3]

irmağ ırmak, çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği bakımından en büyük akarsu, nehir

i.+lar 199a/6

[=1]

irt- yırtmak, kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak

i.-acaklarını 206a/1

[=1]

ile ile, kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz

i. 199a/11

[=1]

ileğen (Far. *i+legen*) içince öteberi yıkanan veya çeşitli işlerde kullanılan yayvan kab

i.+i 178b/3

[=1]

ilen ile

i. 163b/4, 165a/10, 168b/11, 171a/12, 171a/3, 171b/5, 172b/11, 174b/6, 177a/1, 179a/3, 180b/1, 181b/12, 181b/13, 182a/7, 182b/2, 185a/8, 186a/8, 189b/8, 190b/11, 195b/2, 198a/9, 202a/3, 203b/10, 205a/10

[=24]

ileri geri olmayan, öte

i.+den 183a/6, 188b/2

[=2]

ilet- iletmek, götürmek, ulaştırmak, nakletmek, geçirmek

i. 195b/7

[=1]

ilimdar (Ar.+Far. *ilim + dar*) ilimdar, bilgi sahibi, bilgili kimse

i. 188a/4

[=1]

ille ile, cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan söz

i. 202a/2

[=1]

illem ille, ne olursa olsun

i. 171a/3, 175a/8, 177b/11, 183a/1, 189b/13, 201b/2

[=6]

imansız (Ar.+ T. *īmān* + *sız*) inançsız

i. 185b/1

[=1]

imdatci (Ar.+ T. *imdād* + *ci*) imdatçı, imdada gelen, yardıma koşan kimse

i. +m 163b/1

[=1]

imdi şimdi

i. 166b/7, 170b/10, 170b/3, 177a/5, 180a/2, 182b/8, 183b/2, 187b/1, 188b/10,
198b/8, 203b/7, 204b/6

[=11]

inan inanmak, bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek

i. -maz 182a/8

[=1]

İncil (Ar. *incīl*) Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap

İ.+de 188a/1, 189a/11

İ.+i 170a/10

İ.+in 178a/12, 178a/3, 179b/11

[=6]

insan (Ar. *insān*) toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı

i. 164a/2, 173b/10, 174a/2, 181a/3, 182a/4, 182b/12, 185b/8, 197b/9, 200a/4, 201b/1, 204b/1

i.+i 170b/5, 188a/11

i.+in 166a/9, 170b/7

i.+lar 162a/6

i.+ların 170b/10

[=16]

insancı insan sever

i.+sı 200a/2

[=1]

insanlık (Ar.+T. *insān + lık*) insanlık, gelmiş geçmiş ve var olan insanların tümünü içine alan bütün.

i.+ın 202b/9

i.+dan 172b/6, 178b/6, 193a/9

[=4]

İoani ka. İsa Mesih'in ilk havarilerinden biri; **krş. İoannis**

İ. 178a/11, 183a/8

[=2]

İoannis ka. İsa Mesih'in ilk havarilerinden biri; İoannis; **krş. İoani**

İ. 168b/10

[=1]

irâdet (Ar. *irâdet*) gönül isteği

i.+inden 174b/8

[=1]

iresil (Ar. *i+ rezîl*) rezil, alçak, aşağılık

i. 169b/6, 181a/10

[=2]

iri- iri, olağandan daha hacimli, olağanı aşan büyüklüğü olan, ince karşıtı

i.-casine 182b/10

[=1]

iricā (Ar. *i + recā*) rica, dileyiş, dileme, dilek; **krş. irica**

i. sine 182b/10

[=1]

irica (Ar. *i + recā*) rica, dileyiş, dileme, dilek; **krş. iricā**

i. 199a/9

[=1]

irsal (Ar. *irsāl*) gönderme

i. et- *göndermek* 185b/4, 187a/6, 195b/9

i. eyle- *göndermek* 196a/1

i. ol- 203b/6, 176b/3

[=6]

İisa *ka.* Hz. İsa; **krş. İsa, İisus**

i. 163b/14

[=1]

İisus *ka.* Hz. İsa; **krş. İsa; İisa**

i. 170a/8, 170b/10, 190b/1, 200b/4, 200b/12, 202a/9, 206a/10

[=7]

İsa *ka.* Hz. İsa; **krş. İisus, İisa**

i.+ya 187a/10

[=1]

ıslat- ıslatmak, ıslak duruma getirmek

1.-madan 194b/9

[=1]

ism (Ar. *ism*) isim

i.+in 181b/1

[=1]

ispat (Ar. *iṣbāt*) tanıt ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, kanıtlama, tanıtlama, tanıt

i. 188a/5

[=1]

iste- istemek, istek duymak, arzulamak

i.-di 175a/11, 184b/12

i.-diğın 166a/5

i.-diğine 201a/2

i.-diğimize 206a/10

i.-diklerinizi 206b/8

i.+meylen 176b/5

i.-r 196a/5, 204b/3

i.-rse 206b/2

i.-rseniz 205a/2

i.-rsin 187b/7

[=12]

istifar (Ar. *istiğfār*) tövbe etme

i. ol- *tövbe etmek* 177b/4

[=1]

iş iş, bir sonuç elde etmek

i. 171b/10

i.+den 172a/3

i.+dir 172a/1, 178b/11

i.+leri 193a/6

i.+te 200a/7

[=6]

işde işte, anlatılan şeye dikkat çekmek için kullanılan bir söz

i. 201b/9, 203b/2, 174b/8, 199b/2, 200a/4, 200a/7, 201a/2, 201a/3, 201a/9

[=9]

işik ışık, cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke, ziya, nur, şavk

i.+i 194b/2

[=1]

izdiat (Ar. *izdiyād*) artma, çoğalma

i. 187b/6

[=1]

İuda *ka.* Hz. İsayı ihbar edip ihanet eden biri; **krş.** **İuda**

İ. 172b/7, 173a/4, 177b/2, 185a/3, 185a/9

İ.+nın 178b/7, 184b/5

[=7]

İudas *ka.* İuda; **krş.** **İuda**

İ. in 205b/3

İ.+sı 185a/1

[=2]

izeet (Ar. *'izzet*) büyüklük, yücelik, ululuk; **krş.** **izet**

i.+idir 188b/7

[=1]

izet (Ar. *'izzet*) izzet, büyüklük, yücelik, ululuk; **krş.** **izeet**

i. 187b/10, 188b/8, 188b/9

i.+in 164b/3

[=4]

izetli (Ar.+T. 'izzet+ li) izzetli, saygıdeğer

i. 164b/8

[=1]

izlam (Ar. *ilzām*) ilzam, cevap veremez duruma getirme, susturma

i. 177b/3

et- *ilzam etmek, susturmak*

[=1]

izn (Ar. *izn*) izin, bir şey yapmak için verilen veya alınan özgürlük, müsaade

i.+i 165a/10

[=1]

K

kandil (Ar. *kindīl*) içinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı

k. 163b/2

[=1]

kelam (Ar. *kelām*) söz, lafız

k. 162b/1

[=1]

Kelamullah Hz.İsa

K. 163b/14

[=1]

kelisā (Rum.) kilise, Hristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer

k.+i 169a/4

[=1]

kem (Far. *kem*) kötü, fena

k. 205b/7

[=1]

keman (Far. *kemān*) müzik dört teli olan, çenenin altına dayanarak çalınan yaylı saz

k.+i 165a/4

[=1]

kemlik (Far.+ T. *kem* + *lik*) kötülük

k.+lerimizin 199b/12

[=1]

kerem (Ar. *kerem*) soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet, lütuf

k. 181a/6

k.+dir 184b/1

k.+i 184b/2

k.+ini 186b/6

ol- cömert, eli açık olmak 199a/9

[=5]

keremetli (Ar.+ T. *keremet* + *li*) keramet, doğaüstü güce sahip

k. 163a/4

[=1]

keret kerre, defa

k. 203a/2

[=1]

keruv keruv, Tanrı'ya tapınma ve övgüyle meşgul meleksel varlık; **krş. heruv**

k. +im 203a/8

[=1]

kes- kesmek, son vermek

k.-ecek 205b/6

[=1]

keskin kırıcı, incitici

k.+dir 204b/9

[=1]

kezalik (Ar.*kezālik*) böylece, buna benzer, bunun gibi; **krş. kezālik**

k. 166a/11, 166b/10,

k.+e 169b/2

[=3]

kezālik (Ar.*kezālik*) böylece, buna benzer, bunun gibi; **krş.kezalik**

k. 175b/11, 206a/3

k. +e 175b/8, 186a/3

[=4]

ki (Far.) ki

k. 164a/8, 166a/2, 166a/4, 169b/3, 170a/12, 170a/3, 170a/8, 170b/4, 171a/2, 171b/6, 172a/7, 172b/1, 173b/10, 174a/10, 175a/11, 175a/8, 177a/12, 177b/9, 178a/5, 179a/12, 179a/7, 179a/8, 179b/11, 179b/5, 179b/8, 182b/11, 182b/11, 183a/9, 184a/1, 184a/3, 184a/4, 184b/4, 184b/6, 185a/1, 185b/10, 185b/5, 189a/12, 189b/12, 193a/7, 193b/1, 193b/9, 196a/8, 196a/9, 197a/1, 197b/11, 198a/6, 198b/4, 198b/8, 198b/10, 199b/1, 199b/4, 199b/8, 200a/5, 200a/7, 201a/11, 201b/1, 201b/3, 202a/5, 202a/8, 203b/4, 204a/7, 204b/3, 206a/4, 206a/8, 206b/10

[=65]

kifāetli (Ar. + T. *kifāyet+ li*) yeterli

k. 173b/2

[=1]

kilitli (Far. +T. *kilit + li*) kilitlenmiş

k. 165a/1

[=1]

kim "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz

k. 172a/1, 172a/2, 172a/3, 172a/4, 178b/13, 188a/2, 193a/1

k.+e 187a/8

k.+i 187b/1

k.+in 188a/6

[=10]

kimse herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi

k. 170a/8, 175b/4, 186a/10, 187a/2, 190b/4, 203a/11, 204b/11

k.+de 170a/5

k.+ler 177a/12

k.+lere 186b/7

k.+lerin 176a/11, 178a/8, 198a/5

k.+nin 178b/12, 181a/12

k.+ye 178a/1, 193a/6

k.+i 181b/11

k.+imdey 181b/6

[=19]

kinonia (Yun.) koinonia, hristiyan kardeşliği

k.+ya 189b/9

[=1]

kirli leke, toz vb. ile kaplı, pis, murdar, mülevves

k. 173a/1

[=1]

kişi kadın veya erkeğe verilen genel ad, şahıs, zat, nefer

k. 182a/4

k.+nin 200b/12

[=2]

koti kötü
k.+dir 168b/7, 169b/11
[=2]

kölge gölge
k.+lerini 202a/4
[=1]

kör (Far. *kūr*) âma, görmeyen
k.+ ün 182a/11
[=1]

kuru kuru, daha sonra kullanılmak için kurutulmuş, taze ve yeşil karşıtı
k. 164a/10
[=1]

küçük küçük
k. 170b/1, 191a/4
[=2]

külliet (Ar. *kulliyet*) bütünlük, tümlük
k. 204a/8
[=1]

Қ

қабул (Ar. *қабūl*) bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma
қ. eyle- *қабул etmek, razı olmak* 175a/5
қ. et- *қабул etmek* 170a/7
қ. etmeme- *қабул etmemek, razı olmamak* 185a/4
қ. ol- *uygun bulmak* 190a/1
[=4]

kaç- kaçmak, bulunduğu yerden hızla uzaklaşmak

q.-ar 197a/8

[=1]

kādeh (Ar. *kaḏeḥ*) içki içmeye yarayan ayaklı bardak

q.+i 202b/8

[=1]

kaḏar (Ar. *kaḏar*) dek, değin

q. 171a/9, 172b/11, 173b/6, 174a/11, 174b/1, 174b/2, 193b/10, 198a/6, 206a/7, 207a/11, 207a/9

[=11]

kaḏir (Ar. *kaḏir*) her şeye gücü yeten, Tanrı

q. 162a/4, 204a/1, 204a/4

[=3]

kaḏriman (Far. *kaḏramān*) kahraman, savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse), alp, yiğit

q. 204b/8

[=1]

kaip (Ar. *ḡayb*) kayıp

q. ol- *kaybolmak* 182b/12

[=1]

kaḏal- kalmak, zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak

q.-asin 172b/2

q.-di 195b/7, 195b/7, 196a/3

q.-in 207a/6

q.-irim 185b/2

q.-mas 183b/11, 204b/11

q.-masin 172a/1, 172a/2, 190b/4

[=11]

kal- kalmak, aynı durum üzere devam etmek
k. -maydı175b/3
[=1]

kalb (Ar. *kalb*) kalp, yürek
k.+i 171b/2
[=1]

kaldır- kaldırmak; uyandırmak; yükseltmek; **krş. kaldır-**
k.-ip 182a/1
[=1]

kaldır- kaldırmak; uyandırmak; yükseltmek; **krş. kaldır-**
k.-ir 202b/1
[=1]

kalh- kalkmak
k.-ar 178a/13
k.-miş 180a/11
[=2]

kamçı bir değdeğin ucuna bağlanan örme deri
k. 194b/6, 205b/2
[=2]

kamçıla- kamçılama, kamçı ile vurmak
k.-rsın 194b/6
[=1]

kan kan, atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı
k. 195a/5, 204b/12

ķ. ık- *kan çıkmak* 204b/12, 206a/5
ķ. et- *kan çıkarmak, kanlı hale getirmek* 173a/2
ķ. gel- *kan gelmek, kanamak* 205a/5
ķ.+i 179b/1, 198b/11
ķ.+ını 179b/3, 189b/11, 195a/1
[=9]

ķandır- kandırmak, içme, yeme isteğini karşılamak
ķ.-dı 195a/5
[=1]

ķapan- kapanmak
ķ.-di 206a/6
ķ.-miş 206b/7
[=2]

ķapat- kapatmak
ķ.-dilar 206a/9
[=1]

ķapı bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan bölme açıklığı
ķ.+sın 165a/1
[=1]

ķar- karmak, toz durumundaki bir şeyi sıvı ile karıştırarak çamur veya hamur durumuna getirmek
ķ.-ıp 182a/11
[=1]

ķāra (Ar. *ķārra*) yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak
ķ.+da 162b/6
[=1]

ķaranlık karanlık, işksız

ķ. 202a/7

ķ.+inin 194a/10

[=1]

ķaranlıķlı karanlık olma durumu

ķ.+dır 168a/1

[=1]

ķardaş kardeş, aralarında değer verilen ortak bir bağ bulunanlardan her biri

ķ.+im 201a/7

ķ.+larım 197b/6

[=2]

ķardaşlık kardeş kadar yakın sayılan kimse, yakın dost

k. 186a/1

[=1]

ķarar kıl- (Ar.+ T. *ķarār*) karar vermek

ķ.-madı 173a/5

[=1]

ķarez (Ar. *ķaraz*) birine karşı güdülen kapalı düşmanlık, kötülük etme isteği.

ķ. 184b/8, 185b/7

[=2]

ķariete getir-(Ar.+T. *ķayret*) geyrete getirmek, teselli etmek

ķ.+e203b/3

[=1]

ķarşı karşılık olarak, mukabil

ķ. 179b/6, 180b/4, 193a/3, 197a/10, 206b/9

[=5]

ķasāfet (Ar. *ķasāvet*) kasavet, üzüntü, tasa, kaygı, sıkıntı

ķ. 202b/5, 203b/10
ķ.+de 198b/2, 204a/3
ķ.+den 204a/6
ķ.+dir 202b/4
ķ.+e 202b/2
ķ.+inden 202a/10
ķ. et- *üzülmek* 202a/9
[=9]

ķat kez, defa, misil

ķ. 202a/4
[=1]

ķati katı, çok, çok fazla, pek şiddetli, sert, yumuşak karşıtı

ķ. 164b/2
[=1]

ķātil (Ar. *ķātil*) insan öldüren kimse

ķ.+ine 198b/8, 195b/6
[=3]

ķatıl (Ar. *ķātil*) öldürme

ķ. öl- *cinayet işlemek* 197b/1
ķ. et- *öldürmek* 198b/8
[=1]

ķatlan- katlanmak, hoş olmayan bir duruma, güç şartlara dayanmak, tahammül etmek

ķ.-ır 199b/6
[=1]

ķatlet- katletmek, insan öldürmek

ķ.-diğisek 197b/8
[=1]

ķavi (Ar. *ķavī*) kavi, dayanıklı, güçlü, zorlu
ķ.168b/6
ķ. ol- *güçlü, dayanıklı olmak* 166a/8, 166a/9, 166b/9
[=4]

ķavilendir- (Ar.+T. *ķavī +lendirmek*) güçlendirmek

ķ. 179b/9
ķ.-ip 168a/11
[=1]

ķavilik (Ar.+T. *ķavī+lik*) kavi olma durumu

ķ.+i 166b/6
[=1]

ķayğın kaygan

ķ. 181b/4
[=1]

ķayri gayrı, artık, bundan böyle

ķ. 175a/6, 204b/10
[=2]

ķazeb (Ar. *ķazab*) gazap, öfke, kırgınlık, hiddet

ķ. 200a/9
ķ.+ine 200a/3
[=2]

ķıl- kılmak, etmek, yapmak

ķ.-am 190a/9
ķ.-arım 181a/13, 181b/8, 184a/9
ķ.-arız 198b/9
[=5]

ķılavıs (Ar. *ķılavuz*) yol gösteren, rehber

ķ.+a 183a/8

[=1]

ķılıç kılıç, uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah

ķ.+ını 204b/7

[=1]

ķılma- kılmamak, yapmamak

ķ.-madı 173a/5

[=1]

ķır- kırmak, sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak

ķ.-di 194a/7

[=1]

ķırh kırk, otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı

ķ. 195a/11

[=1]

ķıskançlık kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin, başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum, güncülük, hasetçilik, hasetlik, hasutluk

ķ.+ı 205b/3

[=1]

ķisbet (Ar. *kisvet*) 1. kispet, yağlı güreşte pehlivanların giydikleri, belden baldıra kadar uzanan, dar paçalı meşin pantolon, 2. görünüş, kılık kıyafet, şekil

k.+i 176a/8

k.+inde 174a/10

k.+ini 174a/6

[=3]

ķiz kız, dişi çocuk

ķ. 162b/1, 163a/9, 163a/12

[=3]

ķo- komak, koymak, yerleştirmek, bırakmak; **ķrř. ķoy-**

ķ.-ma 199a/8

ķ.-massan 169a/10

ķ.-mayalim 197b/11

ķ.-r 178b/1, 178b/4

[=5]

ķoya (Far. *gūyā*) gūya, demek

ķ.+ ki 200b/7

[=1]

ķorķ- korkmak, korku duymak, ũrkmek, dehşete kapılmak

ķ. 172b/8

ķ.-ar 184a/11

ķ.-dī 184a/2

ķ.-madi 185a/9

ķ.-masın 172a/3

ķ.-mīř 180a/11

ķ.-un 172b/4

ķ. -man190a/5

[=7]

ķorķu korku

ķ. 178b/9, 180b/4, 182b/5, 190a/2

[=4]

ķoy- koymak; **ķrř. ķo**

ķ.-up 175a/3

[=1]

ķudret (Ar. *ķudret*) Tanrı'nın ezeli gücü

ķ.+den 195a/11

[=1]

ķudretsis (Ar. + T. *ķudret* + *siz*) ķudretsiz, g¼c¼ olmayan

ķ. 162a/2, 165a/8

[=2]

ķudretullah (Ar.) Tanrı'nın g¼c¼

ķ. 162a/5

[=1]

ķul (Ar.) Tanrı'ya g¼re insan

ķ. 174a/6, 174a/7, 175a/12, 176a/8, 176b/1, 177b/12, 179a/5, 181a/2, 184a/6,
185a/10, 175a/7

ķ.+larını 183a/2

ķ.+u 175b/6

ķ.+un 181a/10

ķ.+una 163a/8, 183b/1

ķ.+unun 180b/11, 180b/9

ķ.+unun 165a/9

[=19]

ķulak duyķusu ver-kulak vermek, dinlemek

ķ. 173a/11

[=1]

ķulan- kullanmak, bir Şeyden belli bir amaçla yararlanmak

ķ.-acaksın 182a/6

[=1]

ķulauz (Ar. *ķilavuz*) yol g¼steren, rehber

ķ.+ını 194b/4

[=1]

ulauzla- (Ar.+ T. *kılavuz + la*) kılavuzlamak, yol göstermek, rehberlik etmek

.-dı 194a/9

[=1]

ulavızlık (Ar.+ T. *kılavuz + lık*) rehberlik

.+ı 177b/1

[=1]

ullan- ullanmak, bir Şeyden belli bir amala yararlanmak

.-mam 175a/8

.-masını 175a/12

[=2]

ur- yapmak, inşa etmek

.-arsan 168b/12

.-muş 168a/11

[=2]

urtar- bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaŐtırmak

.-mak 194b/7

.-di 195b/4

.-sındeı 185a/2

[=3]

urtul- kurtulmak, istenmeyen, sıkıntı veren, hoşlanılmayan bir kimseden, bir yerden,
bir durumdan uzaklaşmak

.- mak201b/10

.-asın 204a/6

[=2]

urul- kurulmak, kurma işi yapılmak

.-ur 166a/6

[=1]

kuşan- beline kuşak, kılıç gibi şeyler bağlamak

ķ. 204b/7

ķ.-ır 178b/3

[=2]

ķutlu uğurlu

ķ. 193a/1

[=1]

ķuvet (Ar. *ķuvvet*) kuvvet, güç, takat

ķ. ver- *yeniden canlandırmak* 163a/7

ķ.+i 174b/5

[=1]

ķuvetli (Ar.+ T. *ķuvvet + li*) güçlü, kudretli, dirençli

ķ. 204b/7

[=1]

L

laik (Ar. *lāyık*) layık, uygun, münasip

l.+dir 186a/10

[=1]

lakin (Ar. *lākin*) ancak, ne var ki

l. 170b/6, 175b/9, 184/a9, 185b/7, 200b/10

[=5]

leb (Far.) dudak

l.+lerim 162a/2

[=1]

lekesis (Far. + T. *leke* + *sis*) lekeli olmayan, lekesiz

l. 162a/1

l.+lerden 164b/7

[=2]

M

māde (Ar. *mā'adā*) maade, -den başka, gayrı

m. 182a/5, 206b/4

[=2]

maḥlūk (Ar. *maḥlūk*) yaratık

m. 174b/4

m.+un 176a/4

m.+u 173b/5

[=3]

maḥrim (Ar. *maḥrūm*) mahrum, yoksun

m. 190b/4

[=1]

makbul (Ar. *maḥbūl*) makbul edilen, beğenilen

m. 168b/2

[=1]

mal (Ar. *māl*) bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü

m. 169b/6, 190b/12

[=2]

māne (Ar. *ma'nā*) mana, anlam

m.+sini 205a/1

m. +sine 203b/7

[=2]

manna kudret helvasi

m. 195a/11

[=1]

Mariam *ka.* Meryem, İsâ Aleyhisselâmın annesinin adı; **krş.** **Meyrem**

m. 163b/5

m. +dey 164a/6

[=2]

Markos *öa.* İncil'in bölündüğü dört kitaptan birinin yazarı.

m.+ın 178a/3

[=1]

Mateos *öa.* İncil'in bölündüğü dört kitaptan birinin yazarı.

m. +un 170a/10

[=1]

mazlum (Ar. *mazlûm*) mazlum, zulme uğramış, sessiz ve uysal, boynu bükük; **krş.**

mazlim, mazlum

m. 174b/1

m.+ı 187b/1

m. ol- olmalık 166b/4, 166b/5

m. ol- olmayan 166b/11

m. tut- tutdu 171a/11

m. ol- olmaylan 186b/2

m.söyle- mazlım söyler188a/6

[=7]

mazlımlık (Ar.+ T. *mazlûm + lik*) mazlumluk; **krş.** **mazlumluk**

m. 168a/7, 170a/1, 170a/4, 170b/4, 172a/9, 172b/11,173b/7, 175a/12, 177a/8,
186b/9, 187a/3, 187b/9,188a/11, 188b/5, 188b/8, 189a/3

m.+a 172b/3

m.+ı 169a/9 170b/10, 171a/2, 174b/1

m.+ın 170b/9
m.+ına 172a/6, 184b/11
m.+ından 189a/6
m.+dan 168a/6
m.+dır 171b/9
m.+ilan 176b/2, 184a/2
[=29]

mazlim (Ar. *mazlūm*) mazlum, zulme uğramış, sessiz ve uysal, boynu bükük; **krş.**

mazlım, mazlum

m. 187a/9, 200b/3
m. ol- olmalık 168a/4
m. ol- olur 188a/3
m. ol- olmazdan evel 188b/4
m. görün- mazlim görünürüm 171b/2
m. ol- olan 186b/7, 187a/9
[=9]

mazlum (Ar. *mazlūm*) mazlum, zulme uğramış, sessiz ve uysal, boynu bükük; **krş.**

mazlım, mazlim

m. gözük- mazlim gözükdü 174b/1
[=1]

mazlumluk (Ar.+ T. *mazlūm* + *luk*) haksızlığa uğramış olma durumu; zulme uğramış

olma hâli; **krş. krş. mazlımlık**

m. 168b/4
[=1]

mbeyük büyük; **krş. beyük, biyük, mböyük**

m. 174b/11
[=1]

mbir bir; **krş. bir**

m. 168a/8, 168b/8, 177b/12

[=3]

mbu bu; **krş. bu**

m. 165a/8, 168a/6, 168a/7, 171a/2, 175a/10, 193a/10, 193a/11, 193b/4, 195b/3,
196a/6, 202b/9

m.+dey193a/10

[=12]

mbügün bugün; **krş. bugün**

m. 175a/10

[=1]

mbürün- bürünmek, bürünmek eylemine konu olmak

m.-müş 199a/1

[=1]

mböyük büyük; **krş. beyük, biyük, mbeyük**

m. 170b/6

[=1]

meğer (Far. *meger*) bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz,

meğerse, oysa, oysaki

m. 188b/1

[=1]

mekān (Ar. *mekān*) mekan, yer

m.+i 200b/11

[=1]

mektub (Ar. *mektüb*) bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name

m.+un 187a/7

[=1]

melâik (Ar. *melâ'ike*) melaïke, melekler; **krş. melaïk**
m. +lerin 174b/4, 201b/3
[=2]

melaïk (Ar. *melâ'ike*) melaïke, melekler; **krş. melâik**
m. 203b/2
m.+ler 162a/6, 163b/6, 190a/12, 203a/8
m.+lerden 164b/8
m.+lerin 162a/10, 163b/11, 163b/13, 203a/11, 203a/9
[=11]

melanet (Ar. *mel'anet*) büyük kötülük, lanetlenecek iş veya davranış
m. 205b/9
[=1]

memleket (Ar.) memleket, bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü
m.+inde 175b/4
[=1]

mencilis (Ar.) meclis, bir konuyu konuşmak veya görüşmek için bir araya gelmiş kimseler topluluğu
m. 190a/11
m.+e 190a/5
m.+ine 191a/1
m.+ten 178a/13
[=4]

meres (Ar. *mîrâş*) miras
m. kıy- *miras kıymak, miras bağışlamak* 190b/9
[=1]

merhâmet (Ar. *merhamet*) bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma; **krş. merhamet**

m. 193a/5

[=1]

merhāmetsiz (Ar.+T. *merḥamet+siz*) merhametsiz, acıması olmayan, katı yürekli, katı kalpli, taş yürekli, taş kalpli, kalpsiz

m. 193a/7

[=1]

merhamet (Ar. *merḥamet*) bir kimsenin veya bir başka canlıının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma; **krş. merhāmet**

m. 190a/6, 193b/3, 195a/8

m.+in 163b/4

[=4]

merḥametli (Ar. + T. *merḥamet+ li*) merhametli, acıması olan, merhamet eden

m.+dir 190b/9

[=1]

mertebe (Ar. *mertebe*) aşama, derece, rütbe

m.+sine 175a/9

m.+ye 187b/10

[=2]

met (Ar. *meth*) meth, övme

m.+lerini 165a/10

m.+in 164b/3, 164b/8

m.+in metin et-: methin et- övmek 162a/3, 162a/7

[=5]

mevlut (Ar. *mevlūd*) doğma

m. et- *var etmek* 163a/1

m. ol- *ortaya çıkmak* 164a/8

[=2]

Meyrem *ka.* Meryem; **krş.** Meryem

m. 199a/7

[=1]

meyva (Far. *mīve*) meyve, bitkilerde çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişmesiyle oluşan tohumları

m. 201a/11

m.+sin 201a/9

[=1]

meyvali (Far.+ T.) meyveli, meyvesi olan, meyve veren, yemişli

m. 164a/7

[=1]

mezar (Ar. *mezār*) ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber, gömüt

m.+lardan 197a/7

[=1]

mı soru eki; **krş.** **mi**, **mu**

m.194a/4

[=1]

mıh (Far. *mīh*) çivi

m. 194b/5

m.+lar 207a/11

[=2]

mıhla- (Far. + T. *mīh+ la-*) mıhlamak, bir kimseyi ya da bir şeyi yerinden ayırlamaz, kımıldayamaz duruma getirmek.

m.-yan 198a/5

[=1]

mi soru eki; **krş.** **mı**, **mu**

m.180b/10,180b/2,182a/10,182a/6,193a/12,193b/4,196b/2,196b/4,196b/5, 196b/6
[=9]

Mikail *öa.* dört büyük meleklerden biri

M. 203a/10

[=1]

milāim (Ar. *mulāyim*) mülayim, hoş görülebilir; **krş. milayim**

m. 187b/5

[=1]

milāimlik (Ar. + T. *mulāyim + lik*) mülayimlik, mülayim olma durumu

m.+dir 166b/5

[=1]

milaim (Ar. *mulāyim*) mülayim, hoş görülebilir; **krş. milāim**

m. 171b/2

[=1]

millet (Ar. *millet*) çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus

m.+ini 196b/7

[=1]

minkün (Ar. *mumkin*) mümkün, olabilir; **krş. mümkün**

m. 203a/4

[=1]

minnet (Ar. *minnet*) minnet, yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu

m.+imizi 199a/9

[=1]

misāfir (Ar. *musāfir*) konuk

m. 175b/5

[=1]

misilli (Ar. *mişl*) gibi

m. 180b/5

[=1]

Misir *y.a* Mısır, Arap ülkesi

m.+in 194a/10

[=1]

Mora :Yunanistanın en güneydeki büyük yarım ada

M. +lı 187a/5

[=1]

Moisi Hz. Musa, İsrailoğulları'na gönderilen peygamberlerden üçüncüsü

M. 162a/4

[=1]

mökem (Ar. *muḥkem*) sağlam, dayanıklı

m. 166b/6

[=1]

mökkemlendir- (Ar. + T. *muḥkem* + *lendir-*) güçlendirmek

m.-irsen 168a/12

[=1]

mu soru eki; **krş. mı, mi**

m.+ydu 193a/10

[=1]

mubārek (Ar. *mubārek*) uğurlu; çok saygı duyulan; kutsal

m.163b/7, 170b/10, 172b/11, 173a/7, 179a/12, 182a/9, 183b/12, 185a/7, 189b/11

[=9]

mubärekle- (Ar.+ T. *mubārek* + *le-*) mübareklemek, yüceltmek

m.-[y]ip 182a/3

m. -nin191a/2

[=2]

mubärekli (Ar.+ T. *mubārek* + *li*) bereketli

m. 163a/11, 184a/10, 186a/4, 188b/11, 191a/6

[=5]

muceret (Ar. *mucered*) müceret, yalnız, tek; halis, saf

m. 166b/7

[=1]

mufret (Ar. *mufred*) tek, yalnız; **krş. müfret**

m. 176b/3, 195b/10

[=2]

muḥabet (Ar. *maḥabbet*) dostça konuşma, yârenlik

m.+inden 173b/9

[=1]

muḥabetli (Ar. + T. *maḥabbet*+ *li*) sevgili

m. 198a/1

m. 190a/2

[=1]

muḥallas (Ar. *muḥallis*) kurtaran; kurtarıcı

m. 170a/5

[=1]

muḥapbet (Ar. *maḥabbet*) dostça konuşma, yârenlik

m. et- *bir arada oturup dostça söyleşmek* 166b/1, 168a/3

m. 186a/8, 206b/11

m.+ini 177a/6
m.+imiz 197a/2
m.+in 162a/9, 194a/1
m.+inden 193b/12
[=9]

muhdac (Ar. *muhtāc*) muhtaç, yoksul, fakir

m. +im183a/11

[=1]

mujde (Far.) müjde, mutşu

m. 164a/4

[=1]

mukabele (Ar. *muḳābele*) karşılık verme, karşılama, karşılık

m.+sine 194a/2

[=1]

mūmie (Ar. *umumiyye*) bütün, hepsi, umum

m. 173a/6

[=1]

mundar (Far. *murḍār*) murdar, kirli, pis

m. 173a/2

[=1]

Musa Hz. Musa, İsrailoğulları'na gönderilen peygamberlerden üçüncüsü; **krş. Mose**

M. 193b/6

[=1]

musabet (Ar. *muşibet*) ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey

m. 196b/10

[=1]

mutlu mutlu, mutluluğa erişmiş olan, ongun, mesut, saadetli, bahtiyar, berhudar
m. 164a/7, 180a/4
[=2]

mutlukar (T.+ Far. *mutlu*+ *kar*) mutlak iç huzuru ve hoşnutluk durumu; saadet
m. 193a/11
[=1]

mutu (Ar. *muṭī'*) muti, itaat eden, söz dinleyen
m. ol- *muti olmak* 171a/7, 173a/10, 174a/8
[=3]

mutuluk (Ar. + T. *muṭī'* + *lık*) mutilik, her şeye boyun eğme
m.+ına 184a/8
[=1]

müfret (Ar. *mufred*) tek, yalnız; **krş. mufret**
m. 198a/4, 198a/8, 199b/3
[=3]

münāfık (Ar. *munāfık*) ikiyüzlü
m. 177b/8
[=1]

mümkün (Ar. *mumkin*) mümkün, olabilir; **krş. minkün**
m. 180b/7
m. 202b/7
m.+ü 170a/6
[=3]

mümkür (Ar. *munkir*) Tanrı'nın varlığına inanmayan, Tanrı'nın varlığını inkâr eden (kimse)
m. 193a/2
[=1]

münküsüz (Ar.+T. *mumkin+ süz*) imkansız

m. 166b/7

[=1]

N

nāfile (Ar. *nāfile*) yararsız

n. 169a/10

[=1]

nabak (Far. *nāpāk*) *napak, temiz olmayan*

n. 185a/3, 205b/6

[=2]

naḥak (Far.+ Ar. *nā + ḥakḳ*) haksız, gereksiz

n. 166b/12, 197a/12

[=2]

nail (Ar. *nā`il*) erişmiş, ele geçirmiş, başarmış, kazanmış, ulaşmış

n.199a/11

n. ol- *kavuşmak, erişmek* 170a/7, 191a/3, 200a/6, 201a/3

n. et- *kavuşmak, ele geçirmek* 170b/5, 187b/11

n.eyle- *kavuşmak, ele geçirmek* 199a/11

[=7]

nakliet (Ar. *naḳliyyāt*) nakliyat, taşıma işleri, taşımacılık

n.+in 164b/2

[=1]

nam (Far. *nām*) ad

n.+ında 176b/1, 200b/10

[=2]

namkör (Far. *nānkūr*) iyilikbilmez

n. 193a/1

[=1]

nasaat (Ar. *naṣīḥat*) nasihat, öğüt

n.+ında 168b/8

[=1]

nasıl (T.+ Ar. *ne +aşl*) nasıl, ne gibi, ne türlü; **krş. nasıl**

n. 171a/8, 171b/10, 178b/10, 178b/12, 180b/12, 181a/9, 181b/12, 183b/1,
184a/12, 185a/4, 185b/3, 187b/6

[=12]

nasıl (T.+ Ar. *ne +aşl*) nasıl, ne gibi, ne türlü; **krş. nasıl**

n. 178b/8, 182b/2, 194a/8, 194b/3, 195b/2, 195b/5, 197a/4, 197a/6, 198b/5,
202b/4, 204b/8

[=11]

Nazaret Nazaret, İsrail'in şehri

N. 164a/3

[=1]

ndaş kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde; taş

n.+lardan 195a/5

[=1]

nde- demek, söylemek

n.-r 169b/3

[=1]

ndey diye

n. 196a/2

[=1]

ndik dik

n. dur- *dik durmak, karşı gelmek* 193a/4

[=1]

ne hangi, nasıl, ne şekilde

n. 168b/12, 171b/2, 171b/9, 177/3, 177b/10, 178a/9, 180a/5, 180a/7, 180b/6, 182b/8, 183a/7, 183b/2, 184b/7, 187b/4, 193b/10, 196a/11, 196b/5, 196b/9, 203b/8, 204b/8, 205a/4, 206b/2, 207a/11

n.+dir 193a/10

n.-ydi 193b/8

[=25]

nece nice, ne kadar; **krş. neçe**

n. 184b/4

[=1]

neçe nice, ne kadar; **krş. nece**

n. 188a/8

[=1]

nerde nerede; **krş. nerede**

n. 195b/7

[=1]

nerede hangi yerde; **krş. nerde**

n. 195b/6, 196a/3, 206b/6

[=3]

ngel- gelmek, varmak; **krş. gel-**

n. 196a/1, 196a/1

[=2]

niaz (Far. *niyāz*) niyaz, yalvarma, dua, namaz

n.181a/13, 195b/7

n. +im 162a/1

n. +i 165a/9

n. kıl- *namaz kılmak* 190a/9, 181b/8, 181a/12, 181b/8, 198b/9

n. et- *yalvarmak, rica etmek* 182b/6, 196a/7

[=11]

nice ne kadar, nasıl

n. 170a/8, 166b/7, 186a/11, 186b/4, 186b/8, 198b/11

[=6]

niet (Ar. *niyyet*) niyet, bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat

n.+den 183b/3

n.+inden 177b/5

[=2]

nihāetsiz (Ar.+ T. *nihāyet* + *siz*) sonsuz, sonu gelmez, bitip tükenmez

n. 173b/8, 175a/11

[=2]

nimet (Ar. *ni'met*) nimet, iyilik, lütuf

n.+desin 164a/7

[=1]

nişane (Far. *nişāne*) iz, belirti

n.+sini 177a/9

n. 193b/9

[=2]

nur (Ar. *nūr*) aydınlık, ışık

n. 182b/1

[=1]

nurlan- (Ar. + T. *nūr*+ *lan-*) nurlanmak, parlak bir duruma gelmek

n.-dir 163b/3

[=1]

O

o şahıs ya da işaret zamiri; işaret sıfatı

o. 170b/8, 183b/4

o.+nda 187a/2

o.+na 166a/11, 183b/2, 194a/4, 166b/9, 175b/11

o.+ndan 203a/1, 206b/4

o.+nın 182b/6, 206b/11

o.+nlar 169b/10, 182a/1, 195b/8, 198a/6, 198b/4

o.+nlari 182a/6, 182b/1

o.+nı 205b/4

[=20]

oğ(i)l Allah'ın oğlu, İsa; **krş. oğ(u)l**

o. 196a/6

o. +ı 196a/9, 201a/8

o.+ım 169b/10

o.+ını 195b/10

o. +i 180a/3

o.+na 198b/4

o.+n198b/11

o.+nı 198a/4, 198a/8, 198b/10, 199b/1

[=12]

oğ(u)l Allah'ın oğlu, İsa; **krş. oğ(i)l**

o. 176a/3

o.+na 198a/1

o.+nu 198a/4

[=3]

oğra- uğramak

o.-masına 200a/3

[=1]

ogren- öğrenmek, haber almak

o.-in 171b/1

[=1]

ol o

o. 166a/4, 169a/11, 170a/8, 171a/9, 172a/7, 172b/11, 173b/6, 173b/9, 174a/10, 174a/11, 174a/12, 174b/2, 175a/1, 177b/5, 178b/6, 179a/10, 179a/12, 179a/8, 180a/6, 180a/9, 181b/13, 182a/2, 182b/11, 182b/2, 182b/7, 183a/8, 184b/5, 185a/6, 187a/2, 193b/1, 194a/1, 194a/2, 194b/1, 194b/8, 196a/3, 196a/4, 197b/11, 198a/4, 198a/6, 198b/3, 199b/1, 199b/4, 200a/7, 201a/9, 201a/11, 201b/3, 202a/6, 206a/4, 206a/7, 206b/10, 207a/11, 207a/9

[=53]

ol- olmak, meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak

o.-acağımı 205b/8

o.-acak 173b/1, 173b/3, 174a/1, 196b/10

o.-am 181a/5, 181a/8

o.-amasınız 170b/3

o.-an 166b/4, 177b/12, 178b/6, 186b/7, 187a/9, 189b/7, 197b/7, 199b/9, 201a/3

o.-ana 187b/3

o.-anların 189a/7, 204a/3

o.-asın 181a/2, 181a/3, 181a/7, 204a/10, 204a/7, 204b/4

o.-asındey 193b/12

o.-asımıs 191a/7

o.-asınız 189b/9

o.-aim 181a/2, 181a/4

o.-dı 171a/7, 174a/2, 174a/3, 185a/11

o.-dığı 193b/1, 197a/9

o.-diğimi 177a/3, 176b/4, 177a/1

o.-dım 201a/3

o.-dılar 202a/5
o.-du 164a/2, 164a/4, 164a/8, 200b/12, 201b/8
o.-in 173a/10, 191a/4, 201b/6
o.-ındı 203b/6
o.-ip 174a/8
o.-ır 166a/7, 166b/9, 188a/3, 190a/10, 204b/3
o.-ırsa 202b/7, 203a/4
o.-madi 200b/10
o.-mak 166a/8
o.-malığı 166a/9, 194a/3
o.-mamış 202a/7
o.-maniz 201b/7
o.-mas 166b/9 , 181b/11
o.-masın 181a/14, 182b/12
o.-masını 183a/12, 205a/1
o.-masın 180b/5, 191a/10, 190b/5
o.-masına 200a/2, 200a/6
o.-masindey 177b/8
o.-massa 168b/5
o.-massanız 170b/1
o.-mayan 166b/11, 166b/8, 168b/1, 170a/4, 188b/9
o.-maışım 170a/2
o.-maylan 186b/2
o.-mazdan 188b/4
o.-sa 204b/1
o.-sın 166a/3, 170a/7, 174a/8, 176a/7, 186a/11, 187a/3, 199a/10, 204b/6, 202b/9
o.-sındeş 177b/4
o.-sınlardeş 180a/2
o.-sun 162a/3, 184b/10
o.-ur 166a/6, 197a/4
[=102]

olmalık olma durumu

o. 166b/4, 166b/6

o.+dir 168a/4
o.+ı 166a/9, 173b/11
o.+ıdır 166b/6
o.+ımızın 201b/10
[=7]

oltem (ol+ Far. *dem*) o anda
o. 195b/7
o. 183b/12
[=2]

omuz omuz, boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm
o.+larını 206a/9
[=1]

on dokuzdan sonra gelen sayının adı, 10
o. 178a/4
[=1]

on iki on birden sonra gelen sayı, 12
o. 164a/13, 165a/5, 174b/3
[=3]

on üç on ikiden sonra gelen sayı, 13
o. *on üç bāb* “on üç bölüm” 170a/11
o. *on üç bāb* “on üç bölüm” 178a/12
[=2]

orta bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer
o.+sından 194b/8
[=1]

Ortodoksos (Yun. *orthódoksos*) Hristiyan mezhebi, bu mezhepten olan kimse
O. 189a/2

[=1]

oruc (Far. *rūze*) oruç, Tanrı'ya ibadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre kendini alıkoyma

o.tut- *oruç ibadetini yerine getirmek* 169a/3

[=1]

ovke öfke, engelleme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap; **krş. övke**

o. 200a/10

[=1]

Ö

öbir öbür, öteki, diğer

ö. 198a/2

[=1]

öd öd, safra

ö. 195b/2

[=1]

öğüt bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat

ö.+lerini 162b/7

[=1]

öksüz öksüz, kimsesiz

ö. 190b/5

[=1]

öl- ölmek, yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek

ö.-dü 171a/7

ö.-dügünü 197b/1

[=2]

ölü hayatı sona ermiş olan, artık yaşamıyor olan, morto, diri karşıtı

ö. +ğü

ö.+ler 197a/8

[=2]

ölüm hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat

ö. 171a/5, 171a/8, 195b/3, 195b/5, 198b/8, 202b/3

ö.+e 196b/4, 197b/8

ö.+ü 171a/9

ö.+ün 202b/7

[=10]

ömür (Ar. 'umr) yaşam

ö. 162b/7, 173b/11, 179b/3, 190b/6, 190b/7

ö.+ümün 162b/6

[=6]

örnek bir şeyin benzeri, tıpkısı, kopyası, misil

ö. 185b/9, 189a/6

ö.+i 177a/7

[=2]

övke öfke, engelleme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap; **krş. ovke**

ö.+ni 200a/8

ö.+si 204b/5

[=2]

övün- birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, methetmek, sena etmek, yermek karşıtı

ö.-ür 169b/5

[=1]

P

padişah (Far. *pādšāh*) hükümdar, sultan; **krş. padişah**

p. 173b/4

p.+in 162b/10

[=2]

padişah (Far. *pādšāh*) hükümdar, sultan; **krş. padişah**

p.+imis 164a/9

[=1]

pak (Far. *pāk*) temiz

p. 162a/1, 190a/3

[=2]

Pavlos *ka.* Hristiyan misyoner

P. 187a/4

[=1]

paya (Far. *pāye*) ünvan, rütbe

p.+sina 200a/5

[=1]

payalık (Far.+ T. *pāye+lık*) paya olma durumu

p. 188b/8

[=1]

payali (Far.+ T. *pāye+li*) rütbeli

p. 164b/8

[=1]

paydali (Ar.+ T. *fā'ide+li*) faydalı, yararlı

p. 173b/2

[=1]

pefat (Ar. *vefāt*) vefat, ölüm

p. 201b/7, 204a/10, 204a/7, 204b/3

p.öl- *ölmek* 197a/8

[=5]

peğamber (Far. *peygām-ber*) peygamber, insanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağırın kimse, yalvaç, yalavaç, elçi; **krş. pehamber**

p. 186b/1, 186b/9, 187a/1, 187a/11, 188b/3, 201a/6

p.+in 207a/1

[=7]

pehamber (Far. *peygām-ber*) peygamber, insanlara Tanrı'nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağırın kimse, yalvaç, yalavaç, elçi; **krş. peğamber**

p.+e 193b/6

[=1]

pek gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok

p. 173b/1

[=1]

pekey peki

p. 183a/5

[=1]

pekli güçlü

p. 178b/12

[=1]

peşkeş (Far. *pīškeş*) armağan

p. ver-162a/11

[=1]

Petros öa. İsa Mesih'in ilk havarilerinden biri; **krş. Petroz**

p. 180a/5, 183a/4, 183b/12, 183b/8

[=4]

Petroz öa. Petros; **krş. Petros**

P. +a180a/3

P.+ın 182b/10

[=2]

R

rafāzi (Ar. *rāfizi*) imansız, kafir

r.+ları 205b/11

[=1]

rahatlık (Ar. + T. *rāhat +lık*) üzüntüsü, sıkıntısı, tedirginliği olmama durumu, rahat

r. 171b/4

[=1]

rahmet (Ar. *rahmet*) birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, merhamet etme

r. 190a/8

[=1]

Rapbi (Ar. *rabb >rabbî*) Tanrım; **krş. Rapbil**

R. 180b/10, 181a/13, 187a/11

R.+m 182a/7, 180b/2, 180b/6, 181b/3, 184a/3, 202b/4

R.+mız 184b/12

R.+nin 165a/10, 184b/2, 185a/7,

[=13]

Rapbil (Ar. *rabb >rabbî*) Tanrı; **krş. Rapbi**

R. 175a/10, 176b/8, 179a/3, 181a/1, 182b/9, 185b/8, 186b/2, 186b/6, 187a/8,

189a/10, 190a/10, 196a/1, 201b/2, 203b/2

[=14]

resūl (Ar. *resūl*) peygamber

r. +ye 171b/7

[=1]

rezil (Ar. *rezīl*) alçak, aşağılık

r. 181a/10, 185b/2

[=2]

roḥanie (Ar. *rūḥāniyyet*), ruhtan ibaret olma, ruhanî reislik sıfatı; **krş. ruhānie**

r. 189a/1

[=1]

ruh (Ar. *rūḥ*) dinlerin ve dinci felsefelerin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği öz, tin, can kuşu

r.+um 163a/3

[=1]

ruhānie (Ar. *rūḥāniyyet*), ruhtan ibaret olma, ruhanî reislik sıfatı; **krş. rohanie**

r. 186b/10

[=1]

S

saab (Ar. *şāhib*) Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik; **krş. sahab, saap**

s.+i 173b/11

[=1]

sālihətli (Ar.+ T. *sālihāt+ li*) yetkisi olan

s. 174b/2

[=1]

saap (Ar. *sāhib*) sahip; **krş. saab, sahab**

s.+lerine 205a/3

[=1]

sadağa (Ar. *şadağa*) sadaka, yardım amacıyla karşılıksız verilen şey

s. 189b/8

s. 169a/1

[=2]

sahab (Ar. *şāhib*) Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik; **krş. saab, saap**

s.+i 174a/3, 175b/9, 190b/12

[=3]

sahat (Ar. *saḫat*) sakat, bozuk veya eksik

s. 166b/9

[=1]

sail- sayılmak, sayma işine konu olmak, addedilmek

s.-ır 168b/3

s.-ir 169a/11

s.-mas 168b/7

[=3]

salt yalnızca

s. 185a/10, 197b/2

[=2]

saray (Far. *serāy*) görkemli ve gösterişli yapı

s. 168b/1

[=1]

sarıl- sarılmak, kollarını dolamak, kucaklamak

s.-ıp 181b/8

[=1]

sat- satmak, bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek

s.-acağini 205b/4

[=1]

sayma- saymamak

s.-[y]ıp 169b/6

[=1]

sayri sayrı, hasta

s. 168a/10, 178a/6, 181b/2, 204b/1

[=4]

saz (Far. *sāz*) her tür müzik aracı, çalgı

s.+lari 165a/6

[=1]

sebeb (Ar. *sebeb*) bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey

s. 204b/13

s.+den 196a/11, 205a/4

s.+dir 170b/7

[=4]

seç- benzerleri arasında hoşça gidene seçip almak veya yararlanmak için ayırmak

s.-ip 175a/4

[=1]

seda (Ar. *şadā*) ses

s. 203a/2

s.+si 165a/4

[=2]

sekiz yediden sonra gelen sayının adı, 8

s. 187a/7

[=1]

selātullah ya. Kudüs'te bulunan Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan Sion tepesi

s. 197a/5

[=1]

selam (Ar. *selām*) bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba

s. 162a/9, 163b/13, 164a/5

[=3]

sen teklik ikinci kişiyi gösteren söz

s.+a 162a/1, 162a/9, 163b/13, 163b/15, 164a/5, 170a/3, 180a/6, 181a/13, 183b/8, 193b/11, 193b/2, 194a/2, 201a/4, 204a/2

s. 168a/9, 169b/3, 172b/1, 172b/5, 180b/10, 180b/2, 180b/8, 181a/1, 181a/3, 181a/4, 181a/6, 181a/8, 183a/12, 183a/6, 181b/4, 193b/12, 194a/1, 194a/4, 194a/8, 194b/2, 194b/9, 195a/7, 195b/1, 195b/5, 204a/10

s.+de 168b/5

s.+den 164a/1, 164a/9, 181a/5, 183a/11, 199a/10

s.+i 162a/6, 194a/10, 194a/9, 194b/4, 194b/7, 194b/7, 195a/11, 195a/3, 195b/3, 199b/1, 162a/5, 187b/5, 193a/6

s.+in 162a/8, 162b/5, 172b/9, 173a/1, 181a/14, 182a/10, 184a/8, 184a/6, 184b/11, 184b/9, 193a/1, 194a/6, 194b/4, 195a/6, 198b/4, 198b/9, 201a/3

s.+sin 162a/10, 162b/10, 162b/8, 162b/9, 163a/1, 163a/11, 163a/12, 163a/14, 163a/3, 163a/5, 163b/1, 163b/11, 163b/6, 163b/8, 163b/9, 164a/11, 164a/13, 164b/12, 164b/6, 164b/7, 165a/2, 165a/4, 165a/6, 204a/2

[=99]

serāfim (İbr. *serafim*) Hristiyanlara göre en yüksek dereceli meleğin adı; **krş. serafim**

s.+ler 203a/9

[=1]

serafin (İbr. *serafim*) Hristiyanlara göre en yüksek dereceli meleğin adı; **krş. serafin**

s.+lerden 164b/4

[=1]

sert (Far. *serd*) sert, katı

s. 195a/5, 198b/3

[=2]

ses ses, kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün

s. 203a/1, 203a/5

[=2]

seslen- seslenmek, bir şey söylemek için sesini çıkarmak veya cevap vermek

s.- mes 203a/6

[=1]

sevda (Ar. *sevdā*) güçlü tutku, istek

s.+m 199b/5

[=1]

sevgili sevilen ve âşık olunan kimse, yavuklu, dost, yâr, canan

s. 164a/6

[=1]

sevin- sevinmek, sevinç duymak

s. 163b/5, 163b/6, 164a/8, 164b/11, 164a/12, 165a/2, 165a/4

s.-in 201b/6

s.-sin 187a/2

[=9]

sevincli sevinçli olan ve sevinç veren

s.-dir 164b/2

[=1]

sıĝ- sıĝmak, uygun olmak
s.-mayacak 178b/11, 184b/1
[=2]

siĥlet (Ar. *siklet*) sıklet, sıkıntı
s. 173a/11
s. ver- *rahatsızlık vermek* 194b/9, 206a/3, 207a/9
s.+ine 202b/3
s.+imde 163a/14
[=6]

sil- silmek, üzerine genellikle bir bez sürterek tozlarını, kirlerini almak veya parlatmak
s.-er 178b/8
[=1]

silahlan- (Ar. +T. *silāh+lan*) silahlı hale getirmek; silaha sarılmak
s. 204b/6
[=1]

simāvi (Ar. *semāvi*) İlahi; **krş. simavi**
s. 190a/4
[=1]

simavi (Ar. *semāvi*) İlahi; **krş. simāvi**
s. 170a/6, 170b/2, 170b/4
[=3]

simden şimdiden
s. 175a/6
[=1]

simdi şimdi, şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda

s. 174b/8, 181b/7, 183b/7, 196a/3, 201a/2, 201b/9, 204b/10, 206a/10
[=8]

şimdilik şimdiki durumda veya zamanda, şimdiki zaman için, şu duruma göre

s. 183b/3
[=1]

Simon öa. İsa Mesih'in ilk havarilerinden biri

S. 180a/3
[=1]

sir (Ar. sirr) sır, gizli kalan, gizli tutulan şey

s. 199b/9
[=1]

sirke (Far. *sirke*) salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm,
elma, limon vb. suyu

s. 195b/2
[=1]

sival (Ar. *sü'al*) soru

s. eyle- *soru sormak* 205a/2
[=1]

siz çokluk ikinci kişi zamiri

s. 173a/6, 189b/1, 197b/2
s.+e 189b/1, 205a/3
s.+i 188a/9
s.+in 189b/5, 197a/2, 201b/7, 201b/9
s.+lerden 203b/1
s.+lere 189a/7
s.+leri 175a/7
[=13]

sofos (Yun.) akıllı

s. 186b/5

[=1]

soḥaḥ (Ar. *zuḳāḳ*) sokak, il, ilçe vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler olan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol

s.+ları 179a/10

[=1]

Solomon *ka.* Solomon peygamber; **Krş. Süleyman**

S. 186b/5

S. +ın 201a/6

[=2]

soluk akciğerlere çekilen, akciğerlerden atılan hava, nefes

s. 195a/9

[=1]

sonğra sonra, daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı

s. 189b/7

[=1]

soy- birinin giysilerini çıkarmak

s.-acaklarını 205b/8

[=1]

soyle- söylemek, demek, ifade etmek

s.-dim 183b/2

s.-me 168b/8

s.-nen 202b/11

s.-r 188a/7, 188a/8, 207a/8

s.-[y]im 169a/7, 188a/9

[=8]

soz söz, bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf, kaviil
s. 171a/3
s.+lerini 188a/7
[=2]

söndür- söndürmek, yatıştırmak, etkisiz duruma getirmek
s.-esin 200a/8
[=1]

stavros (Rum. *istavroz*) Hz. İsa'nın çarımıha gerilerek katledilmesi; **krş. stavroz**
s. 171a/9, 207a/11
[=2]

stavroz haç; **krş. stavros**
s. 197a/3
s.+a 174b/9, 196b/3, 198a/1, 198a/4
[=5]

su su
s. 178b/4, 195a/4, 195a/6, 205a/4
s.+ları 199a/6
[=5]

sua- sıvamak
s. -ip 182a/11
[=1]

suç ahlak kurallarına aykırı davranış
s.+lerini 189a/8
[=1]

suçlu suç işlemiş, suçlu olan (kimse), kabahatli, mücrim

s. 189a/7

[=1]

Suleyman *ka.* Süleyman peygamber; **Krş. Solomon**

s. 188a/5

s.+in 165a/5

[=1]

Sultan (Ar. *sultān*) hâkim

s. 162b/2, 162b/4, 163a/12, 165a/7

s.+i 163a/3, 164b/5

s.+imiz 163a/7

[=7]

sun- sunmak, bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, arz etmek, yollamak,

s.-arım 162a/11

[=1]

surat (Ar. *şūret*) yüz

s. 203b/9

[=1]

Surian Suriye

s. 175b/4

[=1]

susuzluk susuzluk, susuz olma durumu

s.+ına 195a/7

s.+ında 195a/4

[=2]

Ş

şan (Ar. *şān*) gösteriş, gösterişlilik

ş. 174a/12

ş.+i 163b/6, 191a/3

[=3]

şavk (Ar. *şevk*) ışık, nur, aydınlık

ş. 190b/8

ş.+ın 164b/9

ş.+ından 164b/10

ş.+ini 197a/5

[=4]

şavklandır- (Ar. + T. *şevk* + *landır-*) aydınlatmak

ş. 163a/9

[=1]

şavklı (Ar. + T. *şevk* + *li*) nurlu; **krş. şavklı**

ş. 194b/1

[=1]

şavklı (Ar. + T. *şevk* + *li*) nurlu; **krş. şavklı**

ş. 163b/2, 164b/12

[=2]

şazlık (Far. *şād*) şadlık, mutluluk

ş.+ı 163b/14

[=1]

şeg (Ar. *şekk*) şüphe

ş. 180b/5

[=1]

şegird (Far. *şāgird*)şakirt; **krş. şegirt, şeirt**

ş.+in 181a/8

ş.+ini 177b/3

[=2]

şegirt (Far. *şāgird*) şakirt, talebe, çömez; **krş. şegird, şeirt**

ş.+lerin 179a/6

ş.+lerinin 178b/4, 179a/11, 184b/2

ş.+leriiz 186a/6

[=5]

şeirt (Far. *şāgird*) şeyirt, öğrenci, çırak; **krş. şegird, şegirt**

ş.+leri 175a/2

ş.+lerini 171b/7

ş.+lerinin 175b/1, 179b/10

[=4]

şekil (Ar. *şekl*) biçim

ş. 168b/11, 170b/8, 171a/12, 171b/2, 173b/9, 179a/2, 180a/5, 180a/8, 180b/1, 182b/10, 183b/4, 183b/7, 184b/11, 187b/11, 189a/9, 190a/3, 193a/11, 196b/10, 196b/11, 197a/1, 198b/1, 202a/5, 202a/7, 204b/9, 204b/9, 206a/4

[=26]

şeraet (Ar. *şerī'at*) şeriat, dinî kurallar, kanunlar

ş.+ini 205b/5

[=1]

şerāetci (Ar.+T. *şerī'at + ci*) şeriatçı, şeriat kurallarını koyan ve uygulayacak olan kimse;

krş. şeraetci

ş.+ye 197a/1

[=1]

şeraetci (Ar.+T. *şerī'at + ci*) şeriatçı, şeriat kurallarını koyan ve uygulayacak olan kimse;

krş. şerāetci

ş.+nin 205b/6

[=1]

şerif (Ar. *şerīf*) şeref sahibi, yüce; **krş. şerip**

ş. 178a/12, 179b/11, 188a/1, 193a/1

ş.+i 178a/3

ş.+in 169a/4, 170a/11

[=7]

şerip (Ar. *şerīf*) şeref sahibi, yüce; **krş. şerif**

ş. 189a/11

[=1]

şey (Ar. *şey'*) nesne, madde

ş. 181a/14, 181b/10

ş.+den 171a/1

ş.+e 179a/2

ş.+ler 166a/1, 166a/5, 206a/3

ş.+lerini 199b/9

[=8]

şeytan (Ar. *şeyṭān*) Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları

Allah'ın emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis

ş.+a 185a/10

ş.+i 177b/5

ş.+ın 200a/3

[=3]

şöhretli (Ar.+T. *söhret + li*) ünlü

ş. 202a/2

[=1]

şükür (Ar. *şukr*) şükür, Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme

ş. 184b/10

[=1]

T

tābiet (Ar. *ṭabīʿat*) güçlerin bütünü
t. 177a/2
[=1]

tac (Ar. *tāc*) taç, başlarına takılan süs
t. 194a/4, 205a/12
t. +i 164b/1
[=3]

tacib (Ar. *taʿcīb*) hayrete düşürme, şaşırtma; **krş. tacip**
t.+ le163a/4
t. kal- *hayrete düşürmek* 172b/1
[=2]

tacip (Ar. *taʿcīb*) hayrete düşürme, şaşırtma; **krş. tacib**
t. kal- *acayibe gitmek* 172a/1, 185b/2, 204b/11
[=3]

taht (Far. *taht*) krallık koltuğu
t.+i 164b/12
[=1]

takike (Ar. *dakīka*) dakika
t. 205a/11
[=1]

talim (Ar. *taʿlīm*) öğretim
t. ver- *öğretmek, bilgi kazandırmak* 170b/8, 171a/1, 172a/10
[=3]

talimal (Ar. *taʿlīmāt*) yönerge
t.+ün 171b/1

[=1]

Tanğrı Tanrı, İlah

T. 182b/4

[=1]

tar dar, kısa

d. 173b/1

[=1]

taraf (Ar. *ṭaraf*) yön, yan, doğrultu

t.+a 198a/2, 198a/3

t.+ından 191a/8

[=3]

tarih (Ar. *tārīḥ*) bir konuyu geçmişi ve gelişimi içinde inceleyen anlatı

t. 204a/5

t.+i 175a/12, 180a/9

t.+ine 173b/7, 174a/9, 175a/3, 175a/7

t.+ini 172a/10, 189a/4, 166b/2

t.+inin 189b/4

t.+lerini 205b/10

[=12]

tasvirle- (Ar. + T. *taṣvīr+le-*) tasvirlemek, bir kimsenin resmini yapmak

t.-di 162a/6

[=1]

taş taş; **krş. daş**

t.+lar 172b/4

[=1]

taşra dışarı, dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı

t. 178b/6

[=1]

tat tad, hoş giden durum, lezzet, zevk

t.+ı 162b/10

t. 164b/12

[=2]

tatlı tatlı, sevimli, hoş

t. 163b/10, 180a/8

[=2]

tayan- dayanmak, güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek

t.-dı 185a/5

[=1]

tazir (Ar. *ta'zīr*) ceza

t. et- *cezalandırmak* 196b/8

[=1]

tekmil (Ar. *tekmīl*) tamamlama, bitirme

t. 205a/9

t. eyle- *tamamlamak* 168b/5, 169a/7, 169a/11, 169a/8, 206b/3

t. et- *tamamlamak* 169b/8, 183b/6, 199b/10

[=9]

temam (Ar. *temām*) tamam, eksiksiz

t. 166a/7, 172a/12, 190a/12

[=3]

temamlı (Ar. + T. *temām+ lı*) hazır hâle getirilmiş

t. 177a/4

[=1]

temel (Rum.) en önemli, belli başlı, ana, taban, esas, asıl, baz

t. 166a/2, 166a/4, 166a/8, 166b/2, 166b/3, 166b/8, 168a/8, 169a/10

t.+dir 166a/10

[=9]

ten (Far. *ten*) insan vücudunun dış yüzü, cilt

t.+ini 189b/12

[=1]

tenāzul (Ar. *tenezzül*) bir durumu kabul etme; alçalma; **krş. tenazul, tenazül**

t.et- *bir durumu kabul etmek* 171b/6

t.et- *Alçak gönüllülük göstermek* 176a/9

[=2]

tenazul (Ar. *tenezzül*) bir durumu kabul etme; alçalma; **krş. tenāzul, tenazül**

t.et- *bir durumu kabul etmek* 172b/10, 173b/3, 176a/5

[=4]

tenazül (Ar. *tenezzül*) bir durumu kabul etme; alçalma; **krş. tenāzul, tenazul**

t.et- *bir durumu kabul etmek* 171b/10

[=1]

tenlen- (Far. + T. *ten+ len-*) tenlenmek, nemlenmek, ıslanmak.

t.-di 164a/1

[=1]

ter derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz,

tuzlu sıvı, arak

t. 204b/12

[=1]

tesella (Ar. *tesellī*) teselli, avunma, avuntu, avunç

t. 195a/9, 201b/6, 203b/8

t.+si 201b/4

t. et- *avutmak* 203b/1, 204a/2, 204a/3, 204b/9

[=8]

tesellaci (Ar.+T. *tesellī* +*ci*) teselli veren

t.+ m163a/13

[=1]

teslim (Ar. *teslīm*) bırakma

t. et- *teslim etmek, vermek, bırakmak* 198b/8

[=1]

tespihat (Ar. *tesbihāt*) “Süphanallah” diyerek Allah’ı anma

t.et- *Allah’ı anmak* 200b/2

[=1]

tidar (Far. *dīdār*) didar, yüz, çehre

t. +i 163b/12

[=1]

titire- titirmek, birinden veya bir şeyden korkmak, korkuya kapılmak

t. 172b/8

t.-r 174b/6

t.-rim 184a/12

t.-mesin 172a/4

t.-mis 180a/10

t.-r 183a/9

t.-yecek 178b/9

t.-[y]in 172b/5

[=8]

tizar tizar, karşı

t. +inda 170a/1

[=1]

tobe (Ar. *tevbe*) tövbe, işlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme

t. 177b/1

[=1]

tobelik (Ar.+ T. *tobe + lik*) tövbe olma durumu

t. 189b/3

[=1]

toprahlı topraklı, yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü

t. 180b/11

[=1]

turlu türlü, çok çeşitli özellikleri olan; **krş. türlü, türlü**

t. 165a/5, 166a/1, 183b/5, 183b/11, 187b/10, 188b/7, 204a/5

[=7]

tutarsız tutarsız, tutarlı olmayan, aralarında çelişki bulunan, insicamsız

t. 171b/3

[=1]

tuy- duymak, işitmek, ses almak

t.-ar 205b/1

t.-dum 183a/5

t.-dun 183a/6

[=3]

tükür- tükürmek, tükürüğü ağız içinden dışarıya atmak

t.-eceklerini 205b/2

[=1]

türlü türlü, çok çeşitli özellikleri olan; **krş. turlu, türlü**

t. 203a/1, 203b/8, 204b/1, 206b/2

[=4]

türlü türlü; **krş. turlu, türlü**

t. 199b/9

[=1]

U

umut (Far. *umīd*) umut, olması beklenen veya olacağı düşünülen şey, ümit

et- *ummak, beklemek* 204b/2

[=1]

unut- unutmak, hatırdan, gönülden çıkarmak

u.-dı 177a/5

u.-madı 176b/11

[=2]

ur- vurmak, elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak

u.-acaklarını 205b/3

[=1]

usķutluk (Ar. +T. *sūkut* > *uskut*+ *luk*) sessizlik, usluluk

u. 203a/7

[=1]

ust üst, bir şeyin yukarı, göğē doğru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı; **krş. üst**

u.+un 166a/12

u.+unde 180a/11

u.+une 194b/3

[=3]

uyuku uyku, uyuyarak geçirilen zaman, nâb, nevm

u.+dan 202b/1

[=1]

uzak uzak, ırak, yakın karşıtı

u.181b/5

[=1]

uzat- uzatmak, uzamasını sağlamak

u.-a[y]im 169a/7

[=1]

uzeri üst, üstü

u.+ne 168a/8, 174a/7, 176a/8

u.+ne 166a/5

u.+nizden 191a/9

[=4]

uzre üzere

u. 162b/1, 162b/3

[=2]

uzun uzun, iki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı

u. 206a/5, 206a/9

[=2]

Ü

üksek yukarıda, üst tarafta olan yer

ü. 188a/4

[=1]

ükses yüksek

ü.164b/4

[=1]

üm̄mi (Ar. *ummī*) okuyup yazması olmayan

ü. 164b/3, 164b/5

[=2]

ürek yürek, kalp; **krş. yürek**

ü.+i 185a/5

ü.+inde 193b/11

ü. 178b/12

ü.+ime 182b/5

ü.+den 171b/3, 181b/9

[=6]

üst üst, bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı; **krş. ust**

ü.+ün 162b/3, 164b/7, 164b/10, 164b/9

ü.+ünde 179b/2, 197a/3, 207a/3

ü.+üne 179b/4, 202a/10

[=9]

üz yüz, başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat

ü.+üne 205b/2

[=1]

üzün kıyın kapat- yere yüzünü getirip yatmak

ü.-dilar 206a/9

[=1]

üzün kıyı kapan- yere yüzünü getirip yatmak

ü.-di 206a/6

[=1]

V

vākıf (Ar. *vakf*) öğrenmiş olan
v. ol- öğrenmek, bilmek 205a/1
[=1]

vaht (Ar. *vaht*) vakt; **krş. vakit, vakıt, vakt,**
v.+ımı 196b/6
v.+idir 190a/8
v.+ında 162b/7
[=3]

vakıt (Ar. *vakıt*) vakit; **krş. vakit, vaht, vakıt, vakt**
v. 163a/6, 174b/10, 180a/6, 180a/9, 181b/2, 183a/8, 187b/4, 196b/9, 199a/11,
199b/2, 199b/4, 199b/6, 200a/7
v.+ı 199b/11, 200a/2, 200a/3, 200a/4
v.+da 200a/7
v.+lar 190a/7
[=19]

vakıt (Ar. *vakıt*) vakit, zaman; **krş. vaht, vakt, vakıt**
v.+i 199b/8, 200a/2
v.+im 200a/11
[=4]

vakt (Ar. *vakıt*) vakit; **krş. vakit, vaht, vakıt**
v.+i 202a/1
[=1]

vālide (Ar. *vālide*) anne; **krş. valide**
v. 198b/2
[=1]

valide (Ar. *vālide*) anne; **krş. vālide**
v. 162b/4, 199a/10, 199a/8
v.+miz 163a/5

v.+si 164a/12, 164b/6, 197b/12

v.+sini 197b/10

v.+ye 198a/8

[=9]

valitullah *öa.* Meryem Ana

v. 165a/7

[=1]

vaptis (Yun.*váftisi*) vaftiz, Hristiyanlıkta doğduktan kısa bir süre sonra çocuğa ilk günahını silmek ve onu Hristiyanlaştırmak amacıyla yapılan kutsal işlem

v. ol- *vaftiz olmak* 189b/6, 183a/12

v. et- *vaftiz etmek* 183a/10

[=3]

var mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı

v.+dı 199b/5

v.+ın 206a/10

v.+in 206b/7

v. et- *var etmek* 162b/11

v. eyle- *var eylemek* 173b/5, 204a/1

[=5]

Vasilios *öa.* Aziz Vasilios, üçlü ilah anlayışındaki en büyük üç ariften biri

V. 187b/8

[=1]

ve (Ar.> Far.) ve

v. 162b/6, 163a/2, 163a/2, 163a/6, 163b/8, 164b/6, 165a/9, 166a/8, 166b/1, 166b/3, 166b/9, 168a/1, 168a/5, 168b/2, 168b/3, 168b/7, 168b/9, 169a/5, 169a/6, 169b/4, 169b/6, 169b/7, 170a/12, 170b/6, 171a/7, 171b/5, 172a/11, 172a/12, 172a/4, 172a/8, 172b/9, 173a/1, 173a/10, 173a/2, 173b/1, 173b/2, 174a/11, 174b/4, 174a/5, 174b/4, 175a/1, 175a/3, 175a/4, 175b/1, 176a/4, 176b/11,

176b/2, 176b/4, 176b/6, 176b/8, 177a/2, 177a/3, 177a/7, 177b/10, 177b/2,
177b/5, 178a/7, 178b/4, 178b/7, 179a/5, 179a/5, 179b/3, 180a/10, 180a/7,
180b/6, 181b/7, 181b/9, 182a/2, 182a/3, 182b/1, 183a/12, 183a/4, 184a/5,
184a/7, 185a/3, 186a/1, 186a/2, 187b/11, 187b/2, 188a/8, 188a/9, 188b/8,
189a/1, 189a/6, 189b/12, 189b/3, 190a/4, 190vb/6, 191a/5, 191a/5, 191a/6,
191a/7, 191a/8, 193a/6, 193a/7, 194a/1, 194a/8, 194b/2, 194b/5, 194b/7, 194b/9,
195a/1, 195a/7, 195b/1, 195b/5, 197a/2, 197a/5, 197b/2, 197b/10, 198a/2,
198a/8, 198b/8, 198b/11, 199a/2, 199b/6, 200a/5, 200a/9, 200b/10, 200b/11,
200b/2, 201a/8, 201b/10, 201b/11, 201b/4, 202a/1, 202a/9, 202b/12, 202b/2,
203a/10, 203a/2, 203a/3, 203a/8, 203a/9, 204a/6, 205a/12, 205a/9, 205b/5,
206b/8, 207a/11, 207a/11

[=141]

ver- vermek, bırakmak veya bağışlamak

v. 163a/8

v.-mek 196b/5

v.-en 182b/1

v.-ici 179b/3, 190b/7, 190b/8

v.-icisi 204a/4

v.-ilsin 189a/12

v.-in 173a/12, 206b/1

v.-ip 205b/4

v.-ir 170b/8, 186b/8, 202a/11, 206a/3

v.-irsin 194b/9

v.-mes 203a/5

v.-memisin 195a/10

v.-mesine 178a/9, 204a/2, 203b/5

v.-mezler 207a/9

v.-sen 169a/6

v. -eyim 162a/11

v.-sin 174a/9, 203b/1

[=25]

vermeklik verme eylemi; **krş. vermelik**

v. 204b/10

[=1]

vermelik verme eylemi; **krş. vermeklik**

v.+in 177b/6

[=1]

Y

ya ya, edat

y. 162a/1, 162a/9, 162b/4, 163a/7, 163a/9, 163b/3, 165a/6, 168a/9, 169a/1, 173a/6, 180a/4, 183b/8, 184a/9, 187b/3, 188b/11, 193a/1, 198b/1, 199a/7, 199a/10, 199a/10, 200a/6, 201a/6, 202b/6, 203a/4, 203b/11, 204b/7

[=26]

yaḥıṣ- yakışmak, güzel durmak, iyi gitmek, yaraşmak, uygun gelmek

y.-ır 181a/1, 181a/9

[=2]

yaḥlaṣ- yaklaşmak, arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek, aradaki uzaklığı azaltmak veya büsbütün ortadan kaldırmak için ileri gitmek

y.-maya 198a/1

[=1]

yaḥot yahut, veya

y. 177a/12, 185b/5, 196a/8, 196a/9, 196b/3, 196b/4

[=6]

Yahudi (Ar. *yehūdī*) İsrailî, musevî

Y. 196b/7

[=1]

yak- yakmak, yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak

y.-madi 185b/5

[=1]

yalan gerçek olmayan
y.166b/12, 169a/10
[=2]

yalınayak ayakkabısız, çıplak
y. 179a/9
[=1]

yalınız yalnız, ancak, fakat, şu kadar ki
y. 163a/10, 163a/13, 163b/1, 197b/11
[=4]

yalvar- yalvarmak, birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındırarak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek
y.-ırsın 183a/5
[=1]

yan- yanmak
y.-an 162a/5
[=1]

yan yan, taraf
y.+ından 206b/5
[=1]

yane yine
y. 169a/7
[=1]

yania (Ar. *ya`nī*) yani, "demek oluyor ki" anlamlarında bir söz
y. 186b/6
y. 168b/12

[=2]

yap- yapmak, inşa etmek

y.-dı 178a/9

y.-masına 166a/8

y.-miş 168a/11,

y.-miş 168b/1

[=4]

yapı barınmak veya başka amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü mimarlık eseri

y. 166a/7

[=1]

yapıl- yapılmak, gerçekleştirilmek, ortaya çıkarılmak

y.-acak 166a/1

y.-ır 166a/6

[=2]

yara yara, dert, üzüntü, acı

y. 207a/6

y.+lara 198b/

y.+ların 207a/5

[=3]

yaradan Allah; **krş. yaradıcı**

y. 164a/2, 164a/9, 172b/8, 181a/4, 193a/6

y.+a 196b/11

y.+ı 176a/5

y.+ına 193b/3

[=8]

yaradıl- yoktan var edilmek

y.-miş 181a/5

[=1]

yaradıcı yaratıcı, Allah; **krş.yaradan**

y.+si 174a/5

[=1]

yarala- yaralamak, silah, bıçak vb. bir araçla yara açmak

y.-dilar 198a/7

[=1]

yaralı yaralı

y. et- *yaralamak* 194b/10

[=1]

yarat- yaratmak, daha önce olmayan bir şey var etmek

y.-digi 183a/1

[=1]

yardım yardım, kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma

y.+ini 162b/5

[=1]

yarıl- yarılmak, üzerinde yarık açılmak

y.-di 197a/7

y.-ir 197a/6

y.-sin 196a/10

[=3]

yasır (Ar. *esīr*) esir, köle

y. + inim184a/6

[=1]

yasırlık (Ar.+T. *esīr + lik*) esirlik

y.+inin 194a/6

[=1]

yaş gözyaşı
y. 197b/4
y.+larımızı 199a/5
[=2]

yaşlı yaşla dolmuş (göz)
y. 199a/7
[=1]

yat- yatmak
y.-miş 206b/6
[=1]

yaz- yazmak
y.-dığı 170a/10
[=1]

yazılı yazılı, üzerinde yazı bulunan, yazısı olan
y. 162a/5
[=1]

ye- yemek
y.-sin 201a/9
y.-in 190b/3
[=2]

yekin (Ar. *yekūn*) toplam
y.+i 174b/5
[=1]

yer toprak
y.179b/3 ,197a/7
y.+de 162a/6, 188b/9

y.+e 178b/1, 197b/1, 205b/9

y.+in 163a/2

y.+ine 204b/12, 205a/5

y.+ler 164a/11

[=11]

yerahli sevinçli; krş. **ferahli**

y. 162b/1

[=1]

Yeremia öa. Yeremya peygamber

Y. 207a/1

[=1]

yer üzü yeryüzü, dünya

y. +ne 196b/1

[=1]

yeryüzü yeryüzü, dünya

y. 185b/5

y.+ ne 182b/11

[=2]

yeşilliklik yeşililik

y. 200b/9

[=1]

yetiş- yetişmek

y.-di 199b/10, 199b/2, 200a/1, 200a/2

[=4]

yeyka yıkamak

y. 178b/5, 178b/5, 179a/12, 179a/7, 184a/5

y.-dı 179b/2

y.-di 184b/3, 184b/6, 185a/8
y.-ma 182b/8
y.-masam 183b/10
y.-masını 175b/2
y. -maz 175b/9
y.-r 178b/5, 179b/11, 179b/8
y.-rsın 184b/10
y.-sın 173a/3, 176a/12, 179a/7
y.-sin 171b/8
y.-sındey 180a/4
y.-yacaksın 180b/10, 180b/2, 181b/12, 182b/3
y.-yasın 180b/8, 181a/11
y.-in 189b/1, 189b/5
[=30]

yeykamak yıkamak

y. 175b/7
[=1]

yeykan- yıkanmak

y.-ip 199a/
[=1]

yeykar yıkatmak

y. 175b/11
[=1]

yeykat- yıkatmak

y.-masına 185a/6

yoh yok; **krş. yok**

y.+dan 173b/5
[=1]

yok yok; **krş. yoḥ**

y. 170b/4, 171a/2, 177b/9, 178a/5, 184a/3, 189b/12, 201a/11

y.+dan 162b/11, 204b/1

y.+dır 170a/6

[=10]

yokari yukarı

y.+dan 197a/6

[=1]

yol karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik

y. 207a/3

y.+ını 177b/1

y.+u 175a/12

y.+unı 183b/6

[=4]

yorü- yürümek; **krş. yöriy, yürü-**

y.-mesini 189b/3

[=1]

yöriy- yürümek; **krş. yorü- , yürü-**

y.-en 173a/3

[=1]

yut- yutmak

y.-madi 185b/6

[=1]

yüce yüksek, büyük, ulu, ulvi

y.+de 164b/4

y.+lerde 164b/11

y.+lerden 164b/7

[=3]

yüceleş- ulu olmak

y.-an 177a/4

[=1]

yüksek yukarıda, üst tarafta olan yer

y.+lerde 174a/12

[=1]

yükseklendirmek yüksek hale getirmek

y. 172a/8

[=1]

yürek kalp; **krş. ürek**

y.+i 166a/10, 178b/13

[=2]

yürü- yürümek; **krş. yorü-, yöriy-**

y.-r 179a/9

[=1]

Z

zabçı (Ar.+T *zabt+ çı*) zapt; **krş. zapcı, zapci**

z.+sını 179a/3

[=1]

zaif (Ar. *za'if*) güçsüz

z. zayıf düş- *güçsüzleşmek* 174b/2

[=1]

zaman (Ar. *zamān*) zaman, vakit

z. 199b/7

[=1]

zapcı (Ar.+T. *zabt+ ci*) zapt; **krş. zabçı, zapci**

z.+sı 176b/9

[=1]

zapci (Ar.+T. *zabt+ ci*) zapt; **krş. zabçı, zapci**

z.+ların 176b/9

[=1]

zaptet- zapt etmek, tutmak

z.-miş 203a/7

[=1]

zebur (Ar. *zebūr*) Tanrı tarafından Hz. Davut'a gönderilen kutsal kitap

z. 165a/3

[=1]

zehirle- (Far.+ T. *zehr + le*) zehirlemek, öldürmek amacıyla yedirme, içirme vb. yollarla

zehir vermek, ağılamak

z.-di 201b/2

[=1]

zencir (Far. *zencīr*) zincir, birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ

z.+lerini 194a/7

[=1]

zeytin (Ar. *zeytūn*) zeytingillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, 10-20 metre yüksekliğinde, dalları

z. 200b/3

[=1]

ziāde (Ar. *ziyāde*) çok, daha çok, daha fazla; **krş. ziade**

z. 168b/2, 171a/1, 171b/4, 173b/1, 173b/6, 180a/12, 180b/3, 182b/6, 199b/4,
202a/9, 202b/2

[=11]

ziade (Ar. *ziyāde*) çok, daha çok, daha fazla; **krş. ziāde**

z. 184a/1

[=1]

ziah (Far. *siyāh*) siyah, kara beyaz karşıtı

z. 197a/11

[=1]

ziğnet (Ar. *zīnet*) ziynet, süs, bezek

z.+ini 177a/5, 200a/5

z.+e 199a/11

[=3]

ziğnetli (Ar. *zīnet*) ziynetli, süslü

z. 162b/10, 163b/15

z.+sin 199b/2

[=3]

zikret- (Ar.+T. *zīkr + etmek*) zikretmek, okunması âdet olan duaları sürekli tekrarlamak

z.-er 178a/10

[=1]

zina (Ar. *zinā'*) aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki

z.+dan 169b/3

[=1]

zira (Far. *zīrā*) çünkü

z. 166a/3, 168b/4, 171a/12, 171a/5, 173a/12, 178a/1, 179a/9, 181b/1, 181b/11,
181b/6, 183b/4, 183b/9, 184a/6, 185b/10, 186a/9, 186b/4, 188b/7, 189a/9,
201b/6, 20a/10, 204a/2, 204a/7

[=22]

zuhr (Ar. *zuhr*) öğle

z. 201b/8

[=1]

zulum (Ar. *zulm*) güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, kıyğı, eziyet, cefa

z. 206b/7

z.+undan 195b/4

[=2]

KAYNAKÇA

- AĞCA, Ferruh (2006), Hıristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı Ağzı Üzerine, *Türkbilig*, 11: 3-18.
- ALTINDAL, Aytunç (1995), *Türkiye ve Ortodokslar*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- ANZERLİOĞLU, Yonca (2009), Tarihi Verilerle Karamanlı Ortodoks Türkler, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi/ S. 51: 171-187*.
- BALTA, Evangelia (2010), Cries And Whispers in Karamanlidika Books, *Proceedings of the First International Conference on Karamanlidika studies*, Wiesbaden.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2015), *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- CAFEROĞLU, Ahmet (2001), *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- CİHANGİR, Erol (1996), *Papa Eftim'in Muhturaları ve Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi*, İstanbul: Turan Yayıncılık.
- CİKİA, Sergi (1954), Metvramete Saukunesi Shedgenili Qartul-Turquli Sastsavlo Tsigni (18'inci Yüzyılın Gürcüce-Türkçe Öğrenme Kitabı), *Tiflis Devlet Üniversitesi Çalışmaları*, Sayı I: 187-206.
- COBADZE, Vakhtang (1987), Shenishvnebi Kviprosze Qartuli Monastris Ğalias Shesaxeb (Kıbrıs Adasında Gürcü Manastırı Ğalya ile ilgili), *Matsne Gazetesi*.
- COŞKUN, Volkan (2010), *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007), *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınevi.
- DEMİR, Tufan (2006), *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.
- ECKMANN, Janos (1965), Anadolu Karamanlı Ağzlarına Ait Araştırmalar I, *Phonetica*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara, *Ankara Üniversitesi Yayınları*, C. VIII: 165-200.
- EKER, Süer (2011), *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- EKİN, Cemal (2017), Karamanlıların Soy Kütükleri: Karamanlıca (Grek Harfli Türkçe) Kitabeli Mezar Taşları, *Sanat Tarihi Dergisi*: 1-22.

- EKİNCİKLİ, Mustafa (1998), *Türk Ortodoksları*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ERCİLASUN, Ahmet (2012), *Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (1984), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (2009), *Türkçe Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/ Yayım/ Tanıtım.
- GENCAN, Tahir Nejat (2001), *Dilbilgisi*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GİĞİNEİŞVİLİ, Otar (1963), Kvali Kviprosisaken Midis (İz Kıbrıs Gidiyor), *Komünist Gazetesi*.
- GÖKTÜRK, Gülen (2017), Kapadokyalı Rumların Aydınlanma Çabasına Anatoli Gazetesi Üzerinden bakmak, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*: 1-12.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.
- GÜNGÖR, Erol (2005), *Türkiye’de Misyoner Faaliyetleri*, İstanbul: Bedir Yayınevi.
- HAZAR, Mehmet, Özdem, Oğuz (2008), Grek Asıllı Karamanlı Türkçesi Alfabesinin kullanımı Üzerine, *Turkish Studies Dergisi*: 1-17.
- İBAR, Gazanfer (2010), *Anadolulu Hemşehrilerimiz*, İstanbul: Kültür Yayınları.
- JAVAKHIŞVİLİ, İvane (1973), Kviprosshi Tanamemamuleta Naterpalze (Kıbrıs’ta Kan Hısımlarının ayak izlerinde), *Kitap Dünyası Gazetesi*.
- KANAR, Mehmet (2011), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.
- KAHYA, Hayrullah (2003), Karamanlı Ortodoks Türkler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*: 376s.
- KAHYA, Hayrullah (2008), Karamanlca Bir Esere göre Karamanlıcada Arapça ve Farsça Kelimeler, *Turkish Studies Dergisi*: 1-22.
- KAHYA, Hayrullah (2008), Karamanlca Bir Kitap Yeni Hazne ve Dil Özellikleri (İmlâ Özellikleri ve Ses Bilgisi), *Turkish Studies Dergisi*: 1-42.

- KAHYA, Hayrullah (2008), Karamanlıca Zarf- Fiil Eklerinden Örnekler, *Selçuk Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*: 131-152.
- KAHYA, Hayrullah (2017), Karamanlıca Bir Zebur'da Yapı Bakımından Devrik Cümleler, *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 5: 1-14.
- KAHYA, Hayrullah, Kılıçarslan Mustafa (2009) Karamanlıcada i/e Meselesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*: 201-210.
- KALANDADZE, Temur (1996), Kviprosis Eklesiis 1950 Tslitavi (Kıbrıs Kilisesinin 1950 yıl dönümü), *Madli Gazetesi*.
- KARAAĞAÇ, Günay (2012), *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- KARAHAN, Leylâ (2006), Eski Anadolu Türkçenin Kuruluşunda Yazılı Dili- Ağız İlişkisi, *Türkoloji Dergisi I*, Sayı 1: 1-10.
- KARAHAN, Leylâ (2011), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayıncılık.
- KARAHAN, Leylâ (2016), *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KESKİN, Raşit (2003), *Türkçe Dil Bilgisi*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- KOBAKHİDZE, Maia (2002), Kviprosul-Qartuli Urtiertobebi (Kıbrıs- Gürcistan İlişkileri), *Sabah Gazetesi*.
- KORKMAZ, Zeynep (2007), *Türkiye Türkçesi Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl (2014), Grek Harfli Karamanlıca Kitabelerdeki Alıntı Ögeler Üzerine, *Turkish Studies-İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/9 Summer*: 39-51.
- MAÇARAŞVİLİ, Giorgi (2006), İstoriuli Masalebi Kviprossa da Saqartvelos Eklesiebis Urtiertobebis Shesaxeb (*Kıbrıs ile Gürcistan Kilise İlişkiler üzerine Tarihi Kaynakları*), Tiflis.
- NATSVLİŞVİLİ, Paata (1983), Ağmochnda! (Mis Mier Napovni Ğalias Shesaxeb) (Bulundu! (Ğalya Manastırı ile ilgili)), *Komünist Gazetesi*.

- ÖGER, Adem, Türk, Turan (2013), Kültürel Bağlamda Kapadokya Bölgesinde Bulunan Grek Harfli Türkçe Kitabalarının Dili, *The Journal of Academic Social Science Studies*: 1137-1151.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2002), Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine, *İlmî Araştırmalar 14*: 132-143.
- ÖZKAN, Abdurahman, Toker, Mustafa, Aşçı, Ufuk Deniz (2016), *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, Konya: Palet Yayınları.
- ÖZKAN, Abdurahman, Toker, Mustafa, Aşçı, Ufuk Deniz (2013), *Türk dili*, Konya: Palet Yayınları.
- ÖZKAN, Nevzat (2013), Karamanlı Türkçesi ve Orta Anadolu Ağızlarının Karşılaştırmalı Ses Bilgisi, *Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*: 1-27.
- SAĞIR, Mukim (2002), *Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi*, Ankara: Atlas Yayın Dağıtım.
- TORİA, Zurab (2001), Qartuli Tsremli da Axali Sastsauli Kviprosis Mitsaze (Gürcü gözyaşı ve Kıbrıs toprağında yeni mucize), *Tiflis Gazetesi*.